

**VERSLAG VAN DE OPENBARE VERGADERING VAN DE GEMEENTE DORDRECHT -
DORDTSE DINSDAG D.D. 3 JUNI 2025**

Vergaderzaal 3

1. Agendacommissie

**2. Raadsinformatiebrief over Vierjaarlijkse Monitor Agenda Dordrecht 2030 –
Raadsinformatiebrief**

Agendapunten 2 en 3 worden samen behandeld onder agendapunt 3.

**3. Wethoudersmemo over 4-jaarsevaluatie Agenda Dordrecht 2030 in relatie tot
beantwoording motie 15B**

Voorzitter: Mevrouw Boom-Vos

Raadsgriffier: Mevrouw Bronsveld

Verslag: NotuBiz

Aanwezig:

Dhr. Ayverdi (DENK)

Dhr. Van Dam Timmers (CDA)

Dhr. Gorter (Op Ons Eiland)

Dhr. Hartmeijer (SP)

Dhr. De Heer (ChristenUnie/SGP)

Dhr. Den Heijer (VVD)

Mevr. Lammens-Oostdijk (VVD)

Dhr. Van Pelt (Forum voor Democratie)

Dhr. Schalken-den Hartog (Beter voor Dordt)

Mevr. Schnabel (Partij van de Arbeid)

Dhr. Stolk (VSP)

Dhr. Uysal (GroenLinks)

Dhr. Venderbos-Lambinon (Partij voor de Dieren)

Dhr. De Vries (VSP)

Portefeuillehouder: wethouder W. van der Kruijff

Ambtelijke ondersteuning: dhr. Van Broekhoven, mevr. Geertsma, dhr. Goossensen

Overige aanwezigen: dhr. Lauwerier

De voorzitter: Goedenavond, ik ben niemand van de Staatsloterij, maar we gaan wel een leuke avond hebben. Welkom, raads- en commissieleden, wethouder Van der Kruijff in het publiek, namens het college. Welkom ook aan onze gasten. We hebben de heer Lauwerier, adviseur van TwynstraGudde. En vanuit onze ambtelijke organisatie hebben we de heer Van Broekhoven, mevrouw Geertsma en de heer Goossensen. Fijn dat u allen aanwezig bent.

We gaan proberen om alle vragen te beantwoorden, maar dat gaan we zien. Voor het verslag ga ik eerst vragen om iedereen zich voor te stellen. En dan begin ik bij de heer Van Broekhoven.

De heer Van Broekhoven: Hans van Broekhoven, ambtelijke ondersteuning.

Inspreker 1: Roel Lauwerier, TwynstraGudde.

Mevrouw Schnabel: Marije Schnabel, Partij van de Arbeid.

De heer Hartmeijer: Raymond Hartmeijer, SP.

De heer De Heer: Robert de Heer, ChristenUnie/SGP.

De heer Van Pelt: Dirk van Pelt, Forum voor Democratie.

De heer De Vries: André de Vries, VSP.

De heer Stolk: En Leo Stolk, VSP.

De heer Schalken-den Hartog: David Schalken, Beter voor Dordt.

De heer Venderbos-Lambinon: Cees Venderbos-Lambinon, Partij voor de Dieren.

De heer Gorter: Wouter Gorter, Op Ons Eiland.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Jeanine Lammens, Dordtse VVD.

De heer Ayverdi: Emin Ayverdi, DENK.

De heer Van Dam Timmers: Jan van Dam Timmers, CDA Dordrecht.

De heer Goossensen: Hans Goossensen, ambtelijke ondersteuning.

Mevrouw Geertsma: Japke Geertsma, ambtelijke ondersteuning.

Mevrouw Bronsveld: Corine Bronsveld, commissiegriffier.

De voorzitter: En mijn naam is Karin Boom. En ik mag de voorzitter zijn. Ik vind het altijd wel fijn om aan het begin van een vergadering even te herhalen waarom we hier zitten. Vanavond staat de 4-jaarsevaluatie van de Agenda Dordrecht 2030 centraal. Op 13 juli 2021 heeft de gemeenteraad toen besloten over de investeringsreserves voor deze agenda. De voortgang wordt jaarlijks gemonitord. En daarnaast vindt er elke 4 jaar een uitgebreide evaluatie plaats. En in lijn met motie 15A, die de gemeenteraad vorig jaar juni heeft aangenomen, heeft het college deze 4-jaarsevaluatie vervroegd uit laten voeren. Dit biedt ruimte voor eventuele bijsturing met het oog op het ombuigingstraject van de Perspectiefnota, die wij in de komende weken gaan behandelen.

Met deze bijeenkomst willen wij u informeren over de uitkomsten, de aanbevelingen en het vervolgproces, zodat u als raad goed geïnformeerd bent en waar wenselijk informatie kunt meenemen naar de behandeling van de Perspectiefnota. Vanavond starten we met een korte procesuitleg door de heer Van Broekhoven. Die zit al klaar, zie ik. Gevolgd door een presentatie van de heer Lauwerier, die het rapport evaluatie Agenda Dordrecht 2030 nader toelicht. Laten we gaan starten. Mag ik u het woord geven, de heer Van Broekhoven.

De heer Van Broekhoven: Dank u, voorzitter. Even een hele korte introductie van mijn kant. We zitten hier inderdaad voor de vierjaarlijkse monitoring van de Agenda 2030. Wat was dat ook alweer? Dat is een investeringsagenda die inderdaad met Eneco-geld is gefinancierd, destijds in 2021, '20, '21, met 7 investeringsprogramma's. En die investeringsprogramma's grijpen in elkaar. En samen vormen ze de tandwielen die de machinerie aandrijven die maatschappelijke effecten moeten bewerkstelligen. En juist die synergie tussen die programma's is heel belangrijk. Maar ik denk dat de heer Lauwerier daar ook nog op terug zal komen. Elk van die investeringsprogramma's drijft een radartje aan die de stad in sociaaleconomische zin op een hoger plan moet gaan brengen. In 2001 is er met de raad een raamwerk monitoring afgesproken. En dat behelst dat jaarlijks die monitoring licht wordt uitgevoerd. En dan kijken we naar het investeringsritme, de voortgang, formats hebben we dan per investeringsprogramma. En het sociaalgeografisch onderzoeksbureau monitort dan op een fixed set van effectindicatoren. En eens in de 4 jaar, daar zitten we hier voor nu, voeren we een wat dieper gaande evaluatie uit. Dan zetten we de thermometer wat dieper erin, om te meten of de maatschappelijke effecten die we aan begin van de agenda beoogd hadden ook daadwerkelijk gerealiseerd worden. En wat de voorzitter al aangaf, hoe heet het, op basis van de motie 15B van vorig jaar, die bij de Perspectiefnota volgens mij is aangenomen, heeft het college deze 4-jaarsevaluatie naar voren gehaald, zodat de resultaten ook tijdig beschikbaar zouden komen voor uw raad. En dat heeft geresulteerd in een eindrapportage van TwynstraGudde, die nu in mei aan u is aangeboden en die nu voorligt. Ook onderdeel van dat raamwerk was altijd de wens en de gedachte om niet alleen elkaar te bestoken met papierwinkel, maar ook de zogeheten kwalitatieve betrokkenheid van de raad op een hoger plan te brengen. Dat zich uit in werkbezoeken en wat meer andere betrokkenheid dan alleen papier, zodat de raadsleden goed betrokken worden bij die investeringsprogramma's, ook op andere manieren. Dan, hoe ziet het vervolgproces er nu uit zo'n beetje? Dan heeft u een beetje een idee. Vandaag zitten we voor de beeldvormende sessie van de 4-jaarsevaluatie aan tafel. In juli behandelt u de Perspectiefnota. Deze eindevaluatie kunt u daarbij betrekken. Wij als college zijn voornemens om van de zomer van dit jaar een bijsturingstraject te starten, waarover het college zal rapporteren in het eerste kwartaal 2026. En dat staat ook uitgebreid beschreven in de raadsinformatiebrief die u bij de stukken aantreft. Tussentijds zijn er nog reguliere rapportagemomenten per investeringsprogramma. Ik heb daar op dit moment geen totaaloverzicht van. Maar op verschillende momenten in het jaar zijn er reguliere rapportagemomenten, meestal 1 of 2 keer per jaar per investeringsprogramma. En het college heeft, dacht ik, vandaag besloten ook over de opzet van een monitor risicovolle projecten.

Dat is in vervolg op motie 16, ook van vorig jaar, waarin de raad heeft aangegeven meer grip en sturing op risicovolle projecten te willen hebben. Dat is 13 mei besproken in de Auditcommissie. En dat komt binnenkort naar u toe, dat raadsvoorstel. En eerste kwartaal 2026 hopen we dan de rapportage klaar te hebben over het bijsturingstraject. En 18 maart hebben we dan gemeenteraadsverkiezingen. En dan moet het volk weer spreken over ... Het is misschien wel interessant dat net vandaag het kabinet gevallen is en dat er ook op landelijk niveau weer verkiezingen aankomen. Maar goed. Dus zodoende. Ik introduceer graag aan u de heer Roel Lauwerier, adviseur van TwynstraGudde, die heel nauw betrokken is geweest bij de totstandkoming van dit rapport. En hij zal even kort toelichten wat de bevindingen zijn geweest van de evaluatie. En daarna is er ruim mogelijkheid tot discussie en vragen.

De voorzitter: Dank u wel. Volgens mij zijn hier geen vragen over. Ik kijk even rond. Ik wil heel even de heer Uysal van GroenLinks welkom heten, ook voor de notulen. En dan gaan we door naar de presentatie van de heer Lauwerier.

Inspreker 1: Dank u wel. En ook dank voor de mogelijkheid om het rapport te presenteren en de mogelijkheid voor jullie om vragen te stellen, en daarover in gesprek te gaan. Hopelijk gaat deze avond aanvullend op het niet al te kleine rapport voldoende informatie voor u geven om vervolg te geven aan jullie besluitvorming. Mezelf nog kort voorstellend. Ik ben Roel Lauwerier. Ik werk bij TwynstraGudde. Voer veel van dit soort onderzoeken uit, ook andersoortige onderzoeken. En samen met collega's hebben wij dit onderzoek uitgevoerd, met veel plezier en nieuwsgierigheid, leidend tot de rapportage die u heeft ontvangen. Voor de presentatie van vanavond hebben we een agenda opgesteld, bestaande uit een stukje opzet van het onderzoek. Een stuk context is al door Hans gedeeld. Daar grijp ik nog op terug, waar dat nodig is. We pakken terug op de evaluatie. Waar staan de programma's nu? Als je kijkt naar de stand van zaken op dit moment. Wat zijn de conclusies die daaruit voortvloeien? Wat zegt dat over de koers waar je met elkaar op ligt, waar het gaat om de agenda? En we hebben ontwikkelrichtingen geadviseerd waarnaar u kunt kijken, samen met het college, als het gaat over het herijken van de agenda. Daarvan is door Hans aangegeven dat dat medio dit jaar wordt opgepakt. En vervolgens hebben we aanbevelingen geformuleerd. Die zullen we ook aan het eind van de presentatie terugpakken. Proberen de presentatie beknopt te houden, waar dat mogelijk is, zodat we ook nog echt voldoende ruimte hebben voor uw vragen. Opzet van het onderzoek. Niet geheel te lezen waar het gaat over het rechterstuk, en het linkerstuk misschien ook niet, maar het staat ook allemaal in het rapport. De agenda, zoals de raad die ook heeft geaccordeerd, is gericht op het versterken van de sociaaleconomische positie van de stad. Het wordt genoemd de verdien capaciteit van de stad, met eronder de gedachte dat als je investeert op ondernemerschap, op menselijk kapitaal, kennisinfrastructuur, fysieke infrastructuur en leefkwaliteit, Hans heeft dat ook net gekoppeld aan de programma's, dat je dan als stad investeert in de toekomst van de inwoners, de gemeenschap en de ontwikkeling van je stad. En daarmee ook jezelf als gemeente. Daaraan zijn gekoppeld 7 programma's. Kort langslopend, dan gaat het over de Stadsas, voorheen genoemd de Spoorzone, Stadspark, voorheen genoemd de Dordwijkzone, Ruimte voor Banen, Dordts Leerprogramma Glansrijke toekomst, Duurzame Stad en binnenstad.

Daar zie je ook de mix van fysieke interventies, fysieke gebiedsontwikkelingen als ook investeringen in economie en ondernemingsklimaat. Net als dat het gaat over kinderen en jeugd en opleiding en onderwijs. Die verschillende scharnieren zijn uitgewerkt in dit programma. Bij elkaar opgeteld leidend tot een investering van bijna 300 miljoen euro. Dat was voor ons het gegeven en het uitgangspunt dat de start was van het onderzoek en waaraan we aan het eind ook als het om conclusies gaat op teruggrijpen. Met welke vraag hebben wij het onderzoek gestart? Centrale vraag was, neemt de verdien capaciteit van de stad toe door de uitvoering van de 7 investeringsprogramma's? En dat is vertaald in 4 deelvragen. 1, teruggakkend op de programma's. Waar staat elk programma? Elk programma langlopend in het rapport. Gaan daarbij de doelstellingen gehaald worden? Waarbij wij onderscheid hebben gemaakt tussen input, throughput, output en outcome. Dat zijn onderzoekstermen. En die zeggen wat over de opzet van beleid. Input is eigenlijk dat wat je erin stopt. Letterlijk en figuurlijk gaat het dan over middelen, maar ook over mensen, capaciteit, samenwerkingsbanden partners. Throughput zijn activiteiten die je daarmee verricht. Dat kan gaan over ingrepen in de openbare ruimte, groen realiseren, parkeervoorzieningen realiseren, extra onderwijsuren voor kinderen, et cetera. Output is wat je met die activiteiten en resultaten bereikt. Dat kan gaan om het verbeteren bijvoorbeeld van de taalvaardigheid, beter kunnen tellen, een betere bereikbaarheid van de stad, et cetera. En uiteindelijk een stuk outcome. Dat is onderzoeksmatig altijd het meest lastige te onderzoeken, maar wel waar je uiteindelijk naar streeft. Dat is een betere kwaliteit van leven in de toekomst voor de kinderen in je stad. Ondernemers die ervoor zorgen dat mensen aan het werk zijn en zelf kunnen voorzien in hun levensbehoefte. Een stad die toekomstbestendig is wat betreft duurzaamheid, energieopwek, et cetera. Dat zijn meer eigenlijk maatschappelijke, sociale, sociaaleconomische rendementen, resultaten die in je stad en met en bij je inwoners gerealiseerd wil zien worden. Omdat het een programma is wat, ik noem het altijd maar, in de realiteit zich afspeelt, geen papieren exercitie, je bent letterlijk en figuurlijk in de stad bezig voor de stad en met en voor je inwoners, heb je ook altijd te maken met andere ontwikkelingen die relevant zijn. Dat kan beleidsmatig zijn, dat kan economisch zijn of anderszins. We zijn ook ingegaan op relevante ontwikkelingen en hebben geschetst wat die doen met de aannames en de uitgangspunten van het programma. Waarbij we ook bij elk programma en vooral ook op het eind overstijgend hebben gereflecteerd op de vraag, welke bijsturingsmogelijkheden zijn er binnen de kaders van de programma's? Maar vooral ook, en ik denk relevanter, welke ontwikkelingsrichtingen kun je gaan hanteren? Waar zou je aan kunnen denken als je meer fundamenteel moet gaan bijsturen op de agenda en de programma's? De samenhang daartussen. Binnen de kaders, zoals die bijvoorbeeld financieel zijn gesteld, omdat je op zoek moet gaan naar financiële ruimte of inhoudelijk het probleem moet oplossen. De aanpak. We starten altijd, is altijd handig om te starten, waarna we een terugblik hebben gedaan op de maatschappelijke businesscases die onder de programma's hebben gelegen. Businesscase is in die zin een inhoudelijke vertaling van wat je wilt bereiken naar, wat ga je daarvoor doen, wat gaat dat opleveren en wegen de baten op tegen de kosten? Dat is voor het merendeel van de programma's gedaan. Daar hebben we naar gekeken, hebben we in beeld gebracht, omdat daarmee ook inzichtelijk wordt wat je wil bereiken met de verschillende programma's.

Zodat we aan het eind ook konden zeggen, lukt het om daadwerkelijk die doelen te realiseren? Vervolgens zijn we aan de slag gegaan met de werksessies, ambtelijk. We hebben dit traject ook echt samen met de ambtelijke vertegenwoordigers gedaan. Werksessies daarover gehad om input op te halen, reflecties te horen en samen te denken wat dat betekent voor de opzet en realisatie van de programma's. We hebben ook een bestuurlijke gespreksronde uitgevoerd, waarbij we elke verantwoordelijke wethouder voor de programma's hebben gesproken. En zo zijn we samen met documentenanalyse, data-analyse aan de slag gegaan. Uiteindelijk uitmondend in een rapport, met daarbij aanzet voor aanbevelingen en conclusies, die vervolgens ook zijn uitgewerkt. En een verdieping aangebracht in de oplossingsrichtingen, vooral de ontwikkelrichtingen. Zodat we aan het eind eigenlijk een totaalpakket hebben van evaluatie en een advies voor vervolg, wat betreft de ontwikkelrichtingen. Leidt dit tot vragen? Of ik ga door de orde van de vergadering heen? Sorry.

De voorzitter: Nee hoor. Ik zat al rond te kijken, maar iedereen zat aandachtig te luisteren. Ik zie wel dat de heer Van Pelt een vraag heeft.

De heer Van Pelt: Dank u wel. Die vraag is, hoe definiëren wij het begrip verdien capaciteit?

Inspreker 1: Daarvoor hebben wij teruggerepen op het programma, want het programma is eigenlijk, zal ik hem even terugbrengen, op de agenda. En dat zit hierin. We hebben niet zelf bedacht wat in onze ogen voor jullie verdien capaciteit is. We hebben gekeken, wat is de opzet van de agenda? Met daarbij die scharnieren. En hoe is dat uitgewerkt in de verschillende agenda's of in de verschillende programma's? En wat is daar ook in vertaald wat daarin bereikt moet worden aan versterken van de stad? En als je daar dan een beetje door de oogharen heen kijkt en de rode draad ervan pakt, dan zit dat echt in het versterken, het groeien van de stad. En daarmee het draagvlak voor voorzieningen in de stad versterken. En ervoor zorgen dat je je ondernemersklimaat versterkt, dat je investeert in jongeren en kinderen en hun toekomst. De stad fysiek aantrekkelijk maakt. En ook zorgt dat je op een goede manier bereikbaar bent op je knooppunten. En dat je investeert in je leefklimaat. En dat is terug te zien in de 7 programma's, zoals die zijn uitgewerkt. Waarbij bij elk programma ook doelen zijn geformuleerd die gerealiseerd zouden moeten worden. Natuurlijk aan het einde van de looptijd van het programma. Maar hebben we wel gekeken, waar staat nu elk programma, als je kijkt naar de doelen, zoals die zijn geformuleerd? Lukt het om die te realiseren? En lukt het daarmee om ook daadwerkelijk de stad sterk te maken, zoals je dat met elkaar beoogt?

De heer Van Pelt: Dat sterk maken betekent, de economische kracht van de stad neemt toe?

De voorzitter: Even een momentje alstublieft. Heel goed dat u de vraag stelt. Gaat u hem even beantwoorden. En dan geef ik dadelijk ook het woord aan de heer Uysal, want die had ook een vraag.

De heer Goossensen: In aanvulling eigenlijk op die ander. Verdienvermogen, dan denk je aan iets economisch, aan bedrijvigheid. De basisgedachte, als ik het in 1 zin zeg, is sociaaleconomisch vooruitkomen, een betere versie van jezelf zijn over 15 jaar, middels fysieke en niet-fysieke investeringen. Dat is eigenlijk de basis. En die hebben we in 2018 gelegd met de zogeheten Groeiagenda.

De voorzitter: Dank u wel. Zo te zien geeft dat voldoende antwoord. Dank u wel, de heer Goossensen. Mijnheer Uysal, gaat uw gang.

De heer Uysal: Dank, voorzitter. Was in aanvulling op de vraag van de heer Van Pelt. Korte vraag, lang antwoord. Ik wilde hem even opnieuw heel kort stellen. Begrijp ik het dan goed dat onder de verdiencapaciteit van de stad wordt begrepen dat het aan de ene kant gaat om gemeentelijke inkomsten, denk aan ozb bijvoorbeeld, en aan de andere kant de economie als geheel?

Inspreker 1: Economie, maar ook een stuk sociale menselijke kracht. Want je ziet ook wel echt in het programma investering in jongeren, in onderwijs. Dat is geen fysieke investering. Dat is echt investeren in de toekomst van de kinderen en de jongeren. Er zit fysiek, sociaal, maar bijvoorbeeld ook duurzaamheid.

De heer Uysal: Een vervolgvraag. Dat zijn verschillende elementen. Hoe komt uit de programma's de verhouding tot die verschillende aspecten van die verdiencapaciteit naar voren? Kan daar misschien wat over gezegd worden? Wordt dan bijvoorbeeld meer ingezet op gemeentelijke inkomsten, of gaat het dan meer om de leefbaarheid, bedrijvigheid, de economie als element?

Inspreker 1: Eigenlijk gaat het over de totale optelsom van die verschillende scharnieren. Er is niet gezegd dat de ene scharnier belangrijker is dan de ander. Er is wel gezegd, uiteindelijk moeten we als stad groeien, om wat wij nu hebben met elkaar in stand te kunnen houden en ervoor te kunnen zorgen dat, en dan heb je het weer met werken, dat je dat op orde hebt, groen op orde hebt, duurzaamheid op orde hebt, et cetera.

De voorzitter: Dan gaan we verder. De heer Lauwerier, u vindt het goed als er vragen worden gesteld tijdens uw presentatie, neem ik aan?

Inspreker 1: Ja, zal ik dat per blok doen? Is dat het handigst?

De voorzitter: Dat is denk ik het handigste ook voor u. Zou u als u niet praat uw microfoon uit willen doen, anders krijgen we die galm.

Inspreker 1: Ja, heel goed.

De voorzitter: En voor de notulen heet ik ook nog een keer de heer De Heijer welkom. Gaat u verder.

Inspreker 1: De evaluatie van de programma's staat heel uitvoerig beschreven in het rapport. We zullen deze aan de hand van deze slide langslopen. Bovenaan zie je die stappen in opzet en uitvoering van de programma's, zoals u die net ook beschreven hebt. Wat stop je erin? Welke middelen heb je daarvoor? Mensen, middelen, capaciteit, et cetera. Wat doe je? Wat voor een activiteiten en inspanningen verricht je? Tot welke resultaten leidt dat? En bereik je daarmee het beoogd maatschappelijk effect, zoals je dat aan de voorkant hebt besproken met elkaar? Nu is het zo dat dit een tussenevaluatie is en dat het daardoor ook niet gek is dat geen enkel programma al op die outcome zit. Kom ik dadelijk ook nog wel op terug. We hebben elk programma voor de inzichtelijkheid geplot op deze stappen in de opzet en uitvoering van de agenda. Als je kijkt naar de Stadsas, dan zit dat in de beginfase van echte activiteit en inspanningen. Vooral ook omdat er heel veel tijd is gestoken, en terecht, als het gaat over het binnenhalen bijvoorbeeld van middelen vanuit het Rijk en provincie om onderdelen mogelijk te maken, om ruimtelijke procedures op te starten en daartoe tot voorstellen en besluiten te komen. Volgens mij loopt dat op dit moment ook, waar het gaat om Maasterras. Dan zie je dat je echt in die fase van activiteit en inspanningen zit. Wat er nog toe moet leiden dat je daadwerkelijk tot de realisatie van wonen en werken in het gebied moet komen. Wat je in de tussentijd ziet gebeuren in de Stadsas, maar dat geldt eigenlijk voor alle programma's, dat de wereld behoorlijk veranderd is. Je had niet kunnen voorspellen, althans wij niet, dat er dusdanige kostenstijgingen zouden komen die afgelopen paar jaar. Dat is relevant voor dit programma, maar voor alle programma's, omdat de budgetten voor de programma's niet zijn geïndexeerd. Dat betekent dat je werkt met het budget dat je had aan het begin, en het wordt niet jaarlijks of periodiek bijgesteld naar rato van de inflatie. Terwijl de reële kosten natuurlijk wel gewoon stijgen en er bijvoorbeeld krapte is op de arbeidsmarkt en daar de kosten ook in stijgen. Dat is een hele relevante factor. En ook mede gelet daarop, vindt er op dit moment een herijking plaats, waarbij er als eerste stap ook wordt gekeken naar het Maasterras en daarvoor besluitvorming is en loopt, volgens mij, waarbij ook de financiële haalbaarheid onderbouwd moet worden. Dat gezegd hebbende is de Stadsas wel een cruciale factor, als je kijkt naar de kern van de agenda. Want de kern van de agenda is, waar we het net eigenlijk ook over hadden, het versterken van de stad, wat moet uitmonden in groei, waardoor je voorzieningen kunt hebben en houden in de toekomst wat je op dit moment hebt en wat je nodig hebt voor je inwoners, gelet op hun toekomst als kinderen en jongeren, maar ook om prettig te kunnen wonen in de stad in een goed leefklimaat en met voldoende banen en werkgelegenheid. Wat dat betreft is Stadsas een cruciale, omdat daar heel veel woningbouw in zit en het mogelijk maakt om de mensen letterlijk en figuurlijk een plek te laten hebben in je stad, op een complexe locatie. Het is binnenstedelijk, dat maakt ontwikkeling moeilijker, met spoor, waar ook randvoorwaarden en vereisten uit voortvloeien. Dat is wel iets waar je rekening mee hebt te houden. Daar wordt nu aan gewerkt. En je ziet dat daar de aandacht voor uitgaat en dat we nu echt tot besluitvorming en vervolgstappen komen. In de tussentijd wordt er niet stilgestaan. Zie je dat bijvoorbeeld aan park wordt gewerkt of aan stallingen. Daar, wat ons betreft, zit dat in de throughput fase en zit het nu in de cruciale fase om tot de haalbaarheid te komen. Waarbij wel gezegd moet worden dat ook te zien is dat het lukt om daadwerkelijk middelen van derden te ontvangen, vanuit het Rijk bijdragen te krijgen.

Maar ook daar ben je weer afhankelijk van bijvoorbeeld een MIRT-traject waar veel rijksmiddelen uit voort kunnen vloeien, maar waarbij je ook afhankelijk bent van het tempo en de voortgang op landelijk niveau. En ook weer de beslommeringen die daarbij meespelen.

De voorzitter: De heer Lauwerier, ik zie een vraag van de heer Van Dam Timmers.

De heer Van Dam Timmers: Dank, voorzitter. Ik heb inderdaad een paar vragen op dit punt. Het gaat met name over die Stadsas. U noemt een aantal interessante dingen, onder andere inflatie. En mijn vraag is eigenlijk, kijk, op basis van de budgetten die er stonden, kun je uiteindelijk minder gaan realiseren. Als je kijkt naar de plannen vooraf en de termijnen die we nu lopen, zijn we dan, zoals we vooraf hadden beoogd, een beetje op schema, of is dit wel echt het moment om ook delen die verderop in het programma zaten misschien wel te moeten schrappen, omdat je geen ander alternatief hebt, omdat je het uiteindelijk niet meer kan betalen?

De voorzitter: Gaat uw gang.

Inspreker 1: Een goede vraag. Wat voorzien is ook al, en is opgeschreven aan het begin van het programma, was, wat wij nu reserveren als gemeente Dordrecht is niet voldoende om dit hele programma te gaan realiseren. Dit is bedoeld, zo hebben jullie ook besloten, wel als een omvangrijke, want je ziet dat dit de omvangrijkste investering is als je het vergelijkt met de andere programma's, maar wel als een omvangrijke cofinanciering om middelen los te krijgen bij het Rijk en bij provincies. Je ziet dat dat gaat gebeuren. Je ziet tegelijkertijd dat kosten stijgen en dat je daardoor wellicht ook echt keuzes moet gaan maken in prioritering. Welke prioritering dat moet gaan zijn en of dat de prioritering is die u aangeeft, dat is volgens mij wat onderdeel moet gaan zijn in het herijkingstraject wat hierna gaat starten. We hebben wel opgemerkt, let op, jullie hebben gekozen voor een Agenda 2030, maar als je kijkt naar de doorlooptijd van normale trajecten, zoals die in de agenda zijn opgenomen, dan haal je dat nooit in de termijn tot 2030. Dat geldt voor een gebiedsontwikkeling als Stadsas, geldt voor ontwikkelingen op bedrijventerreinen in de binnenstad, maar ook sociaalmaatschappelijk. Als jij bijvoorbeeld investeert in jongere kinderen met onderwijstijdverlenging in hun basisschooltijd, dan weet je pas vele jaren later of dat het daadwerkelijk leidt tot betere positie op de arbeidsmarkt, et cetera.

De voorzitter: Jij mag een korte. Ik denk dat misschien ... Sorry, je, u. De heer Goossensen wil graag inhoudelijk denk ik wat toevoegen. Misschien dat dat de vraag voorkomt. Laten we dat eerst doen.

De heer Goossensen: Heel kort hoor. U vraag ging ook specifiek over die Stadsas en hoe zit het met voorzieningen? In het zaaltje hiernaast wordt nu gesproken over bestemmingsplan fase 1 van het Maasterras, omdat het ook gewoon niet mogelijk is om die 2 fases ... Je ziet fasering in trajecten. En dan komt wel de vraag van, hoe zit het dan met termijnen? Wat haal je voor 2030, '35, 2040? In die MIRT-verkenning rondom stations moeten we nu tempo maken, want het kabinet is gevallen, maar we gingen helemaal uit van besluitvorming in november.

Je ziet dat je soms in de fasering van gebiedsontwikkelingen zelf een bepaalde projectfasering krijgt en dat ook luiken die openstaan bij het Rijk en bij provincie om steun te krijgen ontzettend bepalend is voor hoe dat precies zijn uitwerking krijgt.

De voorzitter: U heeft nog een korte vraag. En daarna geef ik hem aan de heer Gorter.

De heer Van Dam Timmers: Een korte vervolgvraag. En dat is meer ook een beetje een theoretische exercitie. Zou het ook kunnen zijn, op basis van ook uw expertise, dat op basis van de financiële mogelijkheden en de inflatie dat Maasterras het laatste project is van de Stadsas? Omdat dan je middelen eigenlijk op zijn op een gegeven moment en dat je niet verder kunt, als jullie zo naar de cijfers kijken die hier onderliggend zitten.

De voorzitter: We kunnen hem beeldvormend en politiek beantwoorden. Politiek doen we niet. Wel beeldvormende. Als u hem technisch kan beantwoorden, graag. Als dat niet kan, dan hoor ik dat.

Inspreker 1: Omdat je ook wel met rijksmiddelen zit, moet het mogelijk zijn om meer te doen, maar in theorie is altijd alles mogelijk. Dat is eigenlijk niet een hele feitelijke vraag. Maar als je kijkt naar wat de stand van zaken op dit moment is, moet het mogelijk zijn om meer te kunnen doen. Alleen dat hangt ook wel af van keuzes die je moet maken. Ook waar het gaat over kwaliteit, over omvang. Wil je, wat we ook suggereren, bijvoorbeeld je verdien capaciteit in het gebied ... Nu begrijp ik dat verdien capaciteit tot andere middelen leidt. Maar ben je ook bereid of in staat om te kijken of je binnen een gebiedsontwikkeling of aanpalend aan een gebiedsontwikkeling meer inkomsten kunt gaan genereren met je plannen? Ben je bereid meer woning toe te staan? Ben je bereid te schuiven in het programma? Bijvoorbeeld minder goedkoop, meer middelduur, duur. Dat betekent namelijk wat voor wat je met je programma kunt opbrengen. Daar zitten allemaal knoppen. Wat is de kwaliteit van de openbare ruimte die je wilt realiseren? Al dat soort keuzes zitten in zo'n programma. En als je, bij wijze van spreken, alles goudgerand wilt gaan realiseren, dan zal het heel moeilijk worden om heel veel stappen in het programma te zetten. Maar om te zeggen er kan helemaal niks, dat ga ik niet doen.

De voorzitter: Dank u wel voor het mooie antwoord. De heer Gorter had ook een vraag aan alle vier.

De heer Gorter: Nee, aan de heer Lauwerier.

De voorzitter: Aan de heer Lauwerier.

De heer Gorter: Lauwerier is het toch? Lauwerier. Overigens met veel plezier het rapport gelezen. Veel bladzijden. Moet ik wel zeggen, ik vraag me altijd af, kan het niet korter? Maar wat mij wel heel veel zorgen baart, en het werd net ook al door het CDA genoemd, is die inflatie. Die is over de eerste 4 jaar dat het rapport ingegaan is al ruim 20 procent. We kregen vandaag de cijfers van de Nederlandse economie. We kunnen verwachten dat het dit jaar ook 3 tot 4 procent is. Dan zitten we bijna op 25 procent.

Dat betekent, de ene euro die we aan het begin van het traject hebben, kopen we nog maar voor 75 eurocent voor terug. Als je dat extrapoleert naar de duur van dit rapport, dan kom je misschien wel op 50 cent uit. De helft van wat het geld in 2020 waard was. Bent u het met deze stelling eens? Ondermijnt de inflatie niet de financiële haalbaarheid, realisatiekracht en maatschappelijke impact van het programma 2030? En zonder aanvullende financiering, prioritering of versobering kunnen wij dan onze ambities nog wel halen? U heeft daar in het rapport wel wat over gezegd, maar wandelde er een beetje langs. Ik wil eigenlijk daar wel een duidelijk antwoord op hebben. Dank u wel.

De voorzitter: De heer Lauwerier.

Inspreker 1: Dank u. Ik wandel ook graag. Dat kan kloppen. Maar ik geef wel echt antwoord op die vraag. Het klinkt ook deels als een retorische vraag, moet ik eerlijk bekennen, voorzitter. Maar het is inderdaad zo, en eigenlijk vrij logisch, dat op het moment dat een budget niet geïndexeerd wordt en de kosten stijgen in deze mate dat dat moet leiden tot bijsturing op het programma en wat je daadwerkelijk kunt realiseren. Wat de precieze impact is op de doelen die je gaat realiseren, lukt het nog steeds om in voldoende mate die doelen te realiseren, kun je pas vaststellen op het moment dat je de herijking hebt. Daarom hebben we ook wel echt gezegd, let op, dit is een tussenevaluatie. Dit komt precies op het moment dat bijna bij alle programma's die herijkingen lopen. Aan de hand van deze evaluatie heeft het college gezegd, hebben we begrepen, we gaan de agenda ook echt bijsturen. Startend half dit jaar gaan we dat traject starten. Wat wij op basis daarvan zeggen is, vandaar ook de aanbevelingen. Een paar dingen. 1, zorg dat je aan de hand van de herijking in beeld brengt op welke ambities je gaat inboeten. We geven ook aan bij de ontwikkelrichting en bij de bijsturingsmogelijkheden op welke aspecten dat invloed zal hebben. De mate waarin je dat doet, zal bepalen hoe groot die impact is. Bij die bijstelling en bijsturing, heb aandacht voor de impact op je doelen, want dat zal het hebben. 2, kijk ook naar mogelijkheden voor meer inkomsten op verschillende andere manieren om dat te doen. Niet alleen cofinanciering, maar ook door sleutelen aan het programma. En 3, zorg dan wel dat, zoals dat tot nu toe niet was, elk programma bijgesteld een begroting heeft, meerjarig, voor de gehele looptijd van het programma, zodat je daar als bestuur, organisatie en als raad gezamenlijk op kunt sturen en waar nodig bijsturen.

De voorzitter: De heer Gorter, ik zie u denken.

De heer Gorter: Ik kom later daar nog even op. U zei net een paar dingen die eigenlijk al een beetje bij de aanbevelingen zaten. Ik parkeer deze vraag even. Ik kom daar straks bij de aanbevelingen nog op terug. Dank u wel.

De voorzitter: Helemaal goed. Want we hebben nog wel wat sheets te gaan. De heer Uysal had ook nog een vraag.

De heer Uysal: Dank, voorzitter. U gaf aan dat de Stadsas tot de kern behoort van Agenda 2030. En dat zette mij toch wel aan het denken. Want wat zegt dat dan over de andere programma's? Wat zegt dat over de positionering en de impact van die andere programma's?

Gaan we alles op alles zetten of moeten we alles op alles zetten om Stadsas mogelijk te maken en die andere onderdelen los te laten? Of zit er toch ergens nog een onderlinge versterking van die programma's in elkaar?

De voorzitter: Even wachten, kunt u hem ook beeldvormend ... Want u vraagt hier nu een oordeel of dat we alles op alles moeten zetten? Dat vind ik wel heel erg politiek. Kunt u hem anders stellen?

De heer Uysal: Hij ligt in het verlengde van de financiële haalbaarheid, voorzitter. Als ik hoor dat het programma Stadsas tot de kern behoort, dan komt dat bij mij heel erg over alsof dat het meest belangrijk onderdeel van de langetermijnagenda is. Ik vraag me af hoe dat zich dan verhoudt tot de andere 6 programma's die Agenda 2030 bevat? En of we dan ook eventueel in een situatie terecht kunnen komen dat, dat is een technische vraag, we andere onderdelen los moeten laten, om Stadsas mogelijk te maken, financieel gezien?

Inspreker 1: Ik begrijp waarom u het vraagt. En ik snap ook waarom u aangeeft dat het ook een oordelende of beoordelende vraag is. Ik zal een feitelijk antwoord geven op de vraag die misschien bedoeld is gesteld te worden. En het gaat ook wel over aanbevelingen en ontwikkelrichtingen. Ik zal hem wat dat betreft beknopt houden en er later op terugkomen. Wat we zeggen en opschrijven, is dat het cruciaal is. Wat niet wil zeggen dat andere programma's er niet toe doen. Waarom is het cruciaal? Als je kijkt naar waar het mee begonnen is, groeien als stad, ook wetende dat je moet groeien wat betreft aantal inwoners en je bijvoorbeeld de jongeren ook letterlijk een plek wil bieden met woningen in je stad, dan is Stadsas daarvoor een cruciaal onderdeel. Laat onverlet dat de andere programma's ook belangrijk zijn en wij niet tot een aanbeveling komen om die programma's te stoppen. Sterker nog, wij hebben juist als aanbeveling, ga door met de agenda en de programma's, zoals die erin zitten. Wel zien wij mogelijkheden om die op een andere manier in te vullen of te financieren of op te zetten, zodat je naar de toekomst toe dat in stand kunt houden. Maar juist de gedachte, en dat moet ik u wel meegeven, dat je vanuit een gezamenlijke visie op de stad investeert voor lange termijn in de stad en in je inwoners, dat is wel in onze ogen een manier die hout snijdt en juist voor de lange termijn volgehouden kan worden. Omdat je daarmee ook echt werkt aan de structuur, maatschappelijk, fysiek van je stad. Daarom dat wij ook wel aan het eind zeggen, maar dan komen we al een stukje bij de conclusies, ga door met de agenda en de programma's die erin zitten, omdat je dat daarmee aan het doen bent. En daar heb je de middelen voor met de verkoop, wetende wat er financieel in de tussentijd allemaal gebeurt, maar wel daarmee doorgaand. Laat onverlet dat we wel zeggen, als je kijkt naar het centrale doel, ambitie van de agenda is Stadsas wel een belangrijke, want daar zit ook echt de groei in, de woningbouw om die groei en je inwoners een plek te geven.

De voorzitter: Geeft dit u voldoende informatie, de heer Uysal?

De heer Uysal: Ik denk dat ik er aan het einde weer kort op terugkom. Maar ik wacht de presentatie even af.

De voorzitter: Heel fijn. Dan gaan we verder, denk ik, zo te zien.

Inspreker 1: En dat was één programma. Stadspark, dat zit er nog even voor, ook daar zijn, en daar heeft u als raad ook voorstellen van ontvangen, voorbereidende besluiten genomen op onderdeel van de Stadsparkontwikkeling. Je ziet daar ook de druk vanuit financiën op, wat binnen het programma mogelijk is. Vooral ook waar het gaat over doorsnijdingen en fysieke verbindingen naar de omgeving van het Stadspark. En dat kan een belemmering opleveren voor de ontwikkeling van het Stadspark als een integraal gebied, goed verbonden met de omgeving, de buurten en de wijken eromheen. Of dit daarmee dan ook die doelen gaat realiseren wat je wilt, hangt weer echt van de herijking af en de keuzes die je daarin maakt. Later komen we daar ook op terug en geven we voorbeelden erbij wat je daarin kunt doen. Maar hier eventuele mogelijkheden om tot meer inkomsten genereren over te gaan en ook misschien wat mogelijkheden om naar de kosten te kijken. Maar dit is er één die nog echt in de beginfase zit van throughput. Ruimte voor Banen, een stukje verder, omdat, eerlijk is eerlijk, daar ook al echt ontwikkelingen liepen voor verplaatsing van bedrijven, voordat we de agenda startten. Maar dat zit nu echt al in de overgang naar of aan de start van output. Echt ook gericht op het vinden van, houden van en aantrekken van werkgelegenheid voor bestaande bedrijven, maar ook versterking van je maritieme sector, maar bijvoorbeeld ook zakelijke en/of verbonden aan ov-knooppunten. Daar zijn de planontwikkelingen en de investeringstrajecten en de afzonderlijke businesscases er in ontwikkeling of zijn al lang geweest. Je ziet er ook een stukje verschuiving in doelstelling, waarbij eerst heel centraal stond het aantrekken van werkgelegenheid van hogeropgeleiden. Ook nog een stukje verschuiving naar het zorgen voor kwalitatief goede werkgelegenheid, ook voor huidige inwoners van Dordrecht. Dat is ook vertaald naar een kwaliteitskader, die nu wordt gebruikt voor het uitgeven en verpachten van kabels. Dat ziet op kwaliteit van banen, maar er zit ook een stuk duurzaamheid in, ook waar het gaat over bijvoorbeeld 50 procent opwek van eigen energieverbruik. Een van de dingen die hierbij dan wel speelt, en specifiek hier, maar dat geldt natuurlijk voor alle ontwikkelingen, niet alleen in Dordrecht, maar overal, is de vraag, past dit en kan dit, gelet op de netcongestie en de ruimte die er is op het elektriciteitsnetwerk om daarop aangesloten te raken? Dat is wel een ontwikkeling waar rekening mee gehouden moeten worden. Het Dordtse Leerprogramma zet in op onderwijstijdverlenging. In het begin geïnvesteerd in de samenwerking met de scholen, om dat voor elkaar te krijgen. In het begin ook echt mogelijkheden geweest om vanuit rijksmiddelen daarop middelen te financieren. En nu misschien ook mogelijkheden in het kader van de gebiedsgerichte aanpak, waar ook van het Rijk middelen voor zijn. Er wordt nu onderwijstijdverlenging ingezet. Afgelopen jaar is het aantal uren per leerling dat daarvoor in aanmerking komt bij de 11 scholen ook echt toegenomen. En eerste beelden van output als je kijkt naar een casus, zoals een school ernaar kijkt, zie je dat daar echt resultaten bereikt worden. De vraag is, leidt dat dan ook echt, want dat was uiteindelijk de bedoeling, tot een hogere uitstroom? Eigenlijk een uitstroom vanuit die basisscholen die meer gelijk is aan het gemiddelde van de Dordtse scholen. Dat is pas echt zichtbaar wanneer die kinderen de basisschool gaan verlaten. Op dat moment wordt dat ook inzichtelijk gemaakt. Een aandachtspunt hiervoor, en dat is ook een afweging die gemaakt moet worden, is dat dit niet zozeer een investering is voor een tijdelijke activiteit, maar eigenlijk een structurele activiteit is. Je kunt dit tijdelijk doen, voor een paar jaar onderwijstijdverlenging.

Maar als je daarna er geen middelen voor hebt, dan houdt die onderwijstijdverlenging op of dan moet er vanuit andere potjes of het Rijk middelen komen. Dat is wat anders dan als je dat bijvoorbeeld doet met een aanleg van een weg of anderszins. Glansrijke toekomst, daar is langer gezocht naar een best passende manier om ervoor te zorgen dat jongeren zich daadwerkelijk goed kunnen ontwikkelen en terecht kunnen komen ook in een baan en zich kunnen laten opgroeien en opvoeden op een manier die ervoor zorgt dat ze gezond en zelfvoorzienend in het leven kunnen staan. Gebouwd aan een netwerk en samenwerking, dat is de afgelopen tijd gebeurd. En dat zit echt nog wel vooraan het echt ontwikkelen van activiteit en inspanningen. Daar zijn nu activiteitenlijnen voor opgezet, bijvoorbeeld gericht op het opzoeken en ondersteunen en begeleiden van 50 jongeren, tot de overgang van vmbo naar mbo, tot psychische problematiek bij jongeren. En dat moet nu echt richting uitvoering gaan. Aandachtspunt hierbij is een ontwikkeling waar rekening mee gehouden moet worden, is dat er ook nieuwe wetgeving is en in werking zal treden waar het gaat over het zorgen van duurzame overgang van school naar werk. En dat heeft heel veel raakvlakken met wat er binnen dit programma gebeurt.

De voorzitter: U zag het al. Mevrouw Schnabel heeft een vraag.

Mevrouw Schnabel: Dank u wel, voorzitter. Het is misschien ook een vraag deels aan de ambtelijke ondersteuning. Want wat ik me herinner van de evaluatie van vorig jaar en ook die evaluatie van het jaar daarvoor, is dat Glansrijke toekomst toen eigenlijk ook steeds in aanzet was. En dan blijken er blijkbaar een aantal obstakels te zijn, die ervoor zorgen dat het niet wil doorstarten. Heel benieuwd naar wat die obstakels dan zouden zijn. Tegelijkertijd zien we ook dat de Citoscore afneemt en dat het aantal mbo aanmeldingen daalt. De vraag daarbij is, zegt dat wat over Dordtenaren die niet naar Da Vinci gaan of Dordtenaren die sowieso niet naar het mbo gaan?

De voorzitter: Dank u wel. De heer Goossensen.

De heer Goossensen: Even op het eerste stuk van uw vraag. We hebben best een aanloop genomen met dit programma, want er moesten instituten, om het maar te noemen, gaan samenwerken die niet gewend waren om gegevens te delen. Warme overdracht. Kinderen die uitstromen bij een onderwijsinstituut, instromen op de andere plek. Hoe werk je dan samen? En eigenlijk, we hebben die proef met die vijftig, dat is eigenlijk gewoon oefenmateriaal voor die clubs om zeggen, en hoe doen we dat dan precies? En durven we ook informatie te delen? Kan dat ook? Want je moet natuurlijk ook wel met de privacywetgeving dat heel precies gaan doen. En ga je dan ook samen voor succes. Op het moment dat je dingen loslaat dat je toch zorgt dat waar die cliënten, dat zijn scholieren of mensen die in die richting gaan belanden, toch in die samenwerking het maximale aan ondersteuning krijgen. Eigenlijk na die langzame aanloop hebben we echt daar wel goed de beweging in. En dan is de vraag even, en wanneer doe je het goed genoeg? Bij hoeveel leerlingen kun je zeggen, hoeveel? Eigenlijk gaat het natuurlijk om de werkmethode en niet zozeer om de aantallen. Dat is volgens mij even op de hoofdlijn waar we staan bij Glansrijke toekomst. Het tweede punt van, hoe zit het nu precies, daar durf ik even niet antwoord op te geven, als het gaat om de Cito ... Even kijken. Dat ging even over aanmeldingen bij Da Vinci.

De voorzitter: Gaat uw gang. Licht u het nog eens toe.

Mevrouw Schnabel: Dank u wel. Het ging over, in het rapport staat namelijk dat de Citoscore afneemt en dat het aantal mbo aanmeldingen afneemt. En dan is bij mij de vraag, zegt dat wat over Dordtenaren die niet naar het mbo hier gaan of zegt dat wat over mensen die zo sowieso niet naar het mbo, of dat in Rotterdam of in Breda is, waar dan ook, naartoe gaan?

De heer Goossensen: Een heel algemeen antwoord. Ik heb niet de goede informatie om u echt een antwoord te geven. Maar je ziet in de laatste 20 jaar en ook in de laatste 10 jaar een enorme verschuiving van, dat weet u, kinderen die van de basisschool richting havo, vwo gaan. En toen ik van de basisschool naar de middelbare school ging, ging nog 10 procent naar vwo, 15 procent naar de havo. Een heel groot stuk naar mbo en lager onderwijs. Nu zie je dat de helft gaat naar havo, vwo. De helft gaat naar het hoger onderwijs. U weet natuurlijk dat dat best wel een kwestieuze ontwikkeling is, omdat we ontzettend veel behoefte hebben aan mensen met mbo-capaciteiten. En er ook een gekke druk zit soms van ouders tegen eigenlijk wat kinderen gelukkig maakt. En hoe we dat goed doen? Dat zie je natuurlijk de laatste tijd nog steeds. En gelukkig wordt er wel aan het imago van het mbo ontzettend hard gewerkt. En zie je ook wel met de arbeidsmarktontwikkeling dat mbo'ers echt in veel terreinen minstens zoveel verdienen als hbo'ers. En je hoopt natuurlijk dat dat de kansen voor het mbo, en ook voor kinderen die daar gewoon gelukkig tot ontwikkeling komen, gaat toenemen.

De voorzitter: Ik zit even mevrouw Schnabel aan te kijken. Geeft dit voldoende informatie, of is het een vraag die u graag ooit een keer ... Want het is niet echt een specifieke vraag voor de Agenda 2030 over mbo.

Mevrouw Schnabel: Zeker wel, omdat het natuurlijk over de projecten gaat binnen Glansrijke toekomst. Het is wel denk ik gericht, of het is zeker gericht hiernaartoe. Maar het is voor nu eventjes goed hoor.

De voorzitter: Het is voor nu even goed. Helemaal goed. Mevrouw Lammens, op uw verjaardag, gefeliciteerd nog.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Dank u wel.

De voorzitter: U heeft ook een vraag.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Ik heb een kleine aanvulling. Is het niet zo dat er gewoon veel minder studenten zijn in Dordrecht, gewoon totaal, ook bij de lagere school, dat we gewoon minder studenten hebben en minder kinderen?

De heer Goossensen: Dat klopt. En je ziet ook het aantal studenten op Da Vinci wat afnemen. Ik geloof dat we op 8.000 zaten en nu gaan we richting 7.200, even uit mijn hoofd. Dat is een landelijk fenomeen. Nou zitten wij gelukkig niet helemaal in de slechtste hoek van het land, maar het is zeker.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Maar er zijn gewoon totaal minder kinderen?

De heer Goossensen: Ja.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Daarom zijn er ook minder studenten.

De voorzitter: Volgens mij is de vraag van mevrouw Lammens wel beantwoord. Dan kijk ik nog even rond. En dan gaan we door, denk ik. Gaat u verder.

Inspreker 1: Dank u wel. Waar het gaat om Duurzame stad, dat bestond eigenlijk uit twee lijnen. De ene ging over zonne-energie en de opwek daarvan natuurlijk. En het tweede ging over het maatschappelijk vastgoed, het eigen vastgoed verduurzamen. We hebben onderscheid gemaakt in de positionering op die beleidsrationaliteit, op die stappen in je opzet en uitwerking, uitvoering van je agenda, omdat er ook twee snelheden zichtbaar zijn. Op het vlak van zonne-energie, en dat is even ongeacht de gemeente Dordrecht, dat is gewoon een maatschappelijk fenomeen met de stijging van de energiekosten is de voortgang van zonne-energie zo snel gegaan dat dat echt al stappen verder is en misschien verder is dan dat je had verwacht aan het begin van de agenda. Dat is een positief teken. Het verschuift wel de aandacht naar de vraag, hoe kom je tot stabiele energiesystemen? Door bijvoorbeeld een slimme samenstelling tussen energie en wind. En ook in het licht van de netcongestie. Stabiliteit en voldoende energiesystemen is eigenlijk een nieuwe oppoppende vraag van de afgelopen tijd. Waar het gaat over maatschappelijk vastgoed was echt gestart vanuit de gedachte, dat gaat revolverend zijn. In de zin, we investeren erin. Daarmee besparen we kosten waar het gaat om bijvoorbeeld het energieverbruik. En daarmee kunnen we dan ook weer nieuwe investeringen in verduurzaming van ons vastgoed doen. Dat valt tegen in de zin dat de uitvoering en de snelheid waarmee je die verduurzaming van het vastgoed kunt opzetten en realiseren minder snel gaat dan gedacht. Ook hier speelt heel erg de capaciteit die je hebt, niet alleen als gemeente zelf, maar ook als marktbedrijven die dit daadwerkelijk kunnen doen. Hier spelen ook de kostenstijgingen een rol. Maar eerste stappen zijn er wel in gezet. Daarom dat we die op het begin van de throughput fase hebben staan. Zit nu wel echt in een fase waarbij je moet kijken naar een herijking van het programma. Aan de ene kant, omdat de maatschappelijke realiteit van de energietransitie een ander is. En ten tweede, omdat je met betrekking tot verduurzaming van vastgoed ook echt keuzes hebt te maken waar het gaat over de aanpak die je hebt gekozen en die naar de toekomst toe het beste is, gelet op de middelen die je daarvoor hebt. Ook de snelheid waarmee je dat wil doen. Wil je dat echt versnellen en naar voren halen, zoals dat tot nu toe is geformuleerd, of wil je dat bijvoorbeeld meer vasthouden richting 2050? Dat speelt op het vlak van Duurzame stad. Binnenstad, dingen in ontwikkeling waar het gaat over afzonderlijke ontwikkelingen in de stad als gaat over de markt en de planontwikkeling daarvoor, maar ook op kleinere schaal ontwikkelingen waar het gaat over het combineren van het stukje '...', het kiezen van andere vormen van parkeren. En dat realiseren in samenspraak met inwoners en ondernemers in dat gebied. Tegelijkertijd de samenwerking met de partners in de binnenstad, eigenaren, investeerders, ondernemers, om de aantrekkelijkheid van de stad toe te laten nemen en ook te investeren in de bereikbaarheid daarvan. Parkeren is een belangrijk onderdeel van dit programma, als je kijkt naar de financiële middelen.

En ook dat leidt wel tot de vraag, hoe ga je dat in de toekomst doen en hoe doe je dat met de middelen die je daarvoor hebt? Ook hier loopt een herijking. Relevant is hierbij, en dat speelt ook bij bijvoorbeeld Stadsas, misschien ook op andere plekken, hoe ga je om met je parkeren in de programma's? En dan kijk ik een beetje vooruit naar ontwikkelrichting en aanbevelingen. Wij zeggen daarvan, kijk nu ook goed hoe je dat doet. En wat ons betreft is het aanbevelenswaardig om te verkennen of dat niet in een stadsbrede parkeerexploitatie opgenomen kan worden, waarbij initiële investeringen ook meer gedragen worden door de exploitatie, waarbij altijd sprake kan zijn van eventuele onrendabele toppen. Die kunnen dan wellicht, maar dat is afhankelijk van het totaalplaatje, deels gefinancierd worden vanuit de gebiedsontwikkeling. Maar dat zijn keuzes die naar de toekomst toe gemaakt moeten worden.

De voorzitter: Ik kreeg een vraag binnen. Geen vraag van mevrouw Lammens, maar een melding dat u gaat naar de volgende vergadering. Helemaal goed. Sorry, dat ik u stoort. Gaat u verder.

Inspreker 1: Geen probleem. En nog een fijne verjaardag. Dat wat betreft de zeven programma's, waarbij het punt van de inflatie hebben we al genoemd. Een ander punt dat wel bij veel programma's ook speelt, is dat werd in de tussentijd een reactie op vragen ook aangegeven, het ontbreken van meerjarige begrotingen, die liggen onder de programma's. Dat speelt wel over verschillende programma's en door verschillende programma's heen. En een derde punt is het punt capaciteit, intern, maar ook extern. Een belangrijk aandachtspunt. Dat zijn wel relevante factoren. Een vierde is als je iets gaat investeren en ontwikkelen en bouwen, en je gaat bijvoorbeeld meer groen realiseren, meer openbare ruimte realiseren, dan moet het ook onderhouden worden. En niet altijd is overal in de exploitatie, in de jaarlijkse kosten, rekening gehouden met de stijging van die lasten. Dat is ook wel een aandachtspunt naar de toekomst toe. Dit is eigenlijk, sorry voor het aantal pagina's in het rapport, wat we in het rapport uitgebreider per programma zijn langsgelopen. Zijn er vragen ten aanzien van dit overzicht? We hebben ze eigenlijk ook al stuksgewijs te pakken gehad.

De voorzitter: De heer Uysal heeft nagedacht en wil toch nog een vraag stellen. Gaat uw gang.

De heer Uysal: Over wat u als laatste zei over aanleg en beheer van groen, volgens mij. Vooral onderhoud en beheer, dat we daar rekening mee moeten houden. Dat is niet opgenomen in Agenda 2030. En begrijp ik dan goed dat we dat ook structureel in onze begroting gewoon moeten regelen?

Inspreker 1: Wat wij aanbevelen, is te zorgen dat je dat structureel borgt in de begroting. Of en op welke onderdelen dat al wel met welk percentage is gedaan, daar kan ik geen uitspraak over doen. Dat zou echt in het vervolg opgepakt moeten worden.

De voorzitter: Voldoet dat, of zal ik eerst de heer Van Dam Timmers zijn vraag ... Die haakt hierop aan. Gaat uw gang.

De heer Van Dam Timmers: Voorzitter, een beetje in relatie tot de vraag van de heer Uysal. En dan ben ik wel benieuwd of mijn conclusie daarop klopt. Als je het hebt over Stadsas bijvoorbeeld en het realiseren van nieuwe woningen, ga je er ook vanuit dat je meer ozb hebt. Is dat dan niet juist die onderhoudsvoorzieningen die je dan daarmee eigenlijk realiseert? Is dat voldoende afgedekt in jullie expertise of doen we dat niet goed als stad?

Inspreker 1: De laatste zinsnede is voor het debat dat jullie later mogen hebben met elkaar. Er moet echt ingezoomd worden op hoe de ozb op dit moment is verwerkt in de begroting. Dat kan namelijk verschillend zijn. Er kan in je meerjarenbegroting al uitgegaan zijn van een bepaalde toename van de woningvoorraad, met daarbij ook een toename van de inkomsten vanuit de ozb. Het kan ook zijn dat bepaalde, of een deel daarvan, van wat je wilt gaan bouwen in de Stadsas of wat je misschien meer wilt gaan bouwen in de Stadsas naar aanleiding van de herijking, dat dat nog niet in de begroting zit. Dat kan ruimte bieden. Dat is één. Twee, hangt er ook vanaf wat er uiteindelijk wordt besloten in het kader van de herijking en financiering van de programma's. Want soms zien we in andere steden dat er wordt gekozen dat een toename van de ozb ook wordt gebruikt om initiële investeringskosten te dekken. En dan kun je dat niet twee keer uitgeven. Tenminste, normaliter kan dat niet. Dan is het even belangrijk om goed in te zoomen hoe dat feitelijk in de begroting zit.

De voorzitter: De heer Goossensen wil graag wat aanvullen.

De heer Goossensen: Klein ontnuchterende toelichting. Kijk, die woningen die je in de toekomst gaat bouwen, kun je niet even alvast in je begroting inboeken. Natuurlijk is het denken in groei dat je ook groeiende inkomsten krijgt met extra woningen, 750 euro per inwoner ongeveer. Begrotingstechnisch is dat nog wel een uitdaging.

De voorzitter: Dank u wel. De heer De Heer heeft ook een vraag.

De heer De Heer: Voorzitter, dank u wel. Misschien een beetje in aanvulling met de vragen die eerder werden gesteld. Maar toch even over die inflatie, die we op dit moment niet hebben meegenomen in onze cijfers. Ik lees dat op dit moment nog niet in de aanbeveling. Ik wil er niet helemaal op vooruitlopen. Maar nu we het toch over die cijfers hebben, ik ben benieuwd hoe het onderzoeksbureau ook daarnaar kijkt. Als we dan nu toch gaan herijken en opnieuw gaan kijken naar de cijfers, is dat ook niet iets wat we mee zouden moeten nemen in de toekomstige plaatjes, zodat we niet over een paar jaar weer met terugwerkende kracht dingen moeten repareren? Zou dat niet binnen de aanbevelingen passen?

Inspreker 1: Mooi bruggetje, want dat is inderdaad wat in de conclusies ook echt een plek heeft gekregen en wat in onze ogen ook echt bij de herijking moet worden meegenomen. En vandaar dat we ook wel komen tot een conclusie waarvan je zegt, ga door met het ... Wij zijn uitgegaan van de agenda, zoals die is vastgesteld, en de middelen die daarbij zaten. Daar zijn we van uitgegaan. Politiek kun je natuurlijk altijd aan de hand van herijkingen tot een bijstelling komen. Bijstelling kan zijn minder.

Dat bevelen we echt niet aan. Bijstelling kan ook zijn dat je kijkt naar aanvullende middelen ten behoeve van bepaalde programma's. Dat is natuurlijk ook mogelijk. Maar dat is niet waar wij naar gekeken hebben in het onderzoek. Maar dat je bij de herijkingen in beeld brengt, wat betekent die inflatie en welke middelen hebben wij op basis van de actuele calculatie nodig voor dit programma, hebben wij dat, hebben wij dat niet, wat doen we dan om eventueel extra inkomsten te genereren en/of hoe sleutelen wij aan een programma om het sluitend krijgen, dat is wel wat precies bij de herijkingen moet gebeuren.

De voorzitter: Eerst heel even de heer De Heer en daarna de heer Van Dam Timmers. Gaat uw gang.

De heer De Heer: Toch nog een korte verduidelijkende vraag. Want ik zag inderdaad, bij de conclusies werd het genoemd, maar bij de aanbevelingen niet zo direct. Ik was inderdaad benieuwd van, stellen we dan de conclusie vast dat had moeten gebeuren of dat is iets wat het nu lastig maakt, of is daarmee ook de aanbeveling, ga dat in vredesnaam wel doen voor de toekomst? Even mijn woorden dan.

Inspreker 1: Het korte antwoord daarop is ja. En het maakt onderdeel uit van, kom tot een begroting voor elk programma, zodat je daadwerkelijk voor de looptijd van het programma weet wat de kosten zijn. En natuurlijk daarbij rekening houdend met de inflatie. Niet alleen nu, maar ook vooruitblikkend, want dit zijn programma's die echt nog wel langer zullen lopen.

De voorzitter: Beantwoordt dit uw vraag?

De heer Van Dam Timmers: Nee, voorzitter, eigenlijk niet. Want ik hoor onze inspreker en de onderzoeker, ik ben even de achternaam vergeten, een interessant ding zeggen. Die zeggen, vanuit jullie onderzoek adviseren we jullie niet om ambities misschien bij te stellen, terwijl de realiteit is binnen de programma's, als we bijvoorbeeld kijken naar Stadspark, dat we dat al wel doen. Dat we bepaalde infrastructuur niet realiseren. Daar voel ik een beetje een contradictie. Als je gaat herijken, dan moet je dat toch juist, lijkt mij, wel doen, omdat je anders weer eigenlijk je eigen teleurstelling in de toekomst organiseert.

Inspreker 1: Goed dat u dat vraagt, dan kan ik dat namelijk verhelderen. Ik bedoel niet dat je bij een herijking niet gaat komen tot een bijstelling van je ambities, want dat kan een consequentie zijn van het simpele feit dat je minder geld hebt dan bijvoorbeeld door kostenstijgingen. Het kan impact hebben op je ambities, de omvang van je ambities, de omvang van het beoogd maatschappelijk effect dat je wil gaan realiseren. Dat kan lager zijn, kan minder zijn, kan ook anders zijn. Wat we bedoelen met ga door, is zet de agenda door, zoals je die nu met elkaar hebt opgezet wat betreft visie, ambitie en ook de lijnen die daarin zitten. Je kunt wel gaan kijken inderdaad bijsturend op omvang, misschien een andere vorm van financiering, kijken of je wat kunt toevoegen dat je extra middelen genereert. Ga, wat ons betreft, niet zeggen, stop met dit programma of stop met heel de agenda, want daar zijn dit juist unieke middelen voor om door te gaan met de investeringen ten behoeve van de structuur in je stad en voor je mensen.

Daar zit het verschil in. Doorgaan met de agenda, maar die herijkingen zullen echt wel leiden tot bijsturing en bijstellingen op de omvang van de outcome die je met elkaar wilt realiseren.

De voorzitter: Even wachten. Wat u wil zeggen kunt u het best in de microfoon doen, want dat verstaat men.

De heer Van Broekhoven: Wat ook van belang is, dat die zeven investeringslijnen niet op zich staan, maar juist in samenhang die maatschappelijke effecten beogen te realiseren.

De voorzitter: Dat leidt dan tot een vraag van de heer Gorter.

De heer Gorter: Want ik zal heel eerlijk zeggen dat ik eigenlijk op de vraag van de heer Uysal over die budgetten de vraag anders opvatte dan dat ik het antwoord kreeg. Want volgens mij was, maar dat kan ik verkeerd hebben, de vraag meer, kan je onderling schuiven? Als die programma's zo in elkaar verweven zitten en zo belangrijk zijn, en die Stadsas is misschien wel heel erg cruciaal, misschien wel het meest cruciale programma, kan je dan onderling die budgetten van die programma's ook verschuiven, of is het echt per programma vastgelegd?

De voorzitter: Volgens mij is dat een technische vraag, en kan de raad altijd schuiven. Maar u bedoelt eigenlijk meer, wat zijn de gevolgen, kan je inhoudelijk schuiven meer?

De heer Gorter: Volgens mij zei ik dat toch? Als je kijkt naar dat tandwiel wat in elkaar samenhangt, wat met elkaar te maken heeft en je kan het ene niet los zien van het andere, zou je dat ook zien op de financiële budgetten die er zijn. Zijn die over te hevelen van het ene naar het andere programma?

De voorzitter: Ik ging u al even aankijken. Dank u wel.

De heer Goossensen: We spreken over reserveringen, gekoppeld aan programma's. Want hiernaast hebben we het programma Stadsas aan de orde. Het is niet zo dat de programmadirecteur Stadsas 140 miljoen ... Die vraagt vanuit die reservering Agenda 2030 iets aan op de stap die gezet wordt. En zo werken alle programma's. Daarmee wordt het antwoord ja, je kunt schuiven, zeker bij het herijken, als je het goed onderbouwt, tussen die verschillende programma's.

De voorzitter: Ja hoor. De heer Uysal heeft daar een vraag over. Gaat uw gang.

De heer Uysal: Ik heb een andere vraag, voorzitter.

De voorzitter: Helemaal goed.

De heer Uysal: Want ik denk dat dat inderdaad een politieke discussie is om te kijken van, hoe gaan we met die verschillende middelen om? Maar mijn vraag gaat over de maatschappelijke effecten.

Want u gaf aan het begin van uw presentatie aan dat dit een tussenevaluatie is en dat u daarom nog niet zo heel veel over de outcome, zoals u dat zegt, over de maatschappelijke effecten van al die programma's kon zeggen. Maar ik voel me daar zelf toch wel een beetje ongemakkelijk bij, omdat we het hier hebben over een langetermijnagenda. Je wilt kijken, je wilt weten of je op koers bent. U geeft aan, ga vooral door. Maar kunt u ons dan ook een stip op de horizon geven? Wanneer kunnen we dan die maatschappelijke effecten verwachten? Moeten we dan echt wachten tot 2040, wanneer Maasterras of Stadsas af is, of kunt je ook een perspectief schetsen?

Inspreker 1: Hele goede vraag. Daar hebben wij ook over nagedacht bij de opzet en aanpak van het onderzoek van, hoe ga je dit nu onderzoeken? Vandaar dat wij ook dit besluit belangrijk vinden. Is eigenlijk de vraag, lig je met elkaar op koers? Onder die outcome, of dat zit op de toekomst van kinderen, jongeren of op aantrekkelijkheid van de binnenstad, daar zit een aantal veronderstellingen onder die vertaald zijn in, wat hebben we nodig aan middelen? Wat gaan we daarvoor doen? Tot welke resultaten leiden die acties? En gaat dat leiden, bij elkaar opgeteld, tot die maatschappelijke outcome? Wat wij gedaan hebben, zijn verschillende dingen. Eén, we hebben gekeken of die stappen goed in elkaar zitten, of dat onderbouwd is, of daar ook calculaties onder zitten, of bijvoorbeeld onderzoeken? Bijvoorbeeld op het vlak van Glansrijke toekomst is er een landelijk onderzoek, waar ook dat wetsvoorstel op is gebaseerd en wat laat zien wat causale relaties zijn of kunnen zijn als het gaat over een glansrijke toekomst voor jongeren. En dan zie je dat in de opzet van dat uiteindelijke programma, zoals dat nu opgezet en uitgevoerd wordt, dat daar keuzes in zijn gemaakt die aansluiten op de resultaten van dat landelijk onderzoek. En daarmee zeggen wij, die aanpak, wat betreft input, throughput, output en outcome, is echt onderbouwd, is doordacht, is wat dat betreft valide. En dan gaan we kijken, liggen ze op koers om dat te doen? Want als je die stappen gaat doorlopen, dan is het aannemelijk of mag je veronderstellen dat daarmee uiteindelijk ook die outcome wordt gerealiseerd. En daarom zetten wij dit ook zo op deze stappen. En dan zie je dat bij elke stappen die nu gezet zijn, dat eigenlijk die lijn volgt van de onderbouwing ervan. Bij een aantal moet die aanpak herijkt gaan worden, bijvoorbeeld omdat zonne-energie echt er nu anders uit ziet dan eerder. Je moet tot een ander plan komen. Je zit nu bijvoorbeeld met netcongestie, waarmee je om moet gaan. Stadsas, bijvoorbeeld de kostenstijgingen en de keuzes, misschien prioriteringen en de fasering die je daarin moet aanbrengen. Daarom kijken we er op die manier naar. Wat we ook hebben gedaan, en dat vindt u in het rapport, is dat we per programma hebben gekeken, wat is nu een typerende interventie, aanpak, actie die dit programma typeert? En is dat al uitgevoerd? En wat laat dat zien? En dan hebben we bijvoorbeeld bij het Dordts Leerprogramma naar een school gekeken die al wat verder is in de ontwikkeling en de aanpak, waarbij je ziet dat er resultaten zichtbaar zijn in de leerprestaties van kinderen. Als je dan even doordenkt. Ze hebben de school nog niet verlaten. Je weet niet wat dat betekent in relatie tot andere scholen. Maar je ziet al wel signalen dat prestaties van kinderen verbeterd kunnen worden door extra onderwijsverlenging. Of dat over twintig jaar ervoor gaat zorgen dat die jongen of meisje een betere baan gaat hebben dan dat die zou hebben gehad als hij geen onderwijstijdverlenging heeft gehad, daar kan ik onderzoeksmatig nu echt niks over zeggen.

Sterker nog, ik denk dat ik dat over twintig jaar ook niet zou kunnen, want in de tussenliggende jaren gebeurt zoveel in iemands leven, dat heb je als gemeente helemaal niet in de hand. Maar wel de beleidsmatige interventie, is die voldoende onderbouwd en doordacht? En laat dat voor nu, tenminste tot en met de output, resultaten zien waardoor je kunt denken, dat geeft voldoende basis om te zeggen dat die outcome er ook gaat zijn. Dat is wat we gedaan hebben. En daarom komen we ook tot de conclusie, zoals we die geformuleerd hebben. Is dat dan zo hard een uitspraak als dat u zou wensen? Nee. Wel waar het gaat over de stappen, zeker als je dadelijk over een jaar weer een evaluatie gaat doen en de stappen tot en met output. Want dan moet je echt helder hebben, op basis van herijkingen, hebben we nu ook echt gedaan en bereikt wat we wilden? En is dan aannemelijk gemaakt, nog steeds, dat je daarmee de maatschappelijke outcome gaat realiseren? Die laatste stap, iemand die u zegt, dat hij dat echt met hard bewijs kan staven en ook de causale relatie kan staven, die zou ik met argwaan bekijken. De eerste drie stappen kun je echt met elkaar onderzoeken, in beeld brengen, ook wat betreft kosten, ook wat betreft output. Daarom komen we ook echt een aantal keren terug. Zorg dat die herijking op een wijze gebeurt dat duidelijk wordt wat dat betekent voor deze beleidsrationaliteit, één. Wat dat betekent financieel neergezet in de komende jaren, waar het gaat over meerjarenbegroting. En heb met elkaar het gesprek dat je ook snapt wat dat kan betekenen wat betreft maatschappelijke outcome. Hoe complex het ook is, op die manier hebben we wel geprobeerd dat handen en voeten te geven. En daardoor is het rapport misschien ook wel wat lijviger geworden, maar proberen we wel de inzichten nu mee te geven.

De voorzitter: Dank u wel. Er is alleen nog wel een vraag. Gaat uw gang, de heer Uysal.

De heer Uysal: Het wordt er niet makkelijker op, voorzitter. En hierdoor krijg ik ook steeds meer respect en waardering voor de onderzoekers, omdat het gewoon niet makkelijk is. En het wordt ook voor ons als raad moeilijk om onze controlerende rol te pakken, omdat we nog een aantal stappen moeten zetten. Maar dat brengt me wel tot het volgende, ook met het oog op de oordeelsvormende sessie die we gaan hebben. Wat dat betreft zit ik best wel autistisch in elkaar. Ik wil gewoon weten, van die 350 miljoen hebben wij middelen gereserveerd, ook voor die 7 verschillende programma's. Maar ik zou willen weten, wat als we dan onderling gaan verschuiven binnen die programma's? Komen we dan dichterbij? Als ik u hoor zeggen, Stadsas is het meest cruciale programma van deze langetermijnagenda, dan zou je geneigd zijn om te zeggen, laten we alles op Stadsas zetten. Je kan ook zeggen, jongens, klimaatverandering, erg serieus, zet al je geld in op programma 6, Duurzame stad. Maar ik vind het heel tricky om als raadslid een keuze te maken, want we moeten gaan bijstellen, dat zegt u ook, met inachtneming van de maatschappelijke effecten van deze langetermijnagenda, hoe we dan doelmatig en ook effectief keuzes kunnen maken?

De voorzitter: Ik zag de heer Goossensen ook naar voren komen. Wilt u daar antwoord op geven? Mag ik wel even van tevoren, ook voor uw beeldvorming, dit is een beeldvormende sessie. We gaan niet oordeelsvormen, want we nemen het ter kennis mee naar de Perspectiefnota.

En daar gaat wel uw vraag al eigenlijk over, want wat moeten we ermee doen met de Perspectiefnota? Maar voor uzelf, we gaan geen oordeelsvormen. Dat gaat met de Perspectiefnota gedaan worden.

De heer Uysal: Mijn hele lange vraag in twee korte zinnen nu verduidelijken. Ik wil alleen van de onderzoekers horen of zij daar technisch iets over kunnen zeggen? Als er verschuivingen plaatsvinden, wat dat dan doet met die maatschappelijke effecten?

De voorzitter: Dat is een korte vraag.

Inspreker 1: Kijk, we hebben in het rapport, en dat is ook te lezen, een aantal ontwikkelrichtingen op de strategie van de agenda geformuleerd. Wat we zeggen, pak die ter hand om niet alleen tot een herijking van de programma's te komen, maar ook tot een herijking eigenlijk van de agenda in zijn geheel. En dan ga je doen met elkaar wat u net vraagt. En wat we hebben begrepen, en wat ook blijkt uit de presentatie die Hans net gaf, is dat dat ter hand wordt genomen en medio dit jaar wordt opgezet en vervolgens uitgevoerd. En de uitkomsten daarvan gaan precies leiden tot het gesprek en de besluitvorming waar u naar vraagt, als ik het zo goed heb begrepen.

De voorzitter: Gaat uw gang.

De heer Goossensen: Want het is natuurlijk een hele goede vraag. Ik zat even te denken, hoe zijn we in 219 tot die reservering gekomen? Hoe is die verdeling gegaan? Eigenlijk zoals Hans het inleidde, het radartjes denken. Welke interventies wil je verbinden aan die doelstelling? Wat we nu zouden noemen brede welvaartsversterking. Toen was het sociaaleconomisch. En dan kom je op een aantal thema's. En daar bekijk je, wat kunnen we en waar kunnen we ook partners wellicht in meekrijgen in de stad, en andere partners die we nodig hebben? En dan kom je tot een mix. Eigenlijk meerdere variabelen maken wat je zelf nu qua hoogte van reservering ... Dat kan te maken hebben met waar anderen hun geld in gaan zetten, of waar je het meest primair van bent, of waar je in ieder geval een stap moet zetten. Er zijn nogal wat variabelen die op een gegeven moment in beeld komen om precies te bepalen, en hoe ga je met die financiële verdeling om? En dat zal ook zeker weer met de herijking het geval zijn. We hebben toen zelfs MKBA's per onderdeel gemaakt. Dat was best ook een goede objectieve basis. Maar natuurlijk het eindproces is uiteindelijk ook een beetje politiek wegen van het pakket dat u het beste lijkt. Er zit ook een stukje gewoon pure politieke afweging in.

De voorzitter: Geeft dit even voldoende ... Laten we uw advies opvolgen en doorgaan met de presentatie dan.

Inspreker 1: Dank u wel. Heel veel dingen zijn eigenlijk al gaandeweg het gesprek langsgekomen. Nog even de conclusies terugpakkend, als we totaal overziend. Even van belang de notie eigenlijk waar we het net over hebben gehad, is een tussenevaluatie. Maar, zeggen we, als je ziet waar op dit moment op wordt ingezet, dan is het wel aannemelijk dat je daadwerkelijk die output en waarschijnlijk ook in ieder geval een deel van de outcome gaat realiseren die je met elkaar wilt realiseren. De mate waarin is afhankelijk van de bijsturing en de herijkingen die gaan plaatsvinden.

Dat zal bepalen wat daadwerkelijk dadelijk aan output en outcome gerealiseerd gaat worden. Waarom denken we dat? Omdat er nog steeds merendeels aan dezelfde knoppen wordt gedraaid als beoogd met de maatschappelijke businesscases. Die rationaliteit die onder de programma's ligt, daar wordt nog steeds in lijn mee gehandeld. Je ziet wel dat daar een aantal ontwikkelingen zijn die van invloed zijn op de uitvoering van de programma's en wat dat ook betekent voor het realiseren van je output en de outcome. Je inflatie, net over gehad, verandering in de maatschappelijke context, dat kan gaan over bijvoorbeeld de energietransitie die voor een deel een vaart heeft gekregen met het stijgen van de energiekosten na de start van de oorlog in Oekraïne, waarbij mensen meer zijn gaan besparen en zelf meer zijn gaan opwekken. Tegelijkertijd ook de ontwikkeling waar het gaat over de arbeidsmarkt, tekorten erin, en niet alleen bij gemeenten zelf, maar ook bij bedrijven en partners die moeten uitvoeren of waarmee je hebt samen te werken. Over het veranderend koopgedrag van consumenten. Het shoppen dat er echt anders uitziet en zich anders heeft ontwikkeld. Je ziet ook een accentverschuiving, vaak daarmee samenhangend, ten aanzien van ambities en doelen. Bijvoorbeeld nu meer aandacht op de energiesystemen dan puur alleen duurzame opwek. Een verschuiving waar het gaat over Glansrijke toekomst naar bijvoorbeeld de wet die er aankomt, waar het gaat over duurzame stap van school naar werk. Dat zijn allemaal ontwikkelingen, verschuivingen ten aanzien van ambities en doelen. En als je kijkt naar uitwerking, dit is natuurlijk een programma zoals hij gestart is, met veel verschillende projecten en onderdelen erin. Dat wordt uitgewerkt en vindt plaats inmiddels met bestemmingsplannen, maar ook calculaties. De financiële haalbaarheid komt ook steeds meer in beeld en in zicht en wordt concreter. En in combinatie met de voorgaande punten leidt dat ook tot het oplossen van eventuele financiële tekorten. Als gezegd, herijkingen gaan impact hebben op de realisatie van bijvoorbeeld de outcome. Hoe je gaat bijsturen gaat bepalen in welke mate, in welke vorm die impact zich zal voordoen. Je ziet al wel echt dat de middelen, zoals die in de agenda zijn gereserveerd door u als raad, ook echt werken als een vliegwiel, niet alleen tandwiel, maar ook een vliegwiel, omdat het helpt om partijen over de streep te krijgen, komen zelf met middelen en capaciteit en menseninzet. En het ook echt helpt bij het binnenhalen van rijksmiddelen. Het werkt nu eenmaal zo dat als jij zelf letterlijk en figuurlijk je inzet en middelen, geld op tafel legt, dat een andere partij dat ook eerder doet. Dat geldt voor grote trajecten als MIRT, maar dat geldt ook voor kleinere samenwerking met bijvoorbeeld scholen. Zij zijn bereid iets te doen en extra in te zetten als zij zien dat het de gemeente Dordrecht ook serieus is. Een van de onderdelen, waar het gaat over verdien capaciteit, zag inderdaad ook op de financiële slagkracht van de gemeente Dordrecht. Daar plaatsen we een paar kanttekeningen bij om daar niet te veel en te hard over te gaan juichen. En dat zit natuurlijk op de indexatie waar we het over hadden. Althans, het ontbreken daarvan. En het besef dat dit gaat over investeringen met incidentele middelen. En hebben we nog een waarschuwing opgenomen. Wij lopen nog best wel veel rond in gemeenteland. En bij veel gemeentes werd, wordt gekeken naar incidentele middelen om eventuele tekorten in de exploitatie op te lossen. Dat is echt iets dat we aanraden. Dat is het verschuiven van de problematiek, niet het oplossen daarvan.

Tegelijkertijd moet je bij investeringsprogramma's als deze is ook wel letten op wat dat betekent aan structurele beheer- en onderhoudskosten. Veel hangt af in de maatschappelijke businesscases van de ozb, waarde toeneming van huizen en panden, maar ook ozb-opbrengsten voor gemeenten. De vraag is, ga je dat daadwerkelijk realiseren met de woningbouwontwikkeling, en met welk tempo en met welk woningbouwprogramma? Dat is eigenlijk de kanttekening die net ambtelijk ook werd geplaatst. Staar je dan niet te hoopvol en te blind op. We hebben ook gekeken, wat gebeurt er nu eigenlijk in Dordrecht? Niet zeggend dat dat het effect is van wat op dit moment binnen programma's gebeurt. Want als we aangeven, zit dat nog heel veel in de throughput fase. Maar wat zie je nu eigenlijk op tandwiel gebeuren? Een van de eerste dingen centraal doel, is het aantal inwoners van de stad te laten groeien. Dat zie je daadwerkelijk al wel als ontwikkeling in de stad gebeuren. Maar dat staat niet op zich. Je wil ook investeren in ondernemerschap, mensen, kennis en infrastructuur. Daar hebben wij best wel uitvoerig verslag van gedaan in de rapportage. Om daar nog op terug te grijpen, er zijn ook aanvullende vragen over gesteld, die zijn ook beantwoord, hebben we begrepen. Maar je ziet daar al wel ontwikkelingen die relevant zijn om in het achterhoofd te houden. Volgens mij werd er net in de vraag waar het gaat over bijvoorbeeld Citoscores, et cetera, werd er ook aan gerefereerd. Je ziet op ondernemerschap een verbeterde waardering van ondernemers, startups die meegroeien dan. Als je dat vergelijkt met landelijk, je ziet een daling van de werkloosheid. Je ziet wel dat bijvoorbeeld het aandeel hoogopgeleiden in Dordrecht achterblijft, ook wat ontwikkeling betreft. Je ziet al een stukje verbetering van rekenvaardigheden in het basisonderwijs. Tegelijkertijd een stukje daling van hbo-studenten en Citoscores die achterblijven, ook in vergelijking. Positieve ervaring wat betreft bereikbaarheid voorzieningen en ook afstand tot voorzieningen. En in de leefkwaliteit zie je een positieve ontwikkeling. En dat vind ik wel belangrijk van de SES-WOA score, ook sterker dan vergelijkbare gemeenten. Daar zet Dordrecht wel stappen in verder. En wat we dan zeggen, je ziet op de tandwiel positieve ontwikkelingen, maar je ziet ook wel kanttekeningen. Je ziet ook dat met de programma's juist op die punten wordt ingegrepen en wordt maatschappelijk, economisch, fysiek bijgestuurd. Dat is een extra drijfveer om te zeggen, ik ga door met de interventies waar je mee bezig bent.

De voorzitter: De heer Lauwerier, er is een vraag van de heer Hartmeijer.

De heer Hartmeijer: Dank, voorzitter. Over die inwonersgroei, wordt er nog steeds gewerkt met een streefgetal waar we naartoe willen groeien en gekoppeld aan een jaartal? Want we hoorden eerder altijd 140 duizend ergens een keer. Dat heb ik niet direct teruggezien. Dat was eigenlijk mijn vraag.

Inspreker 1: Wij zijn zelf niet in de agenda echt als vastgesteld doel tegengekomen dat het een bepaald aantal inwoners moet zijn. Misschien dat het in andere beleidsstukken wel zo is, maar niet in de agenda zelf.

De heer Goossensen: Dat is gewoon als je 11 duizend woningen bij bouwt met 2,1 gemiddeld per inwoner, dan kom je aardig in die buurt.

Inspreker 1: En dan gaat het niet eens zozeer om dat precieze aantal inwoners, maar dat zegt wel wat over je draagkracht en draagvlak in je stad voor sociaal en voor maatschappelijke, voor culturele en voor sportvoorzieningen. Dat heb je gewoon nodig om als stad mee te kunnen blijven doen, ook in vergelijking tot wat andere steden doen. Heel kort ontwikkelrichtingen pakkend. We hebben een aantal uitgangspunten voor ontwikkelrichtingen, drie in totaal, geformuleerd, waarbij we in het rapport zelf, daar zullen we hier niet op teruggrijpen, maar die we ook al hebben toegepast op de verschillende programma's. En hoe kun je dan meer, ook in de onderlinge verhouding tussen de verschillende programma's, fundamenteel bijsturen op de agenda? Die drie uitgangspunten, hoofdrichtingen zullen we hier delen. Stel die primaire focus centraal. Dat is groei van de stad. Maar dat is niet een doel op zich. Dat is nodig om de draagkracht en draagvlak, zeg ik dan ook maar, voor voorzieningen te behouden en te zorgen dat die in de toekomst kan blijven staan. Dat betekent dat je met die bril op, als je moet gaan bijsturen, meer ingrijpend in de agenda, die onderdelen die direct en concreet bijdragen aan dit hoofddoel, aan deze hoofdambitie, die dan eventueel prioriteit zou kunnen geven. Andere onderdelen kun je dan meer heroverwegen of eventueel temporiseren of faseren. We zeggen daarbij, kijk dan ook naar afwegingsfactoren. De mate waarin die bijdragen aan het tandwiel is onderbouwd. Teruggrijpend op de businesscase, de beleidsrationaliteit die onder het programma ligt. Ook de cofinanciering die is georganiseerd of georganiseerd kan worden. Want dat is ook een uitgangspunt geweest van de agenda. Dit zijn middelen, ook om middelen vanuit andere bronnen binnen te halen. Ook de vraag, wat is de realisatie en de realisatietermijn, en is het ook echt te verwachten dat we dat kunnen gaan realiseren? En hier komt dan ook bijvoorbeeld die eerdere vraag die is gesteld. En zijn dan ook de andere financiële consequenties, inclusief de structurele financiële consequenties, gedekt?

De voorzitter: Dat roept op tot een vraag. De heer Van Dam Timmers.

De heer Van Dam Timmers: Dank, voorzitter. Ik lees inderdaad heel veel mooie woorden in deze zinnen. Maar als we het even proberen wat concreter te maken voor de beeldvorming. Bedoelt u hier eigenlijk van, we doen nu best wel heel veel ingewikkelde projecten, dat je gaat proberen om binnen dit hele gebied te kijken naar de ook wat simpelere projecten en dat je de ingewikkeldheden probeert niet te veel tegelijkertijd te doen als gemeente? Als je het hebt over zo'n Maasterras, daar kun je niet te veel doen qua ingewikkeldheid.

Inspreker 1: Dat laatste weet ik niet of dat een feitelijke vraag is. U heeft dat met de laatste zinsnede in uw vraag. Ik begrijp de vraag wel. Wat we bedoelen, als je kijkt naar de Stadsas en bijvoorbeeld in eerste instantie het Maasterras, kun je daar met die bril naar kijken, wordt daar voldoende nadruk op gelegd? En dan is er wel ook een samenhang met de andere uitgangspunten. Die pak ik nu ook alvast een beetje mee. Is er echt voldoende focus dan gelegd en wordt er prioriteit gesteld aan de groei van de stad? Oftewel, en dat heeft dan ook nog een keerzijde, is er meer woningbouw mogelijk, gelet op bijvoorbeeld wat je in het Stadspark doet? Kun je op andere delen van de stad gaan verdichten, als je kiest voor het Stadspark? Is dan meer verdichting en verhoging bijvoorbeeld mogelijk?

Als je dat doet, betekent dat ook wel wat, misschien positief of niet, in financiële zin voor de gebiedsontwikkeling. Dat soort dingen. Maar op die manier kun je gaan bijsturen op het programma. En dan ga je slim verschillende uitgangspunten aan elkaar koppelen. Heeft ook te maken met, zit ook op onderdelen van de programma's bijvoorbeeld investeringen in sportvoorzieningen in. Dat is eigenlijk een investering in nieuwe voorzieningen. Als je kijkt naar de hoofdambitie, sluit dat er niet direct op aan. Is dat misschien iets waarvan je zegt, als we dit echt de centrale ambitie vinden, dan is dat misschien iets dat we moeten gaan temporiseren of faseren. Met die bril op kun je gaan kijken naar de programma's. Vandaar dat we deze drie ook hebben uitgewerkt per programma en wat dat kan doen. Maar op die manier kun je daar naar kijken.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder.

Inspreker 1: Het tweede is middelen van de agenda additioneel inzetten voor verbeteringen in de structuur van de stad. Is ook weer een vriendelijke klinkende zin, maar daar zitten best wel verschillende aspecten in. Een bijvoorbeeld, verbetering in de structuur van de stad. En dat zeggen we, wat ik net eerder ook al aangaf, dit zijn best wel uniek middelen. De kans dat je als gemeente en als raad dit soort middelen kunt gaan inzetten als investering in je stad is zeer miniem. Doe dit op een wijze manier en op een manier die zo lang mogelijk standhoudt en echt iets wezenlijks, structureels verandert in je stad. Dat hoeft niet alleen stenen fysiek te zijn of woningen of infrastructuur. Kan ook echt zijn in je onderwijsinfrastructuur, om maar zo te zeggen. Bijvoorbeeld waar het gaat om onderwijstijdverlenging. Kunt u wel misschien op een andere manier financieren. Maar dat is echt wat je met elkaar moet doen, de vraag stellen en de vraag, als raadslid kunt u dat misschien niet altijd zelf antwoorden, maar laat het college dat dan uitleggen, op welke wijze is deze investering ook echt een investering in de fysieke en sociaalmaatschappelijke structuur van de stad? Leg ons dat nog maar een keer uit. Vraag dat maar. Een andere zit ook in het woordje additioneel. Middelen die je bijvoorbeeld gaat krijgen vanuit het Rijk, in het kader van de Wet duurzame stap van school naar arbeid, daar krijgen gemeenten middelen voor. Dan is het raadzaam om die eerst in te zetten en pas dan te kijken, wat heb je vanuit de agenda nodig? Dat geldt ook voor eigen middelen. Zo hebben wij ook gekeken naar vastgoed. Wat gebeurt normaliter binnen gemeenten? Verduurzaming van vastgoed wordt gefinancierd vanuit de huuropbrengsten. Kijk met die bril ook op naar de financiering van de verduurzaming van het vastgoed. Waarbij je bijvoorbeeld wel kunt kijken, kunnen deze middelen vanuit de agenda gebruikt worden als smeermiddel om afspraken te kunnen maken met gebruikers en/of voor de overgangperiode? Maar kijk ook naar investeringen in parkeervoorzieningen. Altijd nodig op de een of andere manier. Maar uitgangspunt is veelal wel dat die initiële investeringen gefinancierd moeten worden uit de acceptatie, oftewel het gebruik ervan. Als dat niet nodig is, als dat niet mogelijk is, pas dan met elkaar in gesprek of en in welke mate je vanuit de gebiedsontwikkeling, vanuit de agenda, gaat bijdragen in de onrendabele top. Dat is wat je met elkaar doet. En als laatste, waar we het eerder ook over hadden, wat we echt niet aanbevelen, is om dit soort incidentele middelen in te zetten om een structureel tekort in de begroting te dekken. Dat is het tweede. Het derde is verdien capaciteit vergroten. Dat is niet de verdien capaciteit, zoals bedoeld in de centrale hoofdvraag.

Daar bedoelen we mee, is het mogelijk om in en met de programma's meer inkomsten te genereren? Dat kan door je programma's aan te passen, bijvoorbeeld op sommige onderdelen meer, sneller invulling te geven aan het economisch onderdeel, omdat dat ook inkomsten genereert, ook structureel waar het gaat over ozb. Kan zijn om het toevoegen van programma's of vergroten van programmaonderdelen, bijvoorbeeld meer woningbouw of een ander woningbouwprogramma, waardoor je meer inkomsten genereert. Kan ook zijn dat je aanvullend op programma's zaken toevoegt, bijvoorbeeld woningbouw in en rondom park, meer woningbouw in binnenstad, slimme combinaties maken tussen wonen, werken en voorzieningen in de binnenstad. Kan ook meteen helpen bij het verbeteren van je parkeerexploitatie. Dat soort interventies. En het overwegen of er ook op andere plekken in of aan de randen van de stad gebouwd kan worden. Wetende dat je wil groeien als stad, je hebt woningbouw nodig. Nu even los van de agenda. Mensen zijn op zoek naar woningen. Binnenstedelijk en zeker rondom ov-knooppunten realiseren is geen eenvoudige opgave. Kijk naar andere plekken in en rondom uw stad of daar woningbouw of meer woningbouw nodig is, gekoppeld natuurlijk ook altijd aan cofinanciering. Als een andere overheid wil bijdragen, dan is dat een plus op het kunnen realiseren van je onderdelen.

De voorzitter: Mag ik hier heel even als voorzitter, ze kijken gelijk allemaal om, een toegevoegde waarde indienen, probeer ik. De griffie gaf wat aandachtspunten aan ons als raad mee, naar aanleiding van net wat vragen. U geeft hier drie ontwikkelrichtingen. Dat is fijn. Ik combineer hem heel even met de presentatie van de heer Van Broekhoven. Want deze sessie is voor ons echt de informatie voor de Perspectiefnota 2026. Maar het college stelt voor om een herijking en bijsturing, en dan kijk ik even de heer Van Broekhoven aan, waar deze drie ontwikkelrichtingen zoveel mogelijk of helemaal in meegenomen worden. Daar komt een rapportage van in het eerste kwartaal van 2026. En dat kunnen we meenemen in de besluitvorming van de Perspectiefnota 2027. Zoals de heer Uysal zei, we moeten nu bijsturen, dat moet niet, daar komt een herijking of bijsturingsmoment, die van de zomer gestart wordt. Maar deze informatiesessie wordt wel gevoerd, zodat de hele raad bewust is wat er speelt en die informatie heeft tijdens de Perspectiefnota 2026. Zegt u het maar, mijnheer Van Broekhoven.

De heer Van Broekhoven: Dat is helemaal correct, voorzitter.

De voorzitter: En ik deed het om duidelijkheid te krijgen, maar daar is wel een vraag op. De heer Van Dam Timmers.

De heer Van Dam Timmers: Dank, voorzitter. Maar zoals gebruikelijk wordt de raad wel veelal ook geconsulteerd daarop. En ik begrijp, als ik tot nu toe dat heb gehoord, is eigenlijk die consultatie deels bij de Perspectiefnota die er binnenkort natuurlijk ook langskomt. De formele herijking volgt natuurlijk later, maar die opstelling daarvan natuurlijk gaat wel gepaard met ook, denk ik, een consultatie van de gemeenteraad.

De heer Van Broekhoven: De opstelling van de herijking. Zover zijn we nog niet.

De voorzitter: De heer Uysal.

De heer Uysal: Ik had toch echt begrepen dat we de komende Perspectiefnota met de herijking aan de slag zouden gaan, ook juist omdat er volgend jaar verkiezingen zijn. En dan volgens mij de eerstvolgende Kadernota of de Perspectiefnota beleidsarm is. Hoe gaan we dan op dat moment de lange termijn nog herijken?

De voorzitter: Ik zie mevrouw Geertsma. U snapt de vraag wel? Zal ik hem nog even verder uitleggen? Nee. Gaat uw gang.

Mevrouw Geertsma: Het college heeft ons gevraagd om naar aanleiding van deze evaluatie, want dit was een tussenevaluatie, met de aanbevelingen aan de slag te gaan omdat herijkingstraject te starten. Dat is wat we nu van de zomer beogen te doen. En om dat mee te nemen. En inderdaad in het eerste kwartaal van het volgend jaar kunnen we met die resultaten komen. De ontwikkelrichtingen die geschetst zijn, zijn eigenlijk geschetst als input voor ons om mee te nemen op die herijking. En die zijn eigenlijk aan het rapport toegevoegd naar aanleiding van motie 15B, waarin uw raad gevraagd had om mogelijkheden te schetsen. En eigenlijk geven we aan dat op basis van de evaluatie kunnen we maar zover komen, om het maar even te zeggen. En dat voor die fundamentele herijkingsvraag over het totaalprogramma en over de programma's heen, dat we daar een vervolgtraject op nodig hebben. Dat is waar we nu staan.

De heer Gorter: Voorzitter.

De voorzitter: Momentje. De heer Uysal wilde nog zijn vraag verdiepen. Daarna geef ik u het woord.

De heer Uysal: Ik vraag het ook, omdat de evaluatie normaal gesproken om de vijf jaar plaatsvindt. En volgens mij hebben we dat bewust een jaartje naar voren gehaald om het juist te betrekken bij de aankomende Perspectiefnota. Ik ben een beetje nu in verwarring van hoe we vervolg gaan geven aan deze sessie, ook met betrekking tot de Perspectiefnota.

Mevrouw Geertsma: Hij vindt eens in de vier jaar plaats. En we hebben hem inderdaad naar voren getrokken, op uw verzoek. En dat was ook met name vanwege een achterliggende vraag, of de middelen voor de agenda mogelijk ook een rol zouden kunnen spelen voor het ombuigingentraject? En daarvan is de aanbeveling van TwynstraGudde in het rapport, doe dat niet dat. Dat heeft mijnheer Lauwerier net ook toegelicht. En dat is wat het college wil overnemen. En de aanbeveling om wel te herijken binnen het programma, dat is de opdracht die wij als ambtelijke organisatie hebben meegekregen.

De voorzitter: De heer Gorter, heeft u dan nog een vraag of is die vervallen? Zegt u het maar.

De heer Gorter: Ik raak nog een beetje meer in verwarring. Even kijken. In de RIB, is dat, van 6 mei staat een stukje over het voor de verkiezingen van 2026 klaar hebben, waardoor het nieuwe college op een goede manier met een goed plan aan de slag kan. Nou ben ik het even kwijt. Gaan we dit redden of gaan we dit niet redden?

Mevrouw Geertsma: Het plan is dat we de herijking op basis van deze aanbevelingen klaar hebben in het eerste kwartaal van 2026.

De heer Goossensen: We weten natuurlijk niet hoelang het duurt voordat er een nieuw college is. In die zin, je weet nooit.

De heer Gorter: Dat bedoelde ik, voorzitter. Daar raakte ik een beetje door in verwarring.

De heer Goossensen: Maar eerste kwartaal '26, dat is natuurlijk heel kort voor de formatie van een nieuwe coalitie.

De voorzitter: Mevrouw Schnabel, u heeft ook een vraag.

Mevrouw Schnabel: Dank u wel. Ik was nog benieuwd, want volgens mij, dat is vervelend, want ik ben uw naam kwijt, heeft u aangegeven, als ik het goed begrepen heb, dat het niet zo is dat alle programmalijnen voor de ombuigingen openstaan, maar dat dat het wel zo kan zijn dat er specifieke onderdelen van de programmalijnen voor de ombuigingen in aanmerking komen. De lijn als geheel niet, maar specifieke onderdelen, afslankingen wel eventueel.

Inspreker 1: Een goede vraag. En ik snap de onduidelijkheid. Wat wij adviseren, is eigenlijk op twee niveaus. Eén, de vraag achterliggend ook uit de motie, zoals die aan ons is meegegeven, betrek dat in jullie onderzoek, kan er zodanig op de agenda en de programma's worden bijgestuurd, zodat daarmee middelen vrijkomen om een bijdrage te leveren aan de ombuigingsopgave? Ons antwoord is daarop, moet je niet doen. Heel kort door de bocht gezegd. Hierin zitten wat ons betreft geen middelen. Is niet ons advies om deze middelen in te zetten om een structureel tekort in de begroting te dekken. Eén. Twee is, binnen de agenda heb je eigenlijk bij alle programma's al problemen waar het gaat over financiën, door alleen al de niet-indexeren, terwijl de kosten wel drastisch zijn gestegen. Er zal bijsturing moeten plaatsvinden binnen de agenda. Wat daarvan de impact is, dat zal aan de hand van die herijking moeten plaatsvinden. Maar er zal in mijn ogen bijgestuurd moet worden binnen de agenda om te kijken wat je in welke mate, welke omvang en op welke wijze je daadwerkelijk kunt gaan realiseren. En dat kan betekenen dat je zodanig bijstuurt dat je bijvoorbeeld rijksmiddelen meer inzet om een bepaald onderdeel of programma te financieren, waardoor er wat middelen vrijgespeeld worden om een ander programma te stutten, die dat nodig heeft. Maar dat is dan het samenspel binnen het programma. Om dat te doen, heb je die ontwikkelrichtingen nodig. En daar zien ontwikkelrichtingen op.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Gorter heeft ook nog een vraag.

De heer Gorter: Dank u wel, voorzitter. Die ligt een beetje in de lijn van wat er door mevrouw Schnabel net werd gevraagd. Ik zou graag een bevestiging willen hebben of ik de juiste conclusie trek als ik uw rapport gelezen heb. De grootste afschaalruimte ligt bij het Stadspark, Duurzame stad, binnenstad en deels Glansrijke toekomst.

De Stadsas en het Dordtse Leerprogramma zijn strategisch cruciaal en kennen een beperkte ruimte, zonder afbreuk te doen aan de kern van de agenda. Heb ik daarmee een correcte conclusie getrokken uit het evaluatierapport van uw organisatie?

Inspreker 1: Dat is een conclusie die u trekt, en waarschijnlijk misschien ook uw fractie gaat trekken. Die laat ik graag aan u. Wij hebben de conclusie geformuleerd, zoals we die geformuleerd hebben.

De voorzitter: Dat is een feitelijk juist antwoord. Heel mooi. En daar moet u het even mee doen. Leest u het rapport nog een keer. Uitgebreid gedaan. Ik kijk even rond. Sorry dat ik het deed, maar het was wel even belangrijk, gezien alle opmerkingen. Dan gaan we nu verder met de aanbevelingen.

Inspreker 1: Dank u wel. Deze verbazen niet meer en zijn natuurlijk ook voor een stuk al langsgeslagen, waar het gaat over het doorzetten van de agenda en het programma. Waarbij er bijsturingmogelijkheden zijn binnen die kaders van het programma en meer fundamenteel bijgestuurd kan worden binnen de agenda en op de agenda met de ontwikkelrichtingen die wij adviseren. Daarmee kun je financiële ruimte creëren binnen de agenda, om zoveel als mogelijk te doen wat nodig is. Wij hebben dat gedaan door echt ontwikkelrichtingen en mogelijkheden te schetsen. Hoe je dat dan vervolgens interpreteert en zelf ook prioriteert, dat is echt een weging die u politiek en bestuurlijk met elkaar hebt te maken. Waar het gaat over de horizon, hebben we ook al opgemerkt, die ligt nu op 2030, maar herijk deze. Ga na wat logisch is, gelet op de doorlooptijd van de programma's en de maatschappelijke outcome die je wilt realiseren. En zet dan op 2030 of op de deadline van het programma dat je met elkaar herijkt ook echt een meerjarenbegroting op. Ook inclusief kijken naar de eerdere vraag, kostenontwikkelingen en inschatting calculaties, zoals die nu actueel te maken zijn. En ook mogelijkheden wat betreft het volgen van inkomsten door bijsturen op het programma bijvoorbeeld, maar ook door eventuele extra bronnen van inkomsten bij het Rijk subsidiemiddelen aan te boren. Het tweede deel van de aanbevelingen zit meer op organisatie en samenhang. We zeggen, versterk die samenhang. Want die is er. Je ziet bijvoorbeeld in Ruimte voor Banen het component energie en energietransitie heel nadrukkelijk terugkomen. Je ziet dat ook bijvoorbeeld in de Stadsas. Je ziet Ruimte voor Banen ook de link leggen naar Stadsas, maar ook naar binnenstad. Als je kijkt naar Glansrijke toekomst en de stap van school naar werk, dan is dat ook een hele logische om te verkennen waar het gaat over Ruimte voor Banen, nieuwe vestigers of uitbreiding van bedrijvigheid die plaatsvindt. En dat kun je alleen maar doen door de samenhang te versterken. Ons advies om daar als programmamanagement, directie, college en de raad op in te zetten. Wij zien dat er heel veel sturing op de programma's zit, de samenhang tussen de programma's en daarmee op het totaal van de agenda, daar kan meer op gestuurd en geïnvesteerd worden. Vijf en zes hangen daar heel erg sterk mee samen. Brengt u, eerlijk gezegd, als raad ook beter in positie om op het totaal van de agenda en de programma's te kunnen gaan bijsturen wanneer dat mogelijk is. En maakt het voor u ook beter om te kunnen wegen dat wat dadelijk op tafel wordt gelegd aan de hand van de herijkingsvoorstellen.

Verder hebben we natuurlijk ook gewerkt aan een stukje monitoring. We hebben gezien wat daar in het kader van de huidige monitoring gedaan wordt.

De voorzitter: Mag ik u heel even storen, want de heer De Heer heeft nog een vraag over wat u net zei.

De heer De Heer: Voorzitter, dank u wel. Over punt zes ging ik toch even op aan, die agendabrede sturing. Het is natuurlijk ook portefeuille overstijgt. Het gaat over heel veel verschillende portefeuilles. Dat zie je ook bij zo'n thema als brede welzijn. En dan is het ook als je bij punt vijf kijkt, versterkt de samenhang tussen programma's, dan heb je ook nog de concurrentie onderling. Ik was meer benieuwd van, als we dat meer gaan doen, zou er ook nog iets van een technische aanbeveling zijn voor een toekomstig college of in ieder geval hoe we dat technisch zo goed mogelijk kunnen inrichten dat er wel maximale samenhang is, maar zo min mogelijk concurrentie en maximaal effect?

Inspreker 1: Duidelijk. Ik begrijp uw vraag. Daar zijn inderdaad verschillende methodieken voor. Daar kunnen we ook echt nog wel wat in meegeven. Belangrijkste is dat je wel met elkaar gaat afspreken dat je dit gaat doen. Je ziet natuurlijk al wel bijvoorbeeld portefeuilles in stuurgroepen zitten per programma. Eigenlijk moet je daar een laag boven zetten. En dat kun je als college als college doen. Je kunt er ook echt een bestuurlijke stuurgroep opzetten, verantwoordelijk voor de breedte van de agenda. Dat geldt ook ambtelijk. Je ziet er sturing op de programma's, maar je kunt toch ook een stuurgroep boven zetten. En dat kan een directieraad an sich zijn of afzonderlijk ingesteld, die verantwoordelijk is voor het totaal van de agenda en de samenhang tussen de programma's. Is denk ik nodig om die herijking ook goed te kunnen doen. Want de ontwikkelrichtingen die wij suggereren, die wij aanbevelen om die te verkennen, dat gaat over de verhouding tussen de programma's en biedt mogelijkheden om die meer met elkaar te vervlechten. En dan moet je dat ook meer in samenhang doen.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Uysal, ik geef u nog denk ik de laatste vraag, zodat we dadelijk de tijd hebben om een conclusie te trekken. De heer Uysal.

De heer Uysal: Ik wilde eigenlijk twee vragen stellen. Dan ga ik een andere vraag stellen. Nee, toch twee hele snelle vragen. Aan de ene kant zegt u van, maak sommige programma's structureel. Dan denk ik, dan moet je ze volgens mij uit de langetermijnagenda halen en daar een apart programma van maken. Tegelijkertijd zegt u, versterk de onderlinge samenhang. Hoe moet ik dat met elkaar rijmen? Moeten we op een gegeven moment ook zeggen, in plaats van agenda 2030, 2040, 2050? En laatste vraag is, de evaluatie vindt om de vier jaar, vijf jaar plaats. Maar u gaf ook aan het begin van uw presentatie aan, de wereld verandert heel snel. Alleen op basis van vandaag al zijn een heleboel dingen veranderd. Hoe kijkt u naar de evaluatie die we moeten laten plaatsvinden op deze langetermijnagenda? Vindt u de scope technisch gezien redelijk?

Inspreker 1: Ik hoor drie punten. Termijn van de agenda, kijk er ook goed naar, betrek erin de herijking, want dat kan invloed hebben op welke horizon je wil gaan hanteren. Ik denk zelf 2040 komt heel snel in zicht, maar laat dat ook echt afhangen van de herijkingen die plaatsvinden, want dat kan effect hebben op waar je naartoe streeft. Een tweede is, het kan daadwerkelijk zo zijn dat je bepaalde onderdelen van een programma of een programma meer structureel gaat inbedden en financieren, waardoor het wat financiering betreft niet meer in de agenda hoeft te zitten. Ik zou dat wat betreft output en outcome vanuit die structurele inzet op bijvoorbeeld onderwijstijdverlenging of Glansrijke toekomst wel betrekken in je agenda, omdat je wil weten of je op die scharnieren en op die sociaalmaatschappelijke interventies die je doet ook daadwerkelijk realiseert wat je wilt realiseren.

De voorzitter: Sorry, ik dacht dat u klaar was.

Inspreker 1: En een derde vraag.

De voorzitter: Maar u heeft nog een derde vraag.

Inspreker 1: Derde vraag is, ik denk een termijn van vier jaar, zoals met deze evaluatie, ligt erg voor de hand. Misschien is het wel raadzaam, gekoppeld aan die herijking, maar ook te kijken met elkaar, wat heb je ook als raad nodig in de jaarlijkse terugkoppeling, monitoring en wat je daarvoor krijgt?

De voorzitter: Ik ga hier heel even ... Want we hebben nog drie minuten. U ging net mooi in de versnelling. Dat deed u heel goed. De heer Korter, kunt u een must have vraag heel kort stellen?

De heer Gorter: De heer Korter.

De voorzitter: Korter.

De heer Gorter: Het wordt steeds Gorter.

De voorzitter: Freudiaanse verspreking.

De heer Gorter: Ik zal snel. Even, voor het verlengen van de programma's van 2030 tot een later stadium, adviseert u dan om alle programma's naar een eenduidige einddatum toe te brengen of zou het ook mogelijk zijn om een onderling programma naar een andere einddatum te brengen? Dat je verschillende einddata hebt?

Inspreker 1: Ja, dat is mogelijk, maar dat is wel afhankelijk van de herijkingen die je doet. Als je namelijk iets bijvoorbeeld structureel gaat doen, dan heeft dat impact, want dan heb je dat niet tot 2040. Als je kijkt naar de echte fysieke investeringsprojecten, zie ik niet heel snel aankomen dat investeringsprojecten ontwikkelingen van deelgebieden in de binnenstad bijvoorbeeld of wat groen betreft of wat Stadsas betreft echt allemaal al ruimschoots voor 2040 afgerond is.

De voorzitter: Dank u wel. Het was nog tot het laatste moment. We zijn vandaag geïnformeerd over de evaluatie van de Agenda 2030, om ons op de hoogte te houden voor de Perspectiefnota 2026 en de vervolgstappen richting de Perspectiefnota 2027. Van mij rijst de grote vraag, hebben wij voldoende informatie gekregen of is er nog behoefte aan een aanvullende sessie of technische vragen? Het is een mooi onderwerp, kunnen we nog lang over doorpraten, maar er is voldoende informatie. Dat is mooi. Aangezien het een raadsinformatiebrief is en ter info voor ons voor de Perspectiefnota '26 wordt gestuurd, stel ik voor om hem ter kennisname naar de raad te sturen en het gewoon ter info mee te nemen bij de Perspectiefnota. Dank u wel. Dank u wel, voor de ambtelijke ondersteuning. Was zeer waardevol.

De heer Stolk: En ook dank, voorzitter.

4. Agenderingsverzoek college over Weerbare samenleving en Veiligheid

Voorzitter: Mevrouw Koene
Raadsgriffier: Mevrouw Vermeulen
Verslag: NotuBiz

Aanwezig:
Dhr. Aarden (Partij voor de Dieren)
Mevr. Van den Aardwegh-van Leeuwen (CDA)
Dhr. Gorter (Op Ons Eiland)
Dhr. Hartmeijer (SP)
De heer De Heer (ChristenUnie/SGP)
Dhr. Den Heijer (VVD)
Mevr. Jager (Beter voor Dordt)
Dhr. Kolkiliç (DENK)
Mevr. Kruger (GroenLinks)
Mevr. Lindner (Beter voor Dordt)
Mevr. Schnabel (Partij van de Arbeid)
Dhr. Van Pelt (Forum voor Democratie)
Mevr. Pichel (Forum voor Democratie)
Mevr. Striebeck (VSP)
Dhr. Uysal (GroenLinks)

Portefeuillehouder: burgemeester P. van der Velden

Overige aanwezigen: mevr. Van Vark, dhr. Van de Craats

De voorzitter: Goedenavond, dames en heren. En allereerst welkom aan de mensen die hier aan tafel zitten. We hebben ook een digitale gast, dat is mevrouw Van Vark. En die zien wij. We zien u allemaal op het scherm. Dat is helemaal gezellig. Ik wil graag voor het nageslacht de namen van eenieder hebben die aan tafel zit. En ik ga een poging doen om het zelf te doen. Dan zijn we sneller. Links van mij de heer Van der Velden. Namens de ambtelijke organisatie zoek ik nu snel, Van de Craats. Ja? Top.

Mevrouw Kruger, GroenLinks. Mevrouw Schnabel, PvdA. Mijnheer Hartmeijer, SP. Mijnheer De Heer CU/SGP. Mijnheer Van Pelt en mevrouw Pichel, namens Forum. De heer Tristan Aarden, mijnheer Aarden van de Partij voor de Dieren. Mijnheer Uysal, namens GroenLinks. Ik zie een zekere verdeeldheid in GroenLinks. Mevrouw Jager, namens Beter voor Dordt. Er zit iemand verstopt. Mevrouw Lindner, namens Beter voor Dordt, u zat verstopt. Mijnheer Gorter, namens Op Ons Eiland. Mevrouw Striebeck, namens de VSP. Mevrouw Van den Aardwegh, namens het CDA. Mijnheer Kolkiliç, namens DENK. En mevrouw Vermeulen, namens de griffie. En mijn naam is Irene Koene. We hebben een aantal dingen op het programma staan. En om te beginnen even duiden waarom we überhaupt hier zitten met elkaar. Er zijn artikel 40-vragen gesteld over de weerbare samenleving en waarvan de beantwoording samenging met een verzoek tot een informerende commissievergadering. En we gaan het vandaag hebben over de uitdaging waar we voorstaan en de rollen en taken en bevoegdheden van al die verschillende actoren. Dan heeft een buitenstaander nog steeds geen idee waar dit over gaat. Sommigen van u hebben gisteren al gehoord in het verhaal van de heer De Hoop Scheffer, wat kunnen we verwachten van onze overheid en wat moeten we zelf in termen van veiligheid, weerbaarheid en veerkracht? En ik hoop dat u aan het einde van de avond hier wat wijzer op bent. En omdat het de laatste commissievergadering is, ik zeg het toch nog met nadruk, van de heer Van der Velden, wil ik hem, bij wijze van uitzondering, graag eerst het woord geven om het onderwerp in te leiden.

De heer Van der Velden: Dank u wel, voorzitter. Het is mijn laatste commissievergadering, maar het is ook mijn eerste commissievergadering. Ik heb zelden een gemeente meegemaakt waar ik zolang heb moeten wachten op een commissievergadering. En toevallig had ik vanavond nog de ondermijning van de Rekenkamer, wat ik onverwachts tot mij kreeg, maar ik ben er blij om. Waar het vanavond over gaat, er zijn vragen gesteld, die zijn uitgebreid beantwoord en er is gesproken ook in die context over de weerbaarheid. En dat is een term die bijna een containerbegrip is. Maar tegelijkertijd moeten we er wel bij stilstaan, omdat de wereld soms in brand lijkt te staan. De uitdagingen zijn groot. Heeft veel weg van dat trouwe bondgenoten, zoals Amerika, ons hier en daar toch in de steek laten. De kansen worden groter, crisissen en dreigingen. En gisteren is daar al het nodige over gezegd. Op het symposium, door de voorzitter al aangehaald. En mij werd ook gevraagd, kunnen we over dat thema nog eens doorspreken? Ik ben blij dat mevrouw Van Vark bereid is om daar met ons over te spreken, te midden van de andere gasten, omdat ik denk dat het goed is dat we in ieder geval een aftrap hebben, hoe zien wij het, wat kunnen we doen als Dordrecht, als Veiligheidsregio en wat zijn daar de zaken rondom educatie, bewustwording, publiek-private samenwerking? Hoe gaat de technologie, gemeenschapsinitiatieven, ondersteuning en hulpverlening? Allemaal elementen. En de vraag is, zijn wij er klaar voor? Het enige goede is dat ik vanmiddag tijdens een van mijn laatste werkbezoeken aan het nieuwe Stads kantoor tot mij kreeg dat dit Stads kantoor helemaal ingericht is, mocht het hoge water toeslaan, dan is daar een uitgebreide locatie met alle faciliteiten en mogelijkheden. De droge voeten zijn nog steeds mogelijk in het mooie Dordrecht. Voorzitter, dat gezegd hebbende is het denk ik goed om aan u de leiding te geven en eventueel het gesprek met de gastsprekers aan te gaan. Ik dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Er staat op mijn lijstje dat ik het woord nu ga geven aan de professionals. Wie gaat van jullie als eerste? Want hoe hebben jullie dat gepland? Mevrouw Van Vark? Even één tel.

Inspreker 2: En dat gaat over de rol van de krijgsmacht in de samenleving in Nederland, Zweden en Finland. En vanuit die hoedanigheid weet ik het een en ander over hoe ze in die andere landen, in Zweden en Finland, tegen het onderwerp weerbaarheid aankijken, en kan ik daar wat lessen over delen. En daarnaast werk ik in het dagelijks leven bij het ministerie van Defensie. Ik wil u in ongeveer een kwartier tijd, ik hoop dat ik dat ga redden, het zijn 10 slides, als ik het ik me goed herinner, iets vertellen over de weerbare samenleving en hoe u daar ook vanuit de gemeente eventueel mee aan de slag zou kunnen gaan. Nou probeer ik naar de volgende slide ... Kijk. Ik begrijp zojuist dat sommigen van u ook al bij een symposium zijn geweest. Dan heeft u ongetwijfeld het een en ander gehoord over de wereld waarin wij leven. En dan zijn er toch wel een aantal dreigingen waar wij mee te maken hebben. En die heb ik geprobeerd samen te vatten op deze slide. Om te beginnen is dat natuurlijk de oorlog in Oekraïne, die al een aantal jaren duurt. Maar daarnaast hebben wij ook in ons land te maken met hybride dreigingen. Het plaatje in het midden onder staat daar symbool voor. En dan gaat het met name om dreiging in het cyberdomein. En cyberaanvallen, die eigenlijk op dagelijkse basis plaatsvinden. Niet alleen overigens vanuit Rusland, maar ook bijvoorbeeld vanuit China en Iran. Het beeld rechts bovenin kent u ongetwijfeld nog van het najaar van vorig jaar, want dat is de overstroming die plaatsvond in Valencia. En rechts onderin nog recenter, beelden van de stroomstoring in Portugal en Spanje van enkele weken geleden. En dan ziet u links op de slide nog een foto van een rapport. Dat is in november vorig jaar gepresenteerd, of eind oktober was het. En dat is geschreven in opdracht van de Europese Commissie door de voormalig Finse president Niinistö. En die heeft onderzoek gedaan naar weerbaarheid in de Europese Unie. En komt eigenlijk tot de conclusie, de burger is totaal onvoorbereid op rampen. U ziet het hier staan. En hij definieert daarin ook wat de belangrijkste 3 dreigingen zijn waarmee wij geconfronteerd worden. En noemt dan de militaire dreiging, de hybride dreiging, waaronder in het cyberdomein, en de dreiging van de gevolgen van klimaatverandering. Dat is een beetje de context waar we mee te maken hebben. En wat betekent dat dan? Wat moeten we daar dan mee? Hoe kunnen we met de gevolgen daarvan geconfronteerd worden? Hier een aantal krantenkoppen, die u ongetwijfeld bekend zullen voorkomen. Een aantal maanden geleden hadden we in Apeldoorn een vervuiling van het drinkwater met de e-colibacterie. Het advies was simpelweg, kook dat water een aantal minuten en dan is het drinkbaar. Maar er vond gelijk een run op de supermarkten plaats, waarin mensen gingen hamsteren en zoveel mogelijk water in huis haalden. En je kunt je afvragen, hoe goed zijn we nu voorbereid op zo'n relatief kleine crisis? Want dit was eigenlijk alleen Apeldoorn en omgeving. Maar wat als zo iets zich op een grotere schaal voor zou doen? Dan is het altijd een beetje balans zoeken van, hoe gaan we ons voorbereiden op wat er eventueel kan gebeuren, zonder dat we doorschieten naar bang worden? Dat is de andere kant. Daarom heb ik ook een kop opgenomen die ingaat op een situatie uit Zweden vorig jaar, waarbij de minister van Defensie daar zei, het zou weleens oorlog kunnen worden in Zweden.

En vervolgens moest de legertop in het Jeugdjournaal komen om uit te leggen dat het allemaal hopelijk zo'n vaart niet zou lopen. Dat is ook best wel een beetje balanceren. Er is urgentie. We zijn relatief slecht voorbereid in ons land op grote rampen en crises, zoals een grootschalige stroomstoring bijvoorbeeld. En tegelijkertijd moeten we ook niet in de paniek schieten, want er is van alles wat we kunnen doen. En daar ga ik u vanavond ook wat meer over vertellen. Voor Defensie speelt daarnaast nog dat ter voorbereiding op eventueel die militaire dreiging er meer ruimte nodig is om te oefenen, om te trainen, om militairen te huisvesten. Defensie gaat ook behoorlijk groeien. En dat dat natuurlijk voor niemand leuk is als je straaljagers in je achtertuin krijgt of een munitieopslag. En dat is ook schipperen met de schaarse ruimte in dit land die we hebben. Hoe bewust zijn we ons nu in dit land van de dreiging die er is? Dit is een peiling van december. Die is alweer een paar maanden oud. Je ziet dat die bewustwording langzaam toeneemt. Maar als ik dit soort staatjes zie, dan denk ik, met name jongere generaties is echt nog wel wat werk aan de winkel. Hoe goed bent u voorbereid? Dan zie je bijvoorbeeld in de dames, in de categorie 18 tot 34, dat slechts 19 procent weet wat dan handig is om in huis te hebben, terwijl er toch behoorlijk wat communicatie is geweest over dat het handig is om een noodpakket in huis te halen en hoe je dat samen zou kunnen stellen. De bewustwording zie je heel langzaam toenemen, maar is nog altijd relatief beperkt. Dan zou ik graag een aantal begrippen aan u toe willen lichten. Die komen uit mijn proefschrift. Dit hou ik bewust kort. Als u meer wilt weten, zal ik aan het eind ook mijn contactgegevens laten zien, mag u gerust contact opnemen. Maar het total defence model, en je hoort tegenwoordig wel vaak whole of society benadering, dat is een model wat in de noordelijke landen, Finland, Zweden, Noorwegen ook, is ontstaan eigenlijk rondom de Tweede Wereldoorlog. Want men zei toen, we zitten nu in een totale oorlog en daar kunnen we ons alleen met totale verdediging tegen teweerstellen. En wat bedoelden ze daar dan mee? Dat kan niet alleen de krijgsmacht doen, maar daar hebben we de hele samenleving voor nodig. En dat model is vooral gericht op afschrikking, op het voorkomen van oorlog. Want daar zit natuurlijk helemaal niemand op te wachten. Inmiddels heeft die benadering zich doorontwikkeld, ook in die noordelijke landen en wordt er nu vooral gesproken over een whole of society benadering. En dat gaat dan om systematische samenwerking tussen de overheid, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en individuele burgers, gericht op externe dreigingen. En dan gaat het nadrukkelijk niet alleen om die oorlogsdreiging, die daar wel veel meer gevoeld wordt dan bij ons. Finland heeft ook een grens van 1.200 kilometer met Rusland. Maar dan gaat het ook bijvoorbeeld om klimaatverandering en de gevolgen die dat met zich mee zou kunnen brengen. En daarnaast hebben we nog een begrip whole of government. En dan gaat het om systematische samenwerking binnen alle lagen van de overheid. En dan gaat het om het Europese niveau, het landelijke niveau, regionaal. Bij ons in Nederland spelen de veiligheidsregio's daar een belangrijke rol in. Daar krijgt u zo dadelijk nog een presentatie over. Maar ook het lokale niveau. En daar kom ik straks nog uitgebreider op terug. Maar zoals ik al zei, het gaat daar af van de overheid tot en met de individuele burger. En dat gaat zover als wanneer je in Zweden gaat wonen, is grondwettelijk vastgelegd dat je dan ook een burgerplicht kunt vervullen. Dan wordt er gekeken, wat kan jij zoal en wat zou je in geval van een grote ramp of crisis voor het land kunnen betekenen? Dit is nog een begrip dat veel voorkomt, resiliënt.

Daar is geen goede Nederlandse vertaling van, maar het is eigenlijk een combinatie van weerbaarheid en veerkracht. En weerbaarheid duidt dan met name op, hou je je staande tijdens een grote verstoring en behoud je je handelingsvermogen. En veerkracht duidt meer op het terugkeren uit de crisis. Als er iets gebeurd is, kun je dan terugveren en liefst eigenlijk naar voren veren, bounce forward. Kun je ervan leren, van zo'n crisis, zodat je beter voorbereid bent op toekomstige crises. De Nederlandse vertaling is eigenlijk maatschappelijke weerbaarheid, hoor je het meeste gebezigd worden in de krant en in politieke debatten, maar eigenlijk gaat het om een combinatie van weerbaarheid en veerkracht. Hoe doen andere landen dit? Ik heb uitgebreid gekeken naar Zweden en Finland. Maar gezien de tijd heb ik er gewoon een paar voorbeelden uitgehaald. Dat total defence model, waar ik net over vertelde, dat heeft een aantal pijlers. En naast militaire verdediging zijn dat psychologische verdediging, economische verdediging en civiele bescherming. En van elke categorie heb ik hier een voorbeeld. Helemaal links op de slide ziet u een Zweedse brochure, de Engelse vertaling weliswaar, In case of crisis or war. Die brochure is op elk huisadres bezorgd in Zweden. En daar staat in wat je kunt doen om je voor te bereiden op een grote ramp of crisis. Daar staat bijvoorbeeld in, wat stop je in je noodpakket, hoeveel water moet je in huis hebben, maar ook, hoe maak je een noodplan, wat zijn belangrijke gegevens om te bewaren en om bij de hand te hebben? Maar ook informatie als, stel je voor je leest dat de Zweedse regering het heeft opgegeven, mocht het oorlog worden, geloof het dan niet, want dat klopt niet, we zullen nooit opgeven. Is op elk huisadres bezorgd. In het midden ziet u een voorbeeld van civiele bescherming. Dit is een foto uit de VS, de Verenigde Staten. Daar hebben ze zogenaamde community emergency response teams. Dat is eigenlijk een vorm van burgerhulpverlening. Dat zijn teams die diep in de haarvaten van de wijken zitten. Vrijwilligers. Zij worden opgeleid in basis EHBO-taken, brandjes blussen, search en rescue taken. Ze kunnen mensen onder het puin vandaan halen. En ze worden verbonden aan de brandweer, zodat ze in geval van een ramp of crisis ondersteuning kunnen bieden aan de autoriteiten. En het rechtervoorbeeld is uit Finland, dat is het logo van het national emergency supply agency. En Finland staat bekend om zijn uitgebreide voorraden. Het is eigenlijk de gouden standaard op het gebied van weerbaarheid. Ze hebben bijvoorbeeld een graanvoorraad waarmee ze de gehele bevolking zes maanden kunnen voeden, als dat nodig is. Ze beschikken over uitgebreide voorraden olie en dergelijke. En ze hebben afspraken met belangrijke bedrijven die een belangrijke rol spelen in de nationale veiligheid, zodat die hun productie kunnen herzien, als dat nodig is. Daar liggen ook contracten aan ten grondslag, dat die bedrijven een deel van hun productiecapaciteit reserveren, maar het kan uiteindelijk ook zover gaan dat zij door de overheid gedwongen worden om hun productie te herzien. Maar dan zit je in een oorlogssituatie. Maar die voorraden hebben zij buitengewoon goed op orde. En hetzelfde geldt voor schuilgelegenheden. In Finland kan eigenlijk vrijwel de gehele bevolking ondergebracht worden in schuilkelders. Er zijn schuilkelders onder vrijwel elk gebouw. En daarnaast nog allerlei openbare gelegenheden waar je naartoe kunt, mocht het in jouw complex waar je woont niet het geval zijn. Misschien nog even, voordat ik hierover ga, kunnen we dit soort voorbeelden dan zomaar overnemen? En dat is niet het geval. Dat heb ik ook onderzocht. Dit model is in 80 jaar opgebouwd. Dat kunnen we simpelweg alleen maar vanwege de kosten niet in hele korte tijd zomaar in ons land overnemen. Daarnaast is de historische context natuurlijk volstrekt anders dan bij ons.

Is het urgentiebesef daar anders. Zoals ik al aangaf, Finland grenst aan Rusland, heeft die dreiging enorm gevoeld. En wat ook een rol speelt, de sociale cohesie en het vertrouwen in de overheid is daar nog behoorlijk sterk. In ieder geval sterker dan bij ons. En dat helpt natuurlijk enorm als je dit soort maatregelen neemt dat mensen denken, dan neem ik die brochure aan of dan wil ik ook mijn bijdrage leveren en dan ga ik mijn burens helpen. Nou verwacht ik dat dat in Nederland ook goed geregeld is. De meeste mensen worden in een crisis gered door hun burens. En we zien toch regelmatig voorbeelden, als er zich iets voordoet, dat mensen zich gelijk melden om te helpen. Bijvoorbeeld de Tarwekamp, de explosie in Den Haag een tijdje terug. Maar sociale cohesie en vertrouwen in de overheid is daar wel beter dan hier. Wat gebeurt er dan in Nederland? Er is december vorig jaar een Kamerbrief verschenen. Dat doen dan de minister van Justitie en Veiligheid en de minister van Defensie gezamenlijk. Die staan gezamenlijk aan de paal, althans stonden, we zitten nu natuurlijk in een bijzondere situatie, om die weerbaarheid tegen militaire en hybride dreigingen te organiseren. En er zijn in die brief, die staat in ambtelijk Den Haag bekend als de wat-brief. Er is vooral in benoemd, wat moet er dan gebeuren als we die weerbaarheid willen versterken? Ik ga ze niet allemaal opnoemen, maar u ziet de doelstellingen hier op de slide. En tegelijkertijd is er gezegd, we moeten natuurlijk ook spreken over hoe we dat dan gaan doen? Gaan we bijvoorbeeld noodsteunpunten creëren overal in het land? Gaan we een burgerhulpverleningsorganisatie in het leven roepen? Hoe gaan we dit nu doen? Daar moet een tweede brief over komen voor de zomer. Dat is al heel snel. En daar is bewust gewacht op de besluitvorming over de Voorjaarsnota. Nou kan ik u teleurstellen, er is buitengewoon weinig geld vrijgemaakt bij de Voorjaarsnota hiervoor. Moeten we denk ik, nog los van de huidige situatie, daar geen hele hoge verwachtingen van hebben. Recent zijn er dan nog 2 initiatieven in de media gekomen. Heeft u ongetwijfeld gezien. Het kabinet heeft aangegeven schuilplekken te willen creëren in gemeenten, eigenlijk overal door het hele land heen, waar mensen naartoe kunnen in geval van een ramp of crisis. En het kabinet heeft benoemd dat ze in elke buurt noodsteunpunten willen. En dat is op basis van een advies van het Veiligheidsberaad. En ik heb wel begrepen dat dan per 5 duizend inwoners ongeveer moet er een noodsteunpunt zijn. En dit is wel geïnspireerd door de situatie in Oekraïne, waar die noodsteunpunten ook gecreëerd zijn. En daar gaan mensen dan naartoe om bijvoorbeeld hun telefoon op te laden, maar ook voor eten en drinken, als dat nodig is, om nieuws te krijgen van de overheid. Die kun je daar overal in het land vinden. En daarvan heeft het kabinet gezegd, dat zouden we hier ook moeten doen, op advies van het Veiligheidsberaad. En wat is dan de rol van de gemeente, als we het hierover hebben? Die vinden we terug in de Wet veiligheidsregio's. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor bevolkingszorg. Weet u ongetwijfeld. Deze 5 taken vallen daaronder. En daarmee is er ook een rol voor gemeenten weggelegd om die samenleving weerbaar te maken. Ik ben daar in Leiden mee aan de slag gegaan, 1,5 jaar geleden. En dat heb ik samen gedaan met een collega van de Partij voor de Dieren.

Best wel een bijzondere samenwerking, vonden wij zelf ook. CDA en Partij voor de Dieren lopen niet altijd gelijk op. Maar hier vonden we elkaar, omdat ik met name vanuit de veiligheidshoek en de Partij voor de Dieren met name vanuit de dreiging van klimaatverandering en de gevolgen daarvan eigenlijk elkaar wisten te vinden, omdat we zeiden, of een grote stroomstoring nu veroorzaakt wordt door een cyberaanval of door een overstroming, dat maakt voor de effecten op de samenleving eigenlijk niet zoveel uit. We hebben onze toenmalige burgemeester, u herkent hem, het voorstel gedaan om een burgerhulpverleningsorganisatie in Leiden op te richten. En hij gaf aan, goed idee, maar dat moeten we eigenlijk niet alleen in Leiden doen, dit zouden we op het niveau van de Veiligheidsregio moeten bespreken. Dat heeft plaatsgevonden in onze Veiligheidsregio Hollands Midden. En die Veiligheidsregio vond het ook een goed idee, maar zei, dit is eigenlijk natuurlijk voor het hele land van belang. Dus heeft dit geagendeerd in het Veiligheidsberaad. Dat heeft uiteindelijk er deels toe bijgedragen dat dit onderwerp ook in die Kamerbrief beland is. Maar zoals ik net al aangaf, daarmee is er de hoe nog niet zo heel erg veel gebeurd. Wel zie je nu overal, waaronder ook in Leiden, burgerinitiatieven oppoppen van burgers die zeggen, ik ga niet wachten tot de overheid actie onderneemt, ik ga zelf wel wat doen. Die een netwerk aan het vormen zijn, die gesprekken aan het voeren zijn van, hoe kunnen we dat in onze gemeente organiseren? Daar ben ik ontzettend blij mee. En we hebben dat vooral ook opgelopen samen met de Veiligheidsregio en met het Rode Kruis. En een ander voorbeeld uit Leiden, we hebben voorgesteld om een flyer te maken, geïnspireerd door de Zweedse brochure, om op elk huisadres bewoners te gaan informeren. En daarnaast ook samen met het Rode Kruis voorlichtingsbijeenkomsten te gaan organiseren in buurthuizen en in wijkwinkelcentra te gaan flyereren en dergelijke, om mensen maar bewust te maken. Die campagne gaat als het goed is voor de zomer lopen, heb ik me laten vertellen. En dan denkt u misschien, waarom is dat nodig, een lokale campagne, want er komt ook een landelijke campagne? En dat is ook zo, maar de lokale situatie is overal anders. Wat in Dordrecht een belangrijk onderwerp is, is dat misschien niet in Leiden of in Drenthe. Wij hoeven ons in Leiden misschien niet zo druk te maken om bosbranden, waar dat in Drenthe bijvoorbeeld veel prominenter aandacht zou vragen. Het is ook belangrijk om aan lokale communicatie te doen. En dit zijn dan de vragen waarvan ik denk dat het zinvol is dat u er het gesprek over aangaat. Hoe weerbaar bent u persoonlijk? Kunt u zichzelf in geval van een ramp of crisis 72 uur redden? Hoe weerbaar is uw omgeving? Wat kunt u misschien zelf doen, ook in uw straat, uw buurt, uw vereniging, om de weerbaarheid te vergroten? En dan de laatste, is voor u in dit verband natuurlijk het meest van belang, hoe weerbaar is de gemeente Dordrecht, hoe sterk is de sociale cohesie en heeft u al plannen gemaakt? En zo niet, is het goed om daarover na te denken, denk ik, op onder andere deze onderwerpen. Kan de gemeentelijke dienstverlening doorgaan in geval van een ramp of crisis? Hoe is het met de voorlichting aan de inwoners van Dordrecht gesteld? Heeft u al nagedacht over noodsteunpunten, schuilgelegenheden, burgerhulpverlening en voorraden? Dat zijn zomaar een aantal items, of een aantal thema's waar ik het een en ander over heb gezegd waarvan ik denk, dat is goed om over na te denken. Er is nog veel meer, maar dan gaan we de beschikbare tijd voorbij. Ik wilde het voor nu hierbij laten. En ik ben benieuwd of u nog vragen heeft. En zoals ik al aangaf, voelt u zich vrij om mij te benaderen als u na vanavond nog aanvullende vragen heeft? Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. En er zijn vragen, want ik zie een paar vingertjes. Ik begin met de heer De Heer.

De heer De Heer: Voorzitter, dank u wel. En ook dank aan mevrouw Van Vark voor de informatie. Heel interessant. Ik had even een vraag, vooral omdat ik ook begrijp dat u veel onderzoek heeft gedaan binnen Nederland en in Europa, of in ieder geval veel andere landen, hoe om te gaan met ook de zorg voor minima of mensen met een hele kleine portemonnee, die misschien minder makkelijk in staat zijn om zichzelf voor te bereiden op crises, om een noodpakket aan te leggen of te onderhouden, als het misschien hopelijk ook lang duurt voordat je het een keer nodig hebt? Zijn daar misschien ook voorbeelden van in ons land of buiten onze landsgrenzen?

Inspreker 2: Dank u wel voor die vraag. Dat is inderdaad heel belangrijk om over na te denken. En ik probeer ook altijd bewust te zeggen, het is van belang om een noodpakket samen te stellen en niet om er een aan te schaffen. Want zoals in alle gevallen zijn er ook weer bedrijven die hier heel veel geld mee verdienen, met kant-en-klare noodpakketten die soms wel 200 euro kosten. Dat is absoluut niet nodig. Wat van belang is om te doen, is gewoon te kijken, wat voor producten gebruik ik normaal, en daar gewoon wat extra's van aan te schaffen en dat in de berging te zetten en dat ook regelmatig te verversen. En dat is natuurlijk van de gezinssituatie afhankelijk. En daarnaast is het handig om een aantal kaarsje in huis te halen, een noodradiootje. Maar dan ben je voor een paar tientjes klaar. Die 200 euro is in ieder geval niet nodig. Maar dan nog geldt natuurlijk, als jij je zorgen maakt of je de boodschappen voor vanavond wel kunt betalen, dat je hier dan niet aan toekomt. En daar denk ik wel dat de gemeenten, maar ook maatschappelijke organisaties een rol zouden kunnen spelen, en misschien ook het bedrijfsleven. Ik ben recent ook benaderd door een bedrijf dat aangaf, in de vorm van sponsoring zouden we best iets willen doen. En kunnen we dan niet zorgen dat er op zo'n noodsteunpunt voorraden beschikbaar zijn, zodat mensen daarnaartoe kunnen gaan om, als het nodig is, dat op te halen? Want je zou kunnen denken aan, we gaan gewoon aan minima noodpakketten verstrekken. Maar het zou zomaar kunnen dat de eetbare zaken daarin dan opgaan, omdat mensen simpelweg de boodschappen niet kunnen betalen. Het is denk ik goed om daarover na te denken en om een manier te verzinnen die in Dordrecht zou werken. En een centrale locatie, of misschien wel via de voedselbanken, zou daar misschien een optie in kunnen zijn.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Kruger.

Mevrouw Kruger: Voorzitter, dank u wel. Dank voor de presentatie. Ik zie wel allerlei zaken die dan wat meer op de individuele bewoner gericht zijn. In hoeverre is er bijvoorbeeld ook in Leiden gesproken of in uw onderzoek over organisaties, als ik denk aan psychiatrische instellingen, verslavingsorganisaties en noem maar op? Want die hebben dan ook bepaalde problematieken, waar ook medicatie en noem maar op voorradig moet zijn. In dit soort zaken, het is leuk dat je dan genoeg wc-papier hebt, maar ik denk dat er dan ook nog andere problemen gaan ontstaan. In hoeverre is dat erbij betrokken?

Inspreker 2: Zeker, dat klopt helemaal. En ik denk dat het van belang is dat ook alle organisaties in uw stad daar intern het gesprekken over aangaan, hoe kunnen wij ons als organisatie voorbereiden? Hebben wij zelf als organisatie onze voorraden op orde? Wat hebben we dan nodig in zo'n geval? Maar ook zou je dat natuurlijk gezamenlijk aan kunnen leggen. Dat geldt overigens ook bijvoorbeeld voor een flatgebouw. Je zou kunnen zeggen, we gaan met de Vereniging van Eigenaren of de woningbouwcorporatie eens kijken, wat kunnen we gezamenlijk organiseren? Dat is een voorbeeld wat ik wel uit Noorwegen ken, waar ze in flatgebouwen gewoon gezamenlijke opslag aanleggen. En want daar moet je zelfs een week kunnen redden. Nederland is het advies om je drie dagen te kunnen redden. Maar als je voor een week water in huis moet halen en je woont op een klein flatje, dat is bijna niet te doen natuurlijk. Het is handig om dat gezamenlijk te organiseren. En bijvoorbeeld verzorgingshuizen en andere zorginstellingen zouden dat ook kunnen organiseren.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Hartmeijer.

De heer Hartmeijer: Dank, voorzitter. Ook van mijn kant dank voor de presentatie. Ik wilde nog eventjes terug naar die casus in Apeldoorn, over dat water. Want er wordt dan gesteld, we hebben heel veel gecommuniceerd dat mensen het water kunnen koken en toch worden er heel veel flessen water ingeslagen. Dat lijkt absurd. Bij grote groepen leeft gewoon een wantrouwen jegens de overheid. Dus is het probleem ook niet meer van wat er geadviseerd wordt, maar door wie? Is daar nog iets over te zeggen?

Inspreker 2: Dat speelt inderdaad een rol, dat het vertrouwen in de overheid relatief laag is. Nou valt het met de lokale overheid relatief dan wel weer mee. Dat gaat vooral over de landelijke overheid. Maar er zijn natuurlijk ook andere organisaties die deze boodschap wel uitstralen. Het Rode Kruis is daar bijvoorbeeld een hele belangrijke in. En ik denk dat wat er in Apeldoorn gebeurde ook te maken heeft met dat we nog relatief onvoorbereid zijn. Dat we vrij snel dan in een soort paniekstand schieten van, ik moet water in huis halen. Dat zag in de coronatijd in het begin ook gebeuren. En dat is juist van belang als je mensen weerbaarder wilt maken, is dat je ze, in een vreselijk ambtenarenwoord, handelingsperspectief biedt, maar dat je mensen ook meegeeft van, dat kan je doen om je voor te bereiden en dan hoeft je niet te schrikken als het gebeurt, want dan heb je al iets in huis. Maar vertrouwen in de overheid is zeker een belangrijke factor. Dat heb ik ook geprobeerd uit te leggen voor die andere landen. Als mensen het advies van de overheid klakkeloos overnemen, dat is natuurlijk makkelijker dan wanneer dat niet het geval is. Dat is zeker waar. En wij zijn sowieso natuurlijk een land wat bekend staat om een beetje eigenwijs, en we laten ons niks opleggen en dat bepalen we allemaal zelf wel. Maar goed, je kunt daar als overheid wel degelijk denk ik iets aan doen, door mensen te informeren en te vertellen, hier zou je aan kunnen denken en zo zou je je kunnen voorbereiden. En zeker als je dat gezamenlijk met maatschappelijke organisaties doet.

De voorzitter: Mevrouw Striebeck.

Mevrouw Striebeck: Ik heb ook nog een vraag, misschien moet dat eerder ook lokaal geregeld worden, maar wat moet er geregeld worden voor kwetsbare ouderen bij een ramp? Want die zijn soms niet goed geïnformeerd. Zou er een lijst kunnen zijn die de hulpdiensten bijvoorbeeld kunnen gebruiken bij evacuaties?

Inspreker 2: Dat is zeker waar. Het is van belang om in kaart te hebben, waar wonen kwetsbare mensen in uw gemeente? Uit onderzoek blijkt dat we kunnen wel proberen te streven naar meer zelfredzaamheid, maar er is altijd ongeveer 20 procent van de mensen die zijn niet zelfredzaam en die zullen het ook niet worden. En dat zijn bijvoorbeeld mensen in verzorgingshuis of andere zorginstelling, maar dat zijn ook kwetsbare ouderen die thuis wonen. En daar denk ik dat naast de overheid, want voor een deel heeft de overheid dat in beeld, de gemeentelijke overheid weet ook welke mensen bijvoorbeeld thuiszorg ontvangen, dat kun je wel in kaart brengen, ook juist burgerhulpverlening een belangrijke rol kan spelen. Dat mensen omzien naar elkaar en dat een straat in kaart brengt, waar wonen eigenlijk in mijn straat kwetsbare mensen? En laat ik even aanbellen bij die mevrouw op nummer 78, om te kijken of het allemaal goed gaat. En als er een grote stroomstoring is, en je weet dat er in jouw flat op 10 hoog een oudere dame woont, dat er dan even iemand gaat kijken. Want we kunnen gewoon niet alleen maar naar de overheid kijken om dat op te lossen. Zeker niet als het om echt een grote crisis zou gaan.

De voorzitter: Dank u wel. Ik wil wel alvast even aangeven dat ik dit langzaam wil afronden, want ik denk dat steeds meer vragen gaan over meer de lokale situatie. En daar krijgen we nog een presentatie over. Als iemand echt nu een vraag heeft, dan mag u die nog stellen. En mevrouw Pichel heeft nu de vraag die ze mag stellen.

Mevrouw Pichel: Dank u wel, voorzitter. Ik hoop dat die valt in die categorie, want het leek me wel echt hierop aansluiten. Heel logisch wat we ook horen over de noodoplossing of noodvoorraden. Dat lijkt me ook heel handig om te doen. Als er dan echt een crisis komt, zoals er breekt oorlog uit of wat dan ook, dan is het natuurlijk fijn dat je wat extra pasta in huis hebt of noem het maar op. Maar dan ontstaat er natuurlijk nog steeds iets heftigs, waar die pasta mij niet mee gaat helpen. En wat je natuurlijk merkt, en dat hebben we in de coronatijd ook gemerkt, dat als er een situatie ontstaat waar mensen ineens heel erg angstig van worden, dan schieten we in ons zenuwstelsel en hebben we eigenlijk alleen maar een vecht-, vlucht- of bevriezingsreactie. En mijn vraag is eigenlijk, op welke andere manier zou de overheid adviseren om zich nog meer voor te bereiden? We hadden net het voorbeeld van water, dat je het niet kan drinken en dat dan men waterflesjes wil kopen. Maar we hadden destijds nooit kunnen voorspellen dat als er een virus uitbreekt, dat men dan ineens toiletpapier gaat halen. Dat is natuurlijk een compleet onlogische reactie, die voortkomt vanuit die angst en een soort van vecht-, vlucht- of bevriezingsreactie, waar eigenlijk een mens niet echt wat aan kan doen. Op welke manier, even los van voorraden, is daarover nagedacht?

Inspreker 2: Wat je kunt doen, is wat ze ook in die Scandinavische landen veel doen, is het onderwijs hiervoor benutten. Je zou zelfs al op lagere scholen of op middelbare scholen, verzorgt het Rode Kruis ook nu al in Nederland, dat kun je ze gewoon vragen om te doen, een soort trainingen van, wat kun je doen als er iets gebeurt?

Maar er is ook een concept wat al in veel verschillende veiligheidsregio's gehanteerd wordt. Dat is de risk factory. Dat is een locatie waar schoolklassen naartoe gaan, maar ook bijvoorbeeld groepen ouderen naartoe kunnen gaan om te leren, wat moet ik doen als er een stroomstoring is of als er een brandje uitbreekt? Ik denk dat er heel veel mogelijkheden zijn om gebruik te maken van onderwijs en training, om mensen beter voorbereid te maken op dit soort situaties, naast het in huis halen van spullen.

Mevrouw Pichel: Even een vervolgvraag, voorzitter?

De voorzitter: Vooruit.

Mevrouw Pichel: Mijn vraag is, waar trainen ze dan op? Want wat we nu ook horen, zijn een soort praktische voorbereidingen. Want waar trainen zij dan precies op als het gaat over niet-rationele reacties?

Inspreker 2: U viel even weg. Het kan ook aan mijn verbinding liggen, maar ik heb het tweede deel niet gehoord.

Mevrouw Pichel: Ik zag ook een soort glitch in het scherm. Wat ik zei, op welke manier gaan ze dan precies voorbereiden? Want we horen nu ook allerlei voorbeelden van voorraden, maar wat doe je dan in de niet-rationele reacties?

Inspreker 2: Het idee is dat als je voorbereid bent, dat je dan minder last hebt van dat soort niet-rationele reacties, omdat je weet wat je zou moeten doen. Er wordt een aantal realistische scenario's, bijvoorbeeld een stroomstoring, maar ook bijvoorbeeld een overstrooming in je buurt, een brand, dat soort scenario's wordt gewoon een soort praktisch perspectief gegeven, handelingsperspectief van, wat kan je dan doen, vanuit het idee dat als je dat beoefend hebt, dat je dan niet schrikt of in de paniek schiet als het zover is, maar dat je dan weet wat je moet doen en dat je dan kunt handelen. En dan helpt het als je ook groepen burgers extra opleidt, die burgerhulpverlening. Dat is ook in die Scandinavische landen heel groot. Heel veel mensen melden zich daarvoor aan. En dat zijn lokale teams die weten wat ze moeten doen. En als er in de omgeving wel mensen zijn die in de paniek schieten, die ook kunnen aangeven, kalm aan, ik kom je helpen, dit is wat je zou kunnen doen. Ik denk wel dat de oplossing in opleiding en training zit.

De voorzitter: Mevrouw, nou ben ik uw naam kwijt, Van Vark, wilt u nog bij de vergadering betrokken blijven? Dat hoop ik eigenlijk wel.

Inspreker 2: Ik ben wel nieuwsgierig naar de andere verhalen.

De voorzitter: Prima. Want mocht er dan straks nog eventueel iemand wat aan u willen vragen, dan kan dat ook. Dan ga ik nu het woord geven aan de heer Van de Craats. En die gaat nou eens even de boel wat dichterbij huis brengen.

Inspreker 3: Dank in ieder geval voor de uitnodiging en de duidelijke opdracht. Ik ben Anton van de Craats, ik ben directeur risico- en crisisbeheersing bij de Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid. En ook nog reserveofficier bij het civiel militair interactiecommando. Dat is ook een leuke link van, hoe werkt het militair en het civiele nu met elkaar samen? In ieder geval ook dank voor de uitnodiging. Ook dank voor het verhaal van mevrouw Van Vark. Heeft wel heel veel gras voor mijn voeten weggemaaid, maar aan de andere kant laat het ook zien dat we wel hetzelfde verhaal hebben. Kan er iets op het scherm, want ik heb een presentatie. Die is gedeeld. Hij wordt op het scherm getoverd, maar ik begrijp dat u hem ook allemaal gewoon op uw eigen device heeft. Het programma weerbaarheid, onderdeel van een breder programma binnen de Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid. Om ons nog even voor te stellen, voor degenen die dat niet wisten, met 31 kazernes zitten we in de regio. We hebben een meldkamer, samen met Rotterdam-Rijnmond. En zo helpen we 10 gemeenten om 24/7 paraat te zijn. En ik denk dat dat ook een groot goed is dat mocht er nu wat gebeuren we ook daar gereed voor staan. Natuurlijk kan het altijd beter, maar het is ook niet zo dat we van niks moeten beginnen. En dat brengt ons bij de volgende slide, namelijk het regionaal risicoprofiel wat we elke 4 jaar updaten. En dan kijken we op basis van alle informatie, eentje verder nog, wat kan deze regio overkomen van overstroming, extreem geweld, digitale verstoring? Hoe groot is die kans? En wat doen we daar dan exact mee? Gaat het nog goed?

De voorzitter: Het klopt, dames en heren, de versie die u op het RIS ziet, dat is de eerdere versie. Laat ik het zo zeggen. Maar deze plaat zit er in ieder geval wel in.

Inspreker 3: Precies. Niets zo veranderlijk als het veiligheidsdomein, want we hebben de ene presentatie nog niet opgestuurd of hij is alweer aangepast en geüpdatet. Dat past goed bij dit dossier. En ook eigenlijk wat mevrouw Van Vark al zei van, de krantenberichten van, we moeten weerbaarder worden, de kans op overstroming neemt toe. De kranten staan er vol van. En ook als je dan kijkt naar, wat gebeurt er vanuit het land? Dan zie je de klimaatverandering, geopolitieke dreiging, de energietransitie en de maatschappelijke onrust die elke keer opkomen. Maar de vraag is elke keer wel, wat betekent dit en wat doen we daar dan exact mee? Want wij constateren ook dat op veel punten de informatie is niet echt het probleem. Er is al meer dan genoeg informatie over van alles en nog wat. Maar de uitdaging is, waarom gaan mensen, bedrijven, overheden wel of niet aan de slag? En dat is gewoon een vraagstuk waar we ook niet direct het antwoord op hebben, maar waar we wel met elkaar naar een antwoord toe aan het zoeken zijn. Kan die naar de volgende slide. Nog eentje verder. Dan zie je eigenlijk dat dat nu via 2 lijnen gaat. Dat gaat via de VNG-lijn, vanuit de Vereniging Nederlandse Gemeenten en vanuit het Veiligheidsberaad. En dan zie je eigenlijk die 2 hoeken. Vanuit de Veiligheidsregio hebben we een aantal dingen te organiseren en vanuit de gemeente. En die dingen hebben elkaar ook te ontmoeten. En dan gaan we naar de volgende slide. Waar hebben we het dan met elkaar exact over? Kan het systeem in totaliteit die verandering of dat risico dat optreedt aan? En wat betekent het dan concreet? Om even een voorbeeld te noemen, net ging het bijvoorbeeld over noodsteunpunten en ouderen. Nu is het zo dat veel ouderen zitten bijvoorbeeld in verzorgingstehuizen.

En daarbij kijken we bij de vergunningverlening al, in hoeverre is het pand waar zij in zitten geschikt om bij een brand of bij een stroomstoring eigenlijk de eerste klappen al op te vangen? En dat is soms best wel een lastig gesprek, want dan kom je natuurlijk in van, de wetgeving landelijk loopt er altijd op achter. Hoeveel kun je afdwingen en hoeveel is ook afhankelijk van degene die het pand exploiteert? Daar proberen we met hen juist het gesprek over aan te gaan. Maar bijvoorbeeld ook over verticaal vluchten. Als je weet dat het water soms hoog kan komen te staan, kun je dan ook op de tweede of derde verdieping daadwerkelijk het pand uit? Het zijn van die hele kleine praktische dingen, die helpen om toch met elkaar daar weerbaarder in te worden. Wij gaan ook langs de verzorgingstehuizen en langs ouderen. En dan gaan we gewoon een training geven. En wat het leuke daarvan is, dan schrijven we iedereen aan en dan, denk ik, ongeveer 20, 30 procent komt langs. Dat zijn ouderen die dat interessant vinden. En dan gaan we met hen echt kijken van, wat kun je allemaal doen als er wat gebeurt? Echt van vlam in de pan, een stroomstoring, wat doe je op dat moment? Want dat is natuurlijk, de eerste klap is een daalder waard. En het leuke is, dan zie je mensen echt aangaan van, ik kan wat. En dan zeggen we ook altijd, ga ook even bij je buurman of buurvrouw langs. En dan zie je dat dat soort speldenprikken, zijn het soms, maar ontzettend goed werken, want dan is het niet of de gemeente of zo'n ambtenarenclub soms als de Veiligheidsregio, maar zijn het gewoon bewoners onderling. En dat is het sterkste verhaal. En zo proberen wij ook vanuit de Veiligheidsregio heel erg met elkaar te kijken, met de bedrijven, met de gemeenten van, wat hebben we te doen om langzaam maar zeker een beetje naar dat ideaal te komen, wat soms ook de Scandinavische landen zijn, wetende dat we ook soms van ver moeten komen? Maar dat we ook niet moeten vergeten dat we bijvoorbeeld in de coronatijd heel veel samenredzaamheid hebben gezien. Dat heeft ook heel veel mooie kanten van mensen laten zien. En wat wij ook proberen vanuit de Veiligheidsregio, met de gemeentes, om al die netwerken die er zijn, en soms is dat de boekenclub, soms is dat de schaakclub, soms is dat de club die met netcongestie bezig is, die elkaar al hebben gevonden als mensen, om die ook een tweede taak te geven van, als er dan wat gebeurt, kunnen we die kracht dan ook inzetten om daadwerkelijk op dat moment iets voor onze bewoners te bereiken? Dan kan die naar de volgende slide. Maar dan is het eigenlijk net als in een vliegtuig. Kijk, als er wat gebeurt, is het wel belangrijk dat alle partijen waar iedereen op rekt, zijn die dan in staat om ook anderen te kunnen helpen? En dat betekent dat je ook kritisch moet kijken naar je eigen bedrijfscontinuïteit. En wat dan soms toch wel opvalt, is dat een generator bijvoorbeeld op de eerste verdieping of in de kelder staat. En dat mensen dat dan weten en toch laten. En dat is natuurlijk, zolang het goed gaat, niet erg. Maar je zult maar net dat het water op je afkomt en denkt, verdorie, nu heb ik straks ook geen stroom meer. In hoeverre ben ik dan nog in staat om anderen ook te helpen? Wat we nu ook doen, is samen ook met bedrijven en, nogmaals, met de gemeenten onderling kijken van, weten we van elkaar hoelang we het met elkaar volhouden? En waar zitten ook die overdrachtsmomentjes van, als ik denk dat ik het 3 dagen vol moet houden en de buurman denkt 2 dagen, dat moet je echt wel van elkaar weten, want anders heb je precies op die ene dag die ertussen zit een probleem. En zo proberen wij ook de whole of society approach concreet te maken. De whole of society die net langskwam. Eigenlijk iedereen doet mee, van bedrijven, overheid, bewoners.

Wat betekent dat dan concreet? En dat is best een ingewikkeld samenspel, want de ministeries maken een wat-brief en een hoe-brief. Dat is heel mooi, maar dat is nog superabstract. Wij zeggen soms gekscherend, we hebben ook een hou dan-brief nodig. Want je ziet dan ook bijvoorbeeld dat ondertussen moeten we die noodsteunpunten inrichten, maar dan wordt er bijvoorbeeld wel weer gekort op de financiering om die noodsteunpunten in te richten. En dat is voor ons natuurlijk wel supercomplex, want uiteindelijk hebben we gewoon investeringen te doen, ik denk zowel als gemeente als, als Veiligheidsregio, maar ook in mensen om het hele systeem werkend te krijgen. En het is al, kan die naar de volgende, vaak gezegd van, hoe bouw je dan concreet een weerbare samenleving? En wat ons betreft is dat ook vooral, sluit aan bij wat er allemaal al is. Want er is gewoon ontzettend veel, maar dat vindt elkaar nog niet altijd. Wat wij bijvoorbeeld zeggen, wij willen graag oefenen met bedrijven en bewoners, want dat is hartstikke leuk. Want wat betekent dat dan als er zo'n stroomstoring is? Je leert ontzettend veel van elkaar. En als er dan wat is, dan sta je ook klaar voor elkaar. En dat is denk ik een wat positiever verhaal als je bijvoorbeeld in de krant bijvoorbeeld zegt, de bewonersgroep heeft geoefend met de veiligheidsdienst, ze hebben daar veel van geleerd. Dat is ook soms een beetje een positief verhaal van, we hebben wat stappen met elkaar gezet, in plaats van in zo'n geval, in mijn woorden, soms de hel en verdoemenis. Want je ziet wel dat heel veel mensen daar helemaal niet meer op aangaan. Die denken van, die Russen zitten best wel ver weg en bij ons gaat het niet gebeuren. En dat is volgens mij waar we ook de gemeente heel goed kunnen gebruiken, die veel dichterbij nog op die bewoners zitten van, wat motiveert mensen om daadwerkelijk stappen te gaan zetten? Want het is niet dat de informatie niet voorhanden is. En toch gebeurt het niet. En dat is niet uniek, denk ik, voor weerbaarheid of veiligheid. Maar dat zie je ook bijvoorbeeld op het duurzaamheidsdossier. Daar zie je ook wel dat mensen het eigenlijk wel weten, maar toch die stap niet zetten. Ik denk dat dat ook een van de sleutels tot succes is. En waar wij dan zeggen, we moeten nu ook gewoon in die onzekerheid stapjes zetten, want anders blijft het ook een beetje een theoretisch verhaal. We gaan ook gewoon aan de gang om zo'n noodsteunpunt in te richten. Waar zetten we hem neer en welke voorziening heeft dat dan? En het ging net bijvoorbeeld al even over medicijnen. Zitten er medicijnen in zo'n noodsteunpunt? En als die er zitten, welke dan? Worden ze gekoeld? En als ze gekoeld worden, hebben we daar dan de stroom voor? En dat is het leuke en het interessante aan dat dossier van, als je ergens aan 1 touwtje trekt, dan komen er 10 anderen los. En daarom is het ook belangrijk dat we het met zijn allen doen, want elke verschillende partij kan een stukje van die puzzel oplossen. En dat kan ook het leuke aan een uitdaging als deze zijn. En wat ik een leuk ding vind hiervoor nog, om het soms ook luchtig te maken hebben we het kookboek voor het noodpakket, koken uit blik, een beetje die, ook een vreselijk ambtelijk woord, eentje ervoor nog, maar de awareness te verhogen. Iedereen zegt, regel zo'n noodpakket. Betrokkenheid, precies. Iedereen zegt natuurlijk, haal zo'n noodpakket, ververs het ook vaak, maar dat moet je wel doen. Maak er dan wat lekkers van. En dat zijn ook van die dingen die gewoon erbij helpen om het dichtbij mensen te krijgen. Want dat is een van de lessen die ik in mijn vorige baan heb geleerd. Toen dachten we, hoe krijgen we mensen bijvoorbeeld van het aardgas af? En dan bleek dat mensen niet van aardgas af wilden, omdat ze zeggen, dan kan ik niet meer lekker koken. We hebben toen kookworkshops gegeven.

En toen zagen ze, verdomd, dat smaakt toch best wel lekker. Toen was die hobbel ook weg. En dat soort dingen helpen gewoon echt. Daar ben ik van overtuigd. Dan kan die nog eentje door. Er geldt van, hoe weerbaar zijn we ook als crisisorganisatie? De waterleidingbedrijven hebben de vrijwilligers paraat. Hoe bereiden we ons ook samen met onze andere omliggende veiligheidsregio's voor? Wat doen we ook vooral landelijk? Want we hoeven ook niet allemaal het wiel opnieuw uit te vinden. Het concept van zo'n noodsteunpunt doen we dan gewoon landelijk, maar de vertaling naar Dordrecht, naar Molenlanden doen we echt met de gemeenschappen zelf. Want soms is het gewoon prima om in een kerkgebouw iets te doen. Of in Rotterdam zie je voorbeelden dat ze het in een moskee doen. Dat is volgens mij juist aansluiten bij waar de gemeenschap behoefte aan heeft, in plaats van dan een conceptje uitrollen, want dat werkt denk ik niet. Wat wil ik verder nog zeggen? Ik ben ook heel benieuwd hoe uw commissie kijkt van, hoe zorgen we dat we die netwerken zien en intact houden? En wat is daar denk ik voor nodig? En ik ben ook heel benieuwd van, weerbaarheid is ook zo, je kunt met 10 duizend dingen aan de gang, we zijn ook wel benieuwd naar hoe uw commissie kijkt naar, welke zijn wat u betreft ook topprioriteit, omdat we niet alles direct met elkaar kunnen doen. Dat zijn de 2 vragen die wij dan ook hebben.

De voorzitter: Staan die ook nog ergens op de ... Ze worden nu toegevoegd. Even ook voor het nageslacht, mijnheer De Heijer, die alsmaar bezig is met nageslacht, is ook inmiddels aangeschoven aan tafel. En volgens mij heeft hij een vraag. Tenminste, hij zat richting de microfoon. Gaat uw gang.

De heer Den Heijer: Voor alle duidelijkheid, dat had niets met mijn late binnenkomst te maken, voorzitter. Maar dat geheel terzijde. Kan gebeuren. Heel interessant verhaal. De burgemeester zit ook naast u. Wil ik ook danken voor een hele uitgebreide en heldere beantwoording van de artikel 40-vragen. Laat ik daarmee beginnen. En wat ook lokaal best een worsteling is, is dat enerzijds wil je natuurlijk niet de paniek papagaai zijn van, daar heb je hem weer die paniek loopt te zaaien. En aan de andere kant, iedere expert of iedere persoon die iets inzicht heeft bij Defensie of in geopolitiek zegt, het is echt 1 voor 12. En de worsteling die je daarin hebt, wordt dat gewoon gedeeld, ook in de gesprekken die in de Veiligheidsregio daarmee aan de gang zijn? En 2, er werden allemaal moeilijke Engelse termen gebruikt, maar hoe zorgen we ervoor dat in het overheidscontact, wat we toch al met mensen hebben, bij het belastingformulier wat binnenkomt of bij het contact wat er bijvoorbeeld wordt gedaan met inderdaad mensen die helpen met je huis verduurzamen, dat soort gewoon contacten die je toch al hebt, dat ook dit soort aspecten aan de orde komen, om mensen er toch op te wijzen dat wat ze op tv zien bij hen ook een verantwoordelijkheid behelst dat je dat zelf voor een deel gewoon kunt doen met het noodpakket, water en dat soort zaken. Dat was eigenlijk de eerste vraag. En die laat ik eerst even beantwoorden.

De voorzitter: De tweede mag korter.

De heer Den Heijer: Daar ga ik even naar over nadenken weer.

Inspreker 3: Dat is een hele interessante vraag. Wat wij ook hebben gedaan, is een doelgroepenonderzoek. Heel erg aansluiten bij op welk niveau mensen die informatie tot zich kunnen nemen? En dan zie je inderdaad van, zet het in toegankelijke taal. Maar waar we ook achter kwamen, is dat veel inwoners ook gewoon de taal überhaupt niet machtig zijn. En als je al met ingewikkelde tekstuele folders komt, dan mis je ze alsnog. We zijn nu aan het kijken van, kunnen we ook gewoon visuele varianten daarvan maken, zodat je toch weet, wat kan ik dan doen? We hebben ook gekeken, welke partijen worden gewoon goed vertrouwd? Dat hebben we ook nagevraagd. En bijvoorbeeld de Veiligheidsregio komt er best wel redelijk uit, de brandweer ook, omdat die nog als objectieve partijen worden gezien. Dat zijn punten hoe we aansluiten in die logische momenten. Dat hebben we denk ik een stukje ook van de duurzaamheidsaanpak gedaan van, als je bijvoorbeeld verhuist of je komt op een andere plek te wonen, dat je dan ook heel toegankelijk kan kijken, waar woon ik eigenlijk en woon ik in een badkuip of niet, en wat kan ik daartegen doen? Dat we proberen aan te sluiten, ook samen met de gemeente bij die logische momenten die er in iemands leven zijn. En net werd bijvoorbeeld ook al de risk factory genoemd. Daar zijn we ook een van aan het opzetten. Die gaat op het Leerpark starten. Volgend gaat hij open. Het schoolseizoen 2026-'27 kunnen daar ook schoolkinderen langskomen. En dat doen we heel praktisch. Voor groep 7 en 8 laten we zien van, wat kan jij ook doen om kleine stapjes erin te zetten? En die gaat inderdaad op van, wat doe je bijvoorbeeld bij een overstroming? Dat doen we samen met het waterschap. Wat doe je bijvoorbeeld met desinformatie? Dat doe je met hygiëne? Dat doen we samen met de GGD. We hebben daar hele concrete scenario's, waarin kinderen echt kunnen oefenen van, wat kan ik dan doen? En dat is ook leuk vanuit het idee van, dat kunnen ze thuis met papa en mama bijvoorbeeld bespreken, die dan ook daar weer op aangezet kunnen worden. En dat zit heel dicht bij de belevingswereld van die mensen.

De voorzitter: En de tweede vraag.

De heer Den Heijer: De tweede vraag was, ik sprak recent iemand die in Madrid was, tijdens die langdurige stroomstoring in Spanje. En de eerste 3 uur was dat eigenlijk prima. Was eigenlijk nog best wel gezellig. En vervolgens de 3 uur daarna werd het toch een beetje van, hm. En na 10 uur mobiel op. En zo verder. En je zag dat daar eigenlijk weinig regie was vanuit de overheid, maar ook vanuit de samenleving zelf, wat mensen dan moeten doen. Het verkeer verstopte. Mensen hun winkels gingen niet meer dicht. Mensen moesten hun eigen winkel verdedigen tegen mensen die acuut gingen plunderen. En ik moet eerlijk zeggen, als een inwoner aan mij vraagt, wat gebeurt er eigenlijk als nu het licht uitvalt en we helemaal geen mobiele verbinding meer hebben en we eigenlijk geen idee hebben, wat moet ik dan doen? En dat soort vragen zijn wel de vragen die aan mij als lokale volksvertegenwoordiger worden gesteld. En ik ben benieuwd, kunt u gewoon in begrijpelijke mensentaal, desnoods laat ik het zien aan die mensen, wat dan de eerste stappen zijn die genomen worden, vanuit gewoon in Dordrecht, in deze stad, in deze straat en met deze mensen die hier wonen?

Inspreker 3: Wederom een goede vraag. Ik zou bijna zeggen, soms is het goed om hele ambtelijke taal door ChatGPT te halen van, leg in normaal Nederlands uit. Daar zijn we ook gewoon mee aan te oefenen. Kijk, wat we zien, is eigenlijk tweeledig. Eén, stel dat het nu gebeurt, wat gaan de meeste mensen dan doen? Dan doet het mobiele internet het vaak nog een tijdje, want in de GSM-masten zitten gewoon accu's. Een tijdje doet alles het nog. De vraag is, hoelang dat is? Maar wat wij nu aan het maken zijn van, kunnen we hele toegankelijke informatie bieden als mensen gewoon googelen, stroomstoring, wat te doen, dat ze gewoon in hele simpele stappen krijgen, dit kun je nu wel en niet doen. Want een stroomstoring is bijvoorbeeld acuut en als je een overstroming hebt, dat duurt eventjes. Daar zit ook nog per scenario bijvoorbeeld verschil in. Dat proberen we zo te organiseren. Deel 2, en dat is een beetje toch van, hoe gaan we dat met elkaar regelen? We proberen afspraken te maken met bijvoorbeeld de supermarktketens van, wat verwachten we van elkaar? Gaan supermarkten bijvoorbeeld aan die noodsteunpunten voedselpakketten leveren of blijven ze gewoon open? En als ze openblijven, wat hebben ze dan nodig om open te blijven? We hadden 2 weken terug een gesprek met een vertegenwoordiger van de supermarktketen, en ook met een vertegenwoordiger van een mobiele internetprovider. Die kunnen bijvoorbeeld mobiele noodnetwerken aanzetten. Die kunnen ook soms generatoren leveren. Dat zag ook in Spanje en Portugal, die supermarkten die op een generator worden aangesloten, daar kunnen in betreffelijke rust mensen toch nog wat halen. En dat zijn ook de dingen waar je aan wilt gaan werken van, als het dan niet morgen optreedt, maar bijvoorbeeld over een maand of over een half jaar. Dat gesprek moeten we denk ik met elkaar doen. En daar zit toch ook altijd van, hoever kun je dan gaan versus de investering die ertegenover staat? Want die winkeliers zeggen, ik vind het ook eigenlijk best wel spannend als dat gebeurt en er komen hele mensenmassa's naar mijn winkel toe. Die zullen dan bijvoorbeeld aan gemeenten vragen of aan de politie, help me bij de beveiliging. En dat soort dingen proberen we echt met elkaar daar afspraken over te maken.

De voorzitter: Mevrouw Kruger.

Mevrouw Kruger: Dank u wel. Voorzitter, ik hoor allemaal zaken over wat winkels en dergelijke en instanties kunnen doen. Maar ik kan me ook zo voorstellen, de heer Den Heijer noemt het nu al, de stroom valt nu uit, er gebeurt van alles. Dat was net als met corona, ook opeens gebeurde er wat. En wat gaan wij dan doen? Ik bedoel, de mens is geneigd om dan te denken, mijn kinderen, mijn man, mijn vrouw, mijn familie, iedereen rent overal heen. Zijn daar ook instructies, bij wijze van spreken, voor. Want ik zag toevallig straks, ik had het met mijn buurvrouw over, over de beveiliging bevolking. Daar was mijn vader vroeger lid van, van de BB. Die had dan in de garage zo'n doos met zijn kleding. En dan kon hij worden opgeroepen of hij wist, als er op dat moment iets zou gebeuren, moest hij zich gaan melden bij dat punt. Ik kan me zo voorstellen dat dat ook weer een beetje in het leven geroepen gaat worden. Want wat heeft het voor nut als iedereen hier opeens opspringt en gewoon maar de boel de boel laat en denkt, ik moet naar huis. Iedereen zou zo zijn instructies moeten hebben, denk ik. Ook die paniek, ik weet niet, moet je die ... Want mevrouw Pichel noemde dat al, wat voor paniekbeheersing ga je doen?

Inspreker 3: Dat is ook een hele lastige vraag, waar ik ook niet direct het antwoord op heb. Want het is ook zo iets van, bijvoorbeeld in de coronasituatie zagen we veel mooi initiatieven, maar je merkt dan ook van, het is weer terugveren naar het normaal en dan is het ook snel weer, dan kan het allemaal wel een tandje minder. Het is ook van, wat is het je als samenleving waard om daarin te investeren? Er zijn ook partijen die zeggen van, we moeten BB weer terugbrengen. In theorie, alles kan als politieke keuze. Maar dat betekent ook dat je daar andere dingen voor moet laten. Daar heb ik niet sec een mening over. Wat volgens mij wel in alle gevallen helpt, is van, dat al die mensen en netwerken die we hebben, dat we die op zijn minst moeten activeren, zodat ook zij weten van mensen die elkaar kunnen vinden, op zijn minst een stap daarin kunnen zetten. Dat is volgens mij iets wat je ook als samenleving als totaal moet zeggen, hoever wil je daar dan met elkaar in gaan?

De voorzitter: Mijnheer Aarden.

De heer Aarden: Ik had twee vraagjes. Eentje, er werd net gesproken over de supermarkten. En aan de andere kant is er ook een aanpak om bijvoorbeeld te voorkomen dat mensen misbruik maken van een noodsituatie? Dat er bijvoorbeeld 100 euro voor een flesje water gevraagd gaat worden. Dat is mijn eerste vraag. Mijn tweede vraag was, er ging een stukje over toegankelijkheid van informatie, maar wordt er ook, bijvoorbeeld als je het hebt over die steunpunten, gekeken naar de fysieke toegankelijkheid? Dat bijvoorbeeld iemand in een rolstoel ook bij zo'n steunpunt kan komen.

Inspreker 3: De vraag over 100 euro voor een flesje water, dat zien we nu ook een beetje denk ik bij die noodpakketten. Kijk, in de markt springen gewoon mensen in van, mensen zoeken op kant-en-klaar noodpakket via BOL.com, en denken mensen, zal wel kloppen, doen we maar, terwijl eigenlijk de vraag is of dat dan wenselijk is? Wij hebben weleens gespeeld met het idee van, je kunt sparen voor een boodschappenpakket, zou je ook niet kunnen sparen voor een noodpakket? Of doe je in plaats van een kerstpakket een noodpakket? Je ziet ook organisaties die daar al stappen in zetten. Dat is dichtbij. Dat is wel een zoektocht. Maar goed, we zitten ook niet in een samenleving dat de overheid alles daarin kan regelen. En ik denk, als er echt iets aan de hand is, dat hebben we ook tijdens corona gezien, dan is het ook soms wel, we moeten gewoon nu iets doen, op basis van vertrouwen in elkaar. En dan achteraf moeten we ook kijken van, is dat allemaal goed terechtgekomen? Gelukkig het overgrote deel wel, maar we kennen ook allemaal de voorbeelden dat er ook excessen in zitten. Maar ik denk aan de andere kant, als je heel erg dorst hebt, dan is water wel volgens mij bijvoorbeeld het eerste waar je naar op zoek bent. Maar dat betekent ook weer dat we die noodsteunpunten gewoon snel operationeel moeten krijgen. Wat betekent dat dan? Want stel dat er 5 duizend mensen om water komen. Een brandweerkazerne is daar op dit moment helemaal niet op ingericht. Dat heeft bepaalde ruimte nodig. Je moet iets doen met massa's mensen die langskomen. En de brandweer moet nog uitrukken. Dat hebben we echt nog wel met elkaar te ontdekken wat dat concreet betekent. En de tweede vraag over de toegankelijkheid van die noodsteunpunten, daar kijken we zeker naar. Alleen wij proberen eerst te kijken van, die mensen zitten bijvoorbeeld in een verzorgingstehuis.

En ik denk dat de eerste investering is dat ze daar helemaal niet weg moeten. Want je wilt helemaal niet in een crisissituatie met allemaal mensen met busjes en weet ik wat naar die punten toe krijgen. Het is dan veel verstandiger om te kijken van, kunnen we daar zo organiseren dat ze gewoon op hun vertrouwde plek blijven en daar het een tijdje vol kunnen houden.

De voorzitter: Ik zie het vingertje weer omhooggaan. Vervolgvrage?

De heer Aarden: Mijn vraag was ook gericht op, want je hebt ook heel veel mensen die bijvoorbeeld minder mobiel zijn, die niet in een ... Niet alleen ouderen, maar ook bijvoorbeeld jongeren in een rolstoel, en hoe daar dan aan gedacht wordt?

Inspreker 3: Dat is volgens mij ook de collectieve afweging die we vervolgens met elkaar moeten maken van, het idee van dat iedereen, gered is dan het verkeerde woord, dat we iedereen altijd kunnen helpen, ik denk dat dat niet kan. Vandaar de vraag terug naar uw commissie van, waar zet je dan de beperkte middelen op in? We hebben volgens mij anderhalf jaar terug ook een scenario gehad met bijvoorbeeld agrariërs, die ervan uitgingen dat al hun vee ook geëvacueerd zou worden. Daar hebben we ook het gesprek gehad van, in theorie kan dat, maar dat is wel een enorme investering die waarschijnlijk niet opweegt tegen het effect daarvan. En dat is elke keer de zoektocht in dit weerbaarheidsdossier. Want ook bijvoorbeeld als een ministerie verwacht dat iedereen een x-gelddbedrag thuis heeft liggen voor als het nodig is. Er zijn ook gewoon kwetsbare groepen die dat gelddbedrag helemaal niet opzij kunnen leggen. En hoe ga je daar dan mee om? En dat is volgens mij elke keer wat ook onze oproep is, om dat met elkaar te ondervinden en ook in commissies als deze, in raden, zoals ze hier ook zijn, om dat gesprek met elkaar aan te gaan van, hoever wil je daarin gaan? Want je kunt daarin heel ver gaan, maar dat betekent ook keuzes maken. Dingen die dan niet meer doet, want dat kost menskracht, dat kost investeringen. Dat gaat ten koste van andere dingen. Dat is precies ook een politieke afweging die aan u is.

De voorzitter: Mevrouw Striebeck.

Mevrouw Striebeck: Dank u, voorzitter. Heeft u ook zicht op hoe het ziekenhuis voorbereid is met een langere tijd geen water of geen elektriciteit?

Inspreker 3: Daar hebben ook gesprekken mee. Ik was anderhalve week terug bij het Albert Schweitzer met Nicole Stolk in gesprek. En daar hebben we ook echt gekeken van, wat betekent in die hele medische keten van, wat is daarvoor nodig, hoeveel patiënten kun je aan en wat zit er dan ook vanuit die business continuïteit in het ziekenhuis bijvoorbeeld in? Want zij hebben ruim voldoende noodstroom. Stel dat het heel warm of heel koud is, dan trekt dat ook bijvoorbeeld weer mensen aan die denken, daar brandt het licht nog, daar ga ik naartoe. En daar wordt echt nagedacht van, hoe ga je dan met die mensenstromen om? Maar ook iets wat op het eerste gezicht niet zo spannend lijkt, bijvoorbeeld de lift. De lift is superbelangrijk natuurlijk in het ziekenhuis. Je wil dat de machinekamer van de lift niet in de kelder zit. Stel dat hij daar dan toch zit, dan vraagt het een investering om die naar boven te doen. En hoe weeg je die dan weer af tegen alle andere dingen die zo'n ziekenhuis te doen heeft?

En ik vind het bij het Albert Schweitzer heel mooi dat ze dat ook in de Raad van Bestuur heel nadruk met elkaar afwegen van, wat zouden we moeten doen, wat kunnen we nu doen, en daar ook een besluit over nemen. Ik denk dat dat een goed voorbeeld is van hoe dat loopt. En ook daar oefenen we bijvoorbeeld heel veel in de hele geneeskundige keten van, wat als er wat gebeurt? Hoe kunnen politie, brandweer, handhaving, de ambulance en het ziekenhuis dat soort stroom opvangen?

De voorzitter: Mevrouw Kruger.

Mevrouw Kruger: Dank u wel. Een stukje beroepsdeformatie. Maar bijvoorbeeld ook de penitentiaire inrichting, die stroom eraf en zo en de deuren gaan open. Ik bedoel, het gebeurt. In hoeverre wordt die ook meegenomen hier lokaal? En ik kom toch nog weer een stukje op psychiatrie uit. In die zin, tijdens corona bleek ook dat er huiselijk geweld, vrouwen die in de penarie zitten, komen uiteindelijk uit op bijvoorbeeld femicide. In hoeverre worden die stukken ook meegenomen om aandacht aan te geven van, je moet maar in een bepaalde situatie zitten, dan zit je opeens in een ruimte opgesloten met een aantal mensen, waarbij je dan bijna zeker weet dat je er niet meer levend uitkomt. Even als voorbeeld geven. Maar wordt daarnaar gekeken ook, naar dat soort problematiek, of is dat nog iets wat ik misschien ergens moet gaan droppen?

Inspreker 3: We proberen vele invalshoeken af te pellen. En daarom zijn dit soort gesprekken ook heel fijn. Want ik denk dat het fijn is om dan te constateren van, hoe gaan we met die penitentiaire inrichting om? Wij gaan er even vanuit dat ook penitentiaire inrichtingen een businesscontinuïteitsaanpak hebben, waarbij ze ook het x-tijd vol kunnen houden. En dat ze erover nadenken. Want bij heel veel van dit soort kritische infrastructuur wordt daar gewoon over nagedacht en worden daar investeringen in gedaan. Dat zit niet alleen in noodstroom, ook voedsel. Hoe blijft de informatie goed stromen. Huiselijk geweld, in alle eerlijkheid, daar hebben we het nog niet sec over gehad, maar we hebben het er bijvoorbeeld wel met de politie over gehad, die hebben ook natuurlijk wijkagenten die in die wijken rondlopen van, hoe kunnen we weer die netwerken veel meer aanzetten, zodat als we iets constateren dat we met de juiste partij daar de afspraak over kunnen maken. Ik denk ook de kunst is om met elkaar dingen te doen. Dan kom je erachter van, hier hebben we nog niet iets geregeld. En kunnen we de juiste partijen aan elkaar binden, zodat er een besluit wordt genomen van, of we accepteren het risico, want dat kan soms ook gewoon de oplossing zijn, of we gaan er iets aan doen. En ik denk dat wij als Veiligheidsregio, en dat is volgens mij de opdracht die we ook van het algemeen bestuur hebben gehad van, kunnen jullie coördineren ook in al die informatiestromen tussen al die partijen? En we hebben ook niet duizend mensen dat we al dat soort dingen kunnen doen, maar wij proberen wel naar ons eer en geweten met dit soort signalen te kijken van, waar hoort die thuis? En soms is dat ook gewoon bijvoorbeeld de gemeente. Maar zolang het duidelijk is, is dat iets waar we volgens mij heel erg voor zijn.

De heer Van der Velden: Ik denk dat je in verschillende gelaagdheden moet spreken. Ik denk dat het erom gaat, wat wil Dordrecht op niet al te lange termijn doen met de educatie en bewustwording? Hoe ga je al die burgers bereiken, die ook met vragen zitten? Dat vind ik een kant.

Dan vind ik dat Leiden met het Rode Kruis een heel interessant initiatief heeft ontwikkeld. We hoeven ook niet het wiel uit te vinden. Verder denk ik dat je in Dordrecht richting moet gaan geven met de Veiligheidsregio, hoe kunnen wij de publiek-private samenwerking, hoe kunnen we met de grote bedrijven die van betekenis zijn, supermarkten, energiemaatschappij, tot vormen van afspraken komen? En hoe kun je die lokale, die gemeenschapsinitiatieven stimuleren? Ik denk dat hier mensen aan tafel zitten die het beter nog dan ik weet. Maar ik heb af en toe het idee dat in Dordrecht vele wijken een interessante organisatiegraad hebben, al of niet verbonden met de religieuze achtergrond of wat dan ook. Maar dan is het interessant om te kijken of die gemeenschapsinitiatieven op dit niveau mee willen denken. En ik denk dat wij dan moeten kijken, hoe ga je dat ondersteunen en verzorgen? Ik denk dat met dit gesprek, wat ik erg plezierig en constructief vind, we niet precies weten, zus en zo moet het, maar dat je op verschillende lagen moet gaan werken. En dat de gemeente Dordrecht met de Veiligheidsregio kijkt, hoe kunnen we dat gaan initiëren? Dat lijkt mij een beetje wat ik jullie zou willen meegeven.

De voorzitter: We hebben nog een paar kleine vragen. De eerste is van de heer De Heer.

De heer De Heer: Voorzitter, op de een en laatste slide zag ik een aantal mooie vragen. En die tweede vraag, welke zorgen heeft u over de maatschappelijke weerbaarheid van burgers en bedrijven in Dordrecht? Maar ik wilde die vraag eigenlijk terugstellen aan de heer Van de Craats, welke zorgen heeft u over Dordrecht? En dan, welke zorgen heeft de Veiligheidsregio over Dordrecht? We zijn toch een beetje een bijzondere plek. We zijn een eiland. We hebben een regiofunctie. Ik kan me zomaar voorstellen dat de Veiligheidsregio op een bepaalde manier naar Dordrecht kijkt. Zijn er bepaalde onderdelen waarvan u zegt, daar zouden we u als gemeenteraad en als stad ook wel de ogen voor willen openen?

Inspreker 3: Goede vraag. Dank. Volgens mij zitten er een paar dingen in. Kijk, ook vanuit het regionaal risicoprofiel zien we, wat betekent dat dan voor Dordrecht? En dan krijg je natuurlijk het overstromingsrisico, de stroomstoring. En wat het mooie is volgens mij van een aantal van dat soort dingen, laten we natuurlijk hopen dat we ze nooit tegenkomen, is dat er een aantal universele dingen in te doen zijn om daar zo veerkrachtig mogelijk op te reageren. En hetzelfde wat de burgemeester zegt, ik denk dat er ontzettend veel organisatiekracht in de samenleving zit bij bewoners, bij bedrijven en verenigingen. Die zijn er allemaal al. En ik denk dat we elkaar ontzettend kunnen helpen om die inzichtelijk te krijgen en te activeren, en daar afspraken mee te maken van, mocht het gebeuren. Ik denk echt dat, aan de ene kant is er weinig vertrouwen in de overheid, maar ook heel veel bedrijven en bewoners die wij spreken denken ook, wij worden gewoon direct allemaal gered. Daar hebben wij gewoon ook niet genoeg brandweermensen voor of voldoende politieagenten. Ik denk dat de grote uitdaging is om die veerkracht van die samenleving, die er echt is, en die hierin Dordrecht anders is dan in Molenlanden, daarom is het ook goed dat jullie daar gevoel bij hebben van, ook weleens tegen de wethouder economie gezegd, die kent al die ondernemers supergoed en die weten ook waar die ondernemers mee zitten, welke zorgen er zijn.

Dat helpt ontzettend om te kijken van, welk deel van die zorgen kunnen we dan wel of niet wegnemen? Wat vraagt dat van de ondernemers zelf? Wat kunnen wij als Veiligheidsregio daarin doen? En ik ben ervan overtuigd als we dat werkend krijgen, dat we dan al een hele stap naar voren kunnen zetten. En deel 2 is dat we ook gewoon als regio, denk ik, veel krachtiger ook een signaal naar bijvoorbeeld Den Haag kunnen geven van, kijk, deze dingen doen wij allemaal al, maar dit stuk is echt ook aan een volgend kabinet of een ministerie om op te lossen. En hoe concreter en hoe tastbaarder dat is, hoe mooier dat is. En dat is een van de zorgen die wij hebben. Wij willen heel graag bijvoorbeeld helpen om die netwerken verder te ondersteunen, zodat die ondernemers ergens terechtkunnen. Dat we een contract erover af kunnen sluiten. Maar dat staat echt wel op gespannen voet met gewoon ook hetzelfde kabinet of ex-kabinet of demissionair kabinet wat nu zegt, daar kan allemaal wel 10 procent vanaf. Dat is misschien een beetje een uitgebreid antwoord, maar dat zal ons ontzettend helpen om juist te zorgen dat ook Dordrecht veerkrachtig genoeg is om, als het gebeurt, dat op te vangen.

De voorzitter: Mijnheer Gorter.

De heer Gorter: Dank u wel voorzitter. Ik was tijdens de stroomstoring in Spanje in Spanje. En er zit een wel een verschil. De Spanjaard betaalt heel veel contant geld. Dat doen wij in Nederland niet. Ik hoop dat jullie daar ook aandacht aan besteden. Heel veel mensen hebben geen contant geld meer. Daardoor kon die Spanjaard bij de winkel toch nog producten verkopen. En wat ze daar wel goed geregeld hadden, de politie rijdt daar standaard met blauw licht op, zonder sirene. Je zag in een hele donkere stad als herkenning de politie en de brandweer rondrijden. Uiteindelijk is buiten de politie ook de brandweer gaan rijden met blauw licht. En dat was een herkenningspunt waar de hulpdiensten waren om water te halen. Vond ik altijd wel een mooi gezicht. Zo heel die stad allemaal blauwe zwaailichten, waar uiteindelijk iedereen water kon halen.

De voorzitter: Het is niet zozeer een vraag als wel een tip.

De heer Gorter: Neem het mee. Maar het contant geld, wij Nederlanders hebben bijna geen contant geld meer, zeker de jeugd niet. Als je wat wil kopen en een supermarkt kan niet meer elektronisch betalen, heb je contant geld nodig. Aandachtspunt.

Inspreker 3: Dank voor de tips. Nemen we uiteraard mee. We proberen echt te leren van landen en regio's om ons heen, maar dat wel toe te passen op onze eigen gemeente en regio. Maar dat is toch soms echt wel maatwerk, wat bij het één werkt, werkt bij het andere niet. En die discussie over contant geld is ook een hele interessante. Want er was bijvoorbeeld een oproep over van, neem dan contant geld op. En je merkte dat dat bij een aantal partijen in het betalingsverkeer en ook bij supermarkten direct weer een probleem gaf, omdat er dan weer te veel contant geld was. En dat is het interessante. We hebben ook weleens gehad, dan heb je contant geld, maar dan doet de kassa bij de supermarkt het niet, want je kunt niks scannen. En dan denkt de winkelier weer, hoe ga ik dat dan weer doen? En dat is volgens mij de kunst om dat met elkaar continu door te lopen van wat is dan wijsheid? Of moeten we naar een bonnensysteem?

En dat zijn volgens mij die oefeningen die we ook met die partijen willen doen van, laten we het gewoon eens oefenen met elkaar van, de stroom is nu er af en dan en dan en dan?

De voorzitter: Voor zwart geld in Spanje. Ik heb eerst nog mevrouw Pichel.

Mevrouw Pichel: Dank, voorzitter. Mijn vraag sluit eigenlijk aan op wat we hiervoor het over hadden gehad. En wat verwachten we aan ondersteuning van de Veiligheidsregio? Want ik vind het een mooi gesprek in het stukje van, wat kunnen we met de gemeenschap doen? En ik geloof ergens wel dat instellingen en bedrijven zijn wel voorbereid. Dat is een ding. Maar wat we ook merken, is natuurlijk best veel mensen hier of mensen die wij kennen lokaal echt wel in vrijwilligersorganisaties zitten en in besturen zitten. En eigenlijk, voor zover ik het weet, hebben we daar niet echt naar gekeken om dat met elkaar te verbinden en dan ook die kennis en informatie te delen. Wat zegt u daarop, in de ondersteuning van de Veiligheidsregio, wat kunnen we daarmee doen? Want dit zijn ook altijd van die dingen van, je vindt het wel belangrijk, maar het heeft nooit prioriteit. En wellicht moet het nu wel prioriteit worden.

Inspreker 3: Waar we ook met alle tien gemeenten in gesprek staan, ook met de gemeentesecretarissen, is van, hoe kunnen we al die netwerken, functies in kaart brengen? We hebben ook een hulpvraag gesteld aan de gemeenten van, breng ons die overzichten? Om daarna ook met elkaar een afspraak te maken van, als we ze eenmaal hebben, hoe houden ze dan ook actueel en wie doet daar dan wat mee? Bijvoorbeeld een voorbeeldje uit Molenlanden. Daar hebben ze vier verbinders. En die gaan al die kernen af. Die halen heel veel superrelevante informatie op. Maar die informatie stroomt nog niet weer door bijvoorbeeld naar ons toe. Die link is nog best dun. Daar kunnen ook weer mooie lessen in zitten, die we bijvoorbeeld dan weer kunnen brengen naar Dordrecht of vice versa. We zijn heel erg aan het kijken van, hoe kunnen we al die netwerken activeren en ook daar de denkkracht van de gemeente bij gebruiken, maar zowel ook aan elkaar koppelen? En dat is eigenlijk gewoon een van de concrete investeringen die we ook vanuit de Veiligheidsregio willen doen, om dan zo iemand, die eigenlijk als dagtaak heeft om al die informatie te verbinden en te kijken van, hoe werkt en doet dat dan? Maar er zit duidelijk, en ook vanuit ons, een hulpvraag naar de gemeenten. Die hebben veel beter zicht op al die netwerken, buurten en wijken waar mensen mee bezig zijn.

De voorzitter: Mijnheer Den Heijer. En ik wil wel langzaam gaan afronden.

De heer Den Heijer: Kort, voorzitter. Als je inderdaad de Kamerbrief leest en de uitingen die verschillende bestuurders in het land hebben gedaan, dan maak je je ook echt wel zorgen over, wordt er niet erg veel bestuurlijk gepraat en wordt er weinig gedaan. En ik moet eerlijk zeggen, daar heeft dit gesprek wel bij geholpen dat dat gebeurt. Tegelijkertijd zit hier in deze ruimte aantal mensen die ook hun beperkte invloed richting Den Haag kunnen aanwenden. En ik ben ook benieuwd of u ons op de hoogte kunt houden van te delen stappen of tenminste de puzzelstukjes die je uit de Veiligheidsregio ziet, nog los van dat geld, maar soms ziet het ook op andere dingen, die wij dan mee kunnen nemen. Dat zou ik heel erg waarderen zelf.

En het tweede punt is dan, we hebben een groot chemisch bedrijf hier in Dordrecht, Chemours, die af en toe eens even opeens iets heel giftigs per ongeluk in de samenleving neer dondert. Hebben we die in het snotje? En de derde is voor als het echt helemaal misgaat, want dat kwam in de beantwoording van de artikel 40-vragen wat minder naar voren, zijn er ook plekken waar mensen gewoon überhaupt kunnen schuilen, of zijn er tips? Wat kunnen mensen eigenlijk doen als ze in zo'n situatie zitten? Wordt daar ook over nagedacht?

De voorzitter: Voor een korte vraag stelt u een aantal vragen die meer antwoord verwachten dan in zes minuten nog gedaan kan worden. Ik geef eerst mijnheer Van der Velden het woord.

De heer Van der Velden: Dank u wel, voorzitter. Ik denk dat het vanzelfsprekend is wat er uit Den Haag komt dat we dat doorgeleiden. Dat zijn we gewoon als bestuur verplicht. En ik weet dat op dit moment de Veiligheidsregio's stevig spreken over de beschikbaarstelling van de weerbaarheidsmiddelen en alles wat daar nog verder bij wegkomt. Wat ik eigenlijk zou willen, dat we niet alleen het gesprek blijven houden, maar ik zou zeggen, waarom ga je als Dordrecht niet jaarlijks een goed zichtbare oefening met de inwoners, overheidsorganisaties, bedrijven en maatschappelijke organisaties plannen? Dat kost geld. Ik doe de concrete suggestie, een budget van 15 duizend euro. En dan met elkaar een casus voorbereiden, die op maat is voor Dordrecht. En de heer Den Heijer doet al een suggestie. Dan zeg ik, dan doen we ook iets heel concreets. Dit gesprek moet vervolgd worden. Je hebt daar niet overal de antwoorden op. Ik durf te zeggen, als Chemours zo iets doet, dan denk ik dat we daar niet op geprepareerd zijn. Maar je zou dat in een casuïstiek van een oefening kunnen verwerken. En dan doe je iets heel concreets. En verder vind ik het heel belangrijk, maar ik ben ervan overtuigd dat mijn opvolger daar ook meer dan gevoel bij heeft en betrokkenheid, om te kijken, hoe kunnen we dat gesprek de komende tijd voeren, maar ook zo concreet mogelijk maken op de maat en schaal van deze schone stad? Dat wil ik eigenlijk ter beantwoording meegeven. Want de heer Den Heijer stelt hele relevante vragen, maar ik denk dat de eerlijkheid gebiedt dat we daar niet allemaal op geprepareerd zijn.

De voorzitter: Is dit voor u voldoende, mijnheer Den Heijer? Ja. Mevrouw Kruger is oké. Ik heb nog wel even wat, want we hebben nog vier minuten. Beide presentaties bevatten de vraag, hoe bent u zelf voorbereid op noodsituaties? Wie heeft er een noodpakket? Mevrouw Jager zelfs. Kijk, dat is de goede. Er zitten er wel een aantal. Maar ik moet toch zeggen dat twee derde het nog niet heeft, volgens mij. Mevrouw Kruger gaat aan de verbanddozen. En mijnheer Aarden, wat gaat u doen?

De heer Aarden: Ik had een puntje daarop, als dat mag, op de verbanddoos.

De voorzitter: Gelijk van het podium gebruikmaken natuurlijk. U krijgt het woord van mij.

De heer Aarden: Toevallig weet ik dat de verbanddoos in de kantine, of in de keuken in het Stadhuis ook over datum is.

De voorzitter: Zoals er wel meer in het Stadhuis over de datum is. Wacht even. Nog twee tellen. Mevrouw Kruger. Doe even uw microfoon aan.

Mevrouw Kruger: Ik was net even aan het zoeken van Dordrecht Veilig van, kunnen we het op de site vinden? En daar moet volgens mij ook naar gekeken worden, want er staat dan, wat te doen bij een ramp? U krijgt informatie via radio, televisie, website of sms-alarmering en kijk naar website RTV Rijnmond. Ik bedoel, als we allemaal niks meer hebben, hoe gaan we dit dan doen? Dan kan je deze site trouwens ook niet meer zien. Maar het gaat meer om dat de informatie waar we het net over hadden, die staat er allemaal helemaal nog niet op. Ook dat stukje moet misschien ... Of heb ik een verkeerde site?

De voorzitter: Mijnheer Van de Craats wil daar nog op reageren. Dames en heren, ik wil nog heel even uw aandacht hebben, want ik ga u zo meteen ook nog een vraag stellen. Gaat uw gang.

Inspreker 3: Dat is een mooi bruggetje om even zhzveilig.nl te pluggen. Daar staat heel veel relevante informatie op, waaronder het kopje, wat doe je bij? En dan gaat het inderdaad van schoorsteenbrand, spoed, noodpakketten. En op die site hebben we heel concreet een handelingsperspectief, zoals het zo mooi heet, om aan de slag te gaan. Kijk vooral even. En tips en trucs voor verbetering of nog duidelijker zijn uiteraard van harte welkom.

De voorzitter: Mooi. Dank u wel. Mevrouw Kruger, wilt u even uw microfoon uitzetten? Mevrouw Van Vark, bent u er nog? Ze is er nog.

Inspreker 2: Jazeker.

De voorzitter: Zeker. Heeft u nog iets waarvan u denkt, dat moet ik ze echt nog even meegeven?

Inspreker 2: Daar overvalt u me nu natuurlijk mee. Maar ik kan eigenlijk wel aansluiten bij de woorden van de burgemeester daarnet. Het is goed om het gewoon heel concreet te maken en met kleine stapjes te kijken waar je aan kunt sluiten bij initiatieven die er ook al zijn in de stad. Bijvoorbeeld kerken te betrekken, buurthuizen erbij te halen. Veteranengemeenschap heeft ook elke stad. Dat zijn mensen die weten ook wat ze moeten doen in geval van een ramp of crisis. Kijk welke groepen er al zijn die dingen willen doen, waar initiatief zit en probeer dat te stimuleren en te faciliteren als gemeente. En ik vond de jaarlijkse oefening ook een heel goed idee. Die ga ik in Leiden ook maar eens inbrengen.

De voorzitter: Kijk, zie je, zo leer je dan weer van elkaar.

Inspreker 2: Zeker.

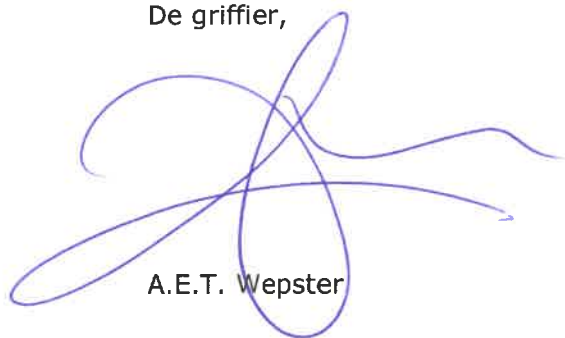
De voorzitter: Dank u wel. Commissieleden, want ik heb het idee dat iedereen vanavond wel iets opgestoken heeft, maar dat het ook iedereen aan het denken heeft gezet. En de heer Van der Velden heeft ook gesuggereerd voor de jaarlijkse oefening. Er is al een casus, bij wijze van spreken. Zou het een idee zijn om bijvoorbeeld na het reces een keer een avond of in ieder geval een commissievergadering of een benen op tafel of wat dan ook te organiseren, zodat we hier eens wat verder op in kunnen gaan en meer praktisch dan ook met elkaar het erover kunnen hebben? Mijnheer Gorter heeft daar een reactie op.

De heer Gorter: Voorzitter, misschien even een aanvullend idee. Er zijn heel veel gemeenten in deze regio, die hebben een veiligheidsdag, jaarlijks. Misschien dat die informatie ook opgehaald kan worden.

De voorzitter: Er is in ieder geval een hoop wat we nog bij elkaar kunnen brengen en wat we met elkaar kunnen delen en waar we van elkaar kunnen leren. Ik ga dan ook de griffie even aankijken. Die knikt ja. Dan wordt het daardoor georganiseerd. Nee. Ik ga ervan uit dat we daar niet een speciaal agenderingsverzoek voor hoeven te doen, maar dat er voldoende basis ligt nu om iets te gaan organiseren. Overigens wil ik op dat punt nog wel even de heer Schellevis bedanken, want die heeft een hoge bijdrage in deze avond gehad. En ik ga er zomaar vanuit dat als er een vervolg komt, hij daar ook weer een rol in speelt. Iemand nog een hint verder, of kunnen we dit zo met elkaar afspreken en dat we dit te zijner tijd via de Agenderingscommissie weer terugzien? Volgens mij is dat een aardige conclusie. Er zijn al mensen die gaan staan. Die willen naar huis. U mag naar huis. Welterusten. En inderdaad mevrouw Van Vark is nu weg, geloof ik. Toch bedankt.

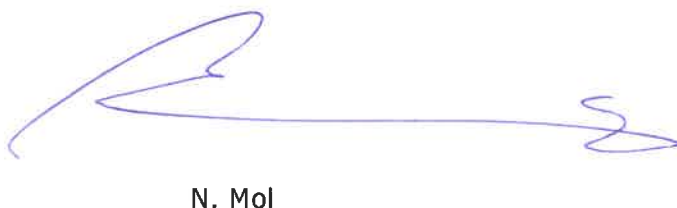
Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 1 juli 2025.

De griffier,

A.E.T. Wepster

De voorzitter,

N. Mol

